

Kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības

ROKASGRĀMATA

iespējams

daļība

uz rezultātu izmantošanu balstīts

IEKŠĒJĀ KVALITĀTES VADĪBA

RĪKKOPA AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA

novērtēšana

student-centred learning

pielāgojams

DEFINĒT

KOMPETENCES

studiju rezultāti

īstenošana

EAIT

UZLABOT

zinātnē balstīts

ESG

iespēju stiprināšana

dialogs

NOVĒRTĒT

Kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības

ROKASGRĀMATA

Lūdzu citēt kā e-grāmatu:

IIQM-HE (2016). Kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības rokasgrāmata. Pieejama tīmekļa vietnē:

<http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

Šī rokasgrāmata ir izstrādāta projekta „Iekšējā kvalitātes vadība: kompetencēs balstītas augstākās izglītības novērtēšana un uzlabošana (IKV-AI)” īstenošanas ietvaros.

Projektu līdzfinansēja Eiropas Savienības Erasmus+ programma.

Līdzfinansē
Eiropas Savienības
Erasmus+ programma

Eiropas Komisijas atbalsts šīs publikācijas tapšanai nav uzskatāms par tāda satura apstiprinājumu, kas atspoguļo vienīgi autora uzskatus, un Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.

→ Vairāk informācijas par projektu ir Erasmus+ projektu rezultātu platformā:

→ Dodieties uz tīmekļa vietni: <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects>.

Ievadiet meklēšanas laukā projekta nosaukumu „Internal Quality Management: Evaluating and Improving Competence-Based Higher Education” („Iekšējā kvalitātes vadība: kompetencēs balstītas augstākās izglītības novērtēšana un uzlabošana”), lai nokļūtu projekta mājaslapā.

Maketēja: Birgit Rieger – www.br-design.at

Vīnes Veterinārmedicīnas universitāte ir devusi tiesības nodibinājumam “Akadēmiskās informācijas centrs” veikt “Kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības ROKASGRĀMATAS” tulkojumu.

Tulkojums veikts ESF projekta “Atbalsts EQAR aģentūrai izvirzīto prasību izpildei” Nr.8.2.4.0/15/l/001 ietvaros.

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

PROJEKTA KONSORCIJS

	lestādes nosaukums	Rokasgrāmatas autori
	Vīnes Veterinārmedicīnas Universitāte	Evelyn Bergsmann
	Vīnes Universitāte	Julia Klug Marie-Therese Schultes Christiane Spiel
	Eiropas Asociācija kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglīībā	Maria Kelo
	Vīnes Ekonomikas un biznesa universitāte	Karl Ledermüller
	Austrijas Kvalitātes nodrošināšanas un akreditācijas aģentūra	Frances Blüml Achim Hopbach
	Eiropas Veterināro izglīības iestāžu asociācija	Ana Bravo del Moral Laura Pohl
	Viļņas Universitāte	
	Klužas-Napokas Lauksaimniecības zinātņu un veterinārmedicīnas universitāte	
	Ļubļanas Universitāte	
	Carl von Ossietzky Oldenburgas Universitāte	

Pateicība:

Autori pateicas projekta kolēģiem Daiva Lepaite (Viļņas Universitāte), Sorin Daniel Dan (Klužas-Napokas Lauksaimniecības zinātņu un veterinārmedicīnas universitāte), Jelka Zabavnik Piano (Ļubļanas Universitāte) un Andrea Broens (Carl von Ossietzky Oldenburgas Universitāte) par vērtīgajiem komentāriem un atsauksmēm saistībā ar šo rokasgrāmatu tās projekta redakcijā, kā arī Petr Horing (Iekšējās kvalitātes novērtēšanas komiteja - IKNK) un Emma van Rooijen (Starptautiskā Veterinārijas studentu asociācija).

SATURS

EIROPAS RĪKKOPA	6

PRIEKŠVārds	7

1. DAĻA

IEVADS	12

Kādēļ šī rokasgrāmata var būt noderīga jūsu augstākās izglītības iestādei?

Par ko ir šī rokasgrāmata?	12
Kādēļ tika izstrādāta šī rokasgrāmata?	13
Kādu procedūru ieteicams izmantot?	13
Kam ir paredzēta šī rokasgrāmata?	15
Kas nav ietverts šajā rokasgrāmatā?	16

ATTĪSTĪBAS TENDENCES	20

Attīstības tendences, kuras ietekmē kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējo kvalitātes vadību

Attīstības tendences Eiropas Augstākās izglītības telpā	22
Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā	23
Pārskatāmības un atzīšanas rīki	25
Ārējā kvalitātes nodrošināšana	27
Attīstības tendences pētniecībā	31
Kompetenču izpēte	32
Novērtēšanas vajadzību izpēte	39
Procedūras īstenošanas vajadzību izpēte	43

2. DAĻA

PROCEDŪRAS ĪSTENOŠANA	48

Iekšējās kvalitātes vadības procedūras darbības princips un procedūras īstenošana jūsu augstākās izglītības iestādē

Pārskats	50
Sagatavošanās fāze	53
1. etaps: Kompetenču noteikšana	57
2. etaps: Kompetenču novērtēšana	66
3. etaps: Kompetenču uzlabošana	73
Atskats uz paveikto	77

NĀKOTNES PERSPEKTĪVAS _____ **82****Kā nodrošināt procedūras ilgtspējīgu īstenošanu un ziņojumu iesniegšanu ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām?**

Procedūras ilgtspējīga īstenošana un izvēšana _____ 82

Ziņojumu iesniegšana ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām _____ 88

GŪTĀS ATZIŅAS _____ **94****Rezultātu izmantošana un uz personām un organizācijām attiecināmās izmaiņas****3. DAĻA****ABREVIATŪRAS** _____ **100****LITERATŪRAS SARAKSTS** _____ **101****PIELIKUMS** _____ **108**

1. PIELIKUMS: ESG KOPSAVILKUMS _____ 108

2. PIELIKUMS: KOMPETENČU LĪMEŅI _____ 111

3. PIELIKUMS: PROCEDŪRAS ĪSTENOŠANAS GRAFIKS _____ 112

Attēlu saraksts

1. attēls: Iekšējās kvalitātes vadības procedūra _____ 14

2. attēls: Ietekme uz iekšējo kvalitātes vadību augstākajā izglītībā _____ 20

3. attēls: Kompetencēs balstītas augstākās izglītības modelis _____ 34

4. attēls: Iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošana _____ 50

5. attēls: Pieci kvalitātes kritēriji kompetenču modeļa izstrādei iekšējā kvalitātes vadībā _____ 58

6. attēls: Kompetenču profils kā ieteikums studējošajiem atgriezeniskās saites veidošanai _____ 71

7. attēls: Kompetenču rezultātu pārskats kā ieteikums pasniedzējiem atgriezeniskās saites veidošanai _____ 71

8. attēls: IKV procedūras _____ 75

9. attēls: Atsauksmes organizācijām _____ 97

10. attēls: Ieteicamais IKV procedūras īstenošanas grafiks _____ 113

EIROPAS RĪKKOPA

Šī rokasgrāmata ir daļa no Eiropas rīkkopas kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējai kvalitātes vadībai. Tā kā Eiropas rīkkopa ir izstrādāta Erasmus+ projekta „Iekšējā kvalitātes vadība: kompetencēs balstītas augstākās izglītības novērtēšana un uzlabošana” īstenošanas ietvaros, rokasgrāmatā ir raksturoti rīki, uz kuriem personas, kuras ir atbildīgas par kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējo kvalitātes vadību, var atsaukties, īstenojot šajā rokasgrāmatā minēto iekšējās kvalitātes vadības procedūru (IKV procedūru). Rīkkopa ir pieejama Erasmus+ projektu rezultātu platformā bez maksas:

- Dodieties uz tīmekļa vietni: <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects>.
- Ievadiet meklēšanaslaukā projekta nosaukumu „Internal Quality Management: Evaluating and Improving Competence-Based Higher Education” („Iekšējā kvalitātes vadība: kompetencēs balstītas augstākās izglītības novērtēšana un uzlabošana”), lai nokļūtu projekta mājaslapā.
- Rīkkopa ir pieejama projekta mājaslapas rezultātu sadaļā.

Turpmāk ir sniegts pārskats par rīkiem atbilstoši IKV procedūrai.

Vispārīga informācija

1. rīks: Kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības rokasgrāmata

Sagatavošanās fāze

2. rīks: Informatīvs materiāls lēmumu pieņēmējiem (veidne);
3. rīks: Informatīvs materiāls potenciālajiem iekšējās kvalitātes vadības grupas locekļiem (veidne);
4. rīks: Sagatavošanās fāzes semināri (veidne);
5. rīks: Resursu bāzes aprēķins (ieteikums).

1. etaps: Kompetenču noteikšana

6. rīks: Semināri un darba grupas 1. etapa ietvaros (veidne);
7. rīks: Kompetenču modeļa veidlapa (veidne);
8. rīks: Komunikācijas plāns 1. etapa ietvaros (veidne);
9. rīks: Informatīvs materiāls dažādu iesaistīto pušu grupām 1. etapa ietvaros (veidnes).

2. etaps: Kompetenču novērtēšana

10. rīks: Komunikācijas plāns 2. etapa ietvaros (veidne);
11. rīks: Informatīvs materiāls dažādu iesaistīto pušu grupām 2. etapa ietvaros (veidnes);
12. rīks: Aptauja par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā (AKN-AI; fakts lapa + veidne);
13. rīks: Novērtēšanas ziņojums (atbilstoši aptaujai par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā - AKN-AI; veidne).

3. etaps: Kompetenču uzlabošana

14. rīks: Semināri 3. etapa ietvaros (veidne);
15. rīks: Iespējamo kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumu apkopošana.

Atskats uz paveikto

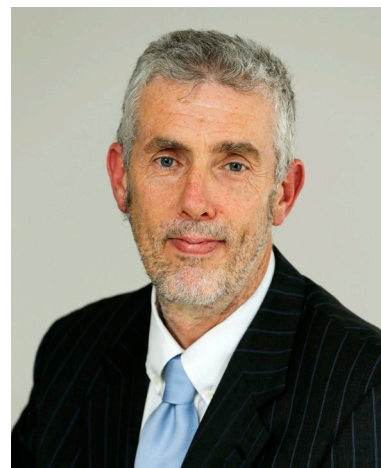
16. rīks: Atskats uz paveikto un ar to saistītie jautājumi.

Ilgtermiņa gūstums

17. rīks: Kvalitātes vadības valdes procesuālie noteikumi (veidne).

PRIEKŠVĀRDS

Boloņas procesa rezultātā pēdējo desmit gadu laikā Eiropas augstākajā izglītībā ir ieviestas vairākas būtiskas izmaiņas, tostarp zinātnisko grādu konverģence, kopējas kredītpunktu pārneses un uzkrāšanas sistēmas izveide, kā arī diploma pielikuma izmantošana pārskatāmības un mobilitātes nodrošināšanai un vienkāršākai zinātnisko grādu un studiju periodu pielīdzināšanai. Kvalitātes nodrošināšana Eiropas kontekstā ir attīstījusies līdzās Boloņas procesam, un viens no visbūtiskākajiem pavērsieniem bija vienotas kvalitātes nodrošināšanas ietvarstruktūras, proti, Standartu un vadlīniju kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā, ieviešana visā Eiropā 2005. gadā.

Boloņas procesa ietekmē orientēšanās uz mācīšanu un zināšanu ieguves veidiem pamazām tika pārnesta uz studentiem un studiju rezultātiem, kas ir norādīts arī 2015. gadā pieņemtajā ESG pārstrādātajā versijā. Tā rezultātā daudzas iestādes ir sākušas apzināt un pielietot jaunas vairāk studentcentrētas pedagoģiskās metodes, kā arī izmantot kompetencēs balstītas mācīšanas un mācīšanās pieejas, taču iekšējās kvalitātes vadības procedūras augstākajā izglītībā ir jāmodernizē, lai pielāgotos šai jaunajai tendencei.

Par iekšējās kvalitātes vadības procedūru izstrādi institucionālās autonomijas kontekstā līdz šim atbildīgas bija pašas iestādes. Ņemot vērā, ka šī pieeja joprojām ir spēkā, taču viens modelis nekad nebūs piemērots visām iestādēm, IKV-AI (iekšējās kvalitātes vadība augstākajā izglītībā) projekts paredz izstrādāt un praksē izvērtēt Eiropas kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības rokasgrāmatu, lai tādējādi palīdzētu iestādēm īstenot minēto. Rokasgrāmatā iestādēm ir sniegti praktiski padomi, raksturojot veidus, kā vislabāk īstenot iekšējās kvalitātes vadības sistēmu, kas ir īpaši pielāgota kompetencēs balstītam mācīšanās un mācīšanas procesam. Tāpat ir raksturotas visaptverošas pieejas, kuras aptver dažādus kompetencēs balstīta mācīšanās un mācīšanas procesa elementus, piemēram, studiju plānu, mācīšanas un novērtēšanas metodes, kā arī studējošo mācīšanās stratēģijas.

Ierosinātā iekšējās kvalitātes vadības (IKV) procedūra ir daudzpusīga un pielāgojama dažāda profila un dažādu valstu augstākās izglītības iestādēm, kuras vēlas stiprināt īstenoto kompetencēs balstīto izglītību un kvalitātes nodrošināšanu. Pēc ENQA uzskatiem, iestādēm šī rokasgrāmata būs ļoti noderīgs kvalitātes vadības sistēmu uzlabošanas līdzeklis, lai ievērotu kompetencēs balstītas augstākās izglītības prasības un sekmētu studentcentrētas mācīšanās pieejas uzlabošanu.

A handwritten signature in dark ink that reads "Padraig Walsh". The signature is fluid and cursive, with the first name "Padraig" and the last name "Walsh" clearly distinguishable.

Padraig Walsh, ENQA prezidents

Jauns darbības virziens

Desmit iestāžu sadarbība, izstrādājot Eiropas rīkkopu iekšējai kvalitātes vadībai, kas ietver uz augšupvērstā pamata izstrādātu procedūru, faktiski ir milzu panākums.

Šajā rokasgrāmatā ir raksturota kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības procedūra, kas paredz trīs galvenos etapus - plānoto studējošo kompetenču noteikšanu, novērtēšanu un uzlabošanu, interpretējot novērtēšanas rezultātus un izstrādājot kvalitātes nodrošināšanas pasākumus.

Visa pamatā ir mērķis radīt un nodrošināt pamatstruktūru, kas ļauj augstākās izglītības iestādēm novērtēt un uzlabot kompetencēs balstītu augstāko izglītību. Galvenā interešu joma ir studējošo kompetences kā mācīšanas un mācīšanās procesa rezultāts, un ir būtiski, ka līdzšinējā pasniedzējcentrētās mācīšanās vide pārorientējas uz studentcentrētu mācīšanās vidi, kā rezultātā, protams, nākas mainīt ierastās struktūras un procedūras, taču vienīgi šādi iestādes varēs piedāvāt kompetencēs balstītu augstāko izglītību.

Ao. Univ.-Prof. Dr. Petra Winter

Vīnes Veterinārmedicīnas
universitātes rektora p.i.

Prof. Dr. Dr. Hans Michael Piper

Carl von Ossietzky Oldenburgas
Universitātes prezidents

Prof. Cornel Cătoi, DVM, PhD

Klužas-Napokas Lauksaimniecības zinātņu un
veterinārmedicīnas universitātes rektors

2010. gada martā tika izveidota Eiropas Augstākās izglītības telpa (EAIT), kuras mērķis ir nodrošināt šīs telpas pastāvīgu attīstību, uzlabošanu un stiprināšanu. EAIT attīstības tendences būtībā ir pamatā šai rokasgrāmatai, kurā ir raksturoti kvalitātes vadības pamati un ko vienlaicīgi atbilstoši var pielāgot un izmantot gan par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgās personas, gan iestādes, kuras vēlas piedāvāt kompetencēs balstītu augstāko izglītību.

Pētījumi ļauj gūt ieskatu konkrētu problēmu kontekstos un risinājumos, kā arī radīt jaunu informāciju un metodes, ko iespējams izmantot sociālo konfliktu risināšanai, novērtēšanai un lēmumu pieņemšanai. No mums ir atkarīgs, kā spēsim pārvarēt turpmākos izaicinājumus, un mēs apzināmies savu lomu kā nākotnes ekonomikas un sabiedrības dalībnieki un veidotāji. Šī iemesla dēļ kompetencēs balstītas augstākās izglītības vadlīniju izstrāde ir uzskatāma par lielu ieguvumu, jo tādējādi varēsim uzlabot Eiropas Augstākās izglītības telpas efektivitāti, stiprināt starpvalstu sadarbību un sistemātiski koncentrēties uz mūsu visvērtīgāko kapitālu - mūsu jauno paaudzi.

Prof. Dr. Ivan Svetlik
Lubļanas Universitātes rektors

Prof. Dr. Greta Druteikiene
Viļņas Universitātes partnerības
prorektore

I E V A D S

Kādēļ šī rokasgrāmata var būt noderīga
jūsu augstākās izglītības iestādei?

Par ko ir šī rokasgrāmata?

Kādēļ tika izstrādāta šī rokasgrāmata?

Kādu procedūru ieteicams izmantot?

Kam ir paredzēta šī rokasgrāmata?

Kas nav ietverts šajā rokasgrāmatā?

IEVADS

Kādēļ šī rokasgrāmata var būt noderīga jūsu augstākās izglītības iestādei?

Par ko ir šī rokasgrāmata?

Iekšējās kvalitātes vadības procedūra augstākajā izglītībā

Šajā rokasgrāmatā ir raksturota kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības procedūra.

Ar iekšējo kvalitātes vadību (IKV) augstākajā izglītībā saprotam mācīšanas un mācīšanās uzlabošanu un kvalitātes nodrošināšanu dažādās studiju programmās. Augstākās izglītības iestādes īsteno dažādus pasākumus, lai pastāvīgi uzlabotu savu studiju piedāvājumu. Šajā rokasgrāmatā raksturoto iekšējās kvalitātes vadības procedūru (IKV procedūru) iespējams integrēt kādā jau esošā iekšējās kvalitātes vadības sistēmā, lai koncentrētos uz mācīšanas un mācīšanās procesa uzlabošanu, ņemot vērā studējošo kompetences. Turklāt ir iespējams rosināt diskusijas par studējošo kompetencēm jūsu augstākās izglītības iestādē, vienlaicīgi izmantojot pieeju, kas ir balstīta uz visu iesaistīto pušu dalību.

Kompetencēs balstītas augstākās izglītības definējums

Mūsu izpratnē kompetencēs balstīta augstākā izglītība ir vērsta uz studējošo kompetencēm kā mācīšanas un mācīšanās procesa rezultātu. Šāda koncentrēšanās uz kompetencēm augstākajā izglītībā aizsākās ar pārorientēšanos no pasniedzējcentrētas mācīšanās vides uz studentcentrētu mācīšanās vidi.

Kompetencēs balstīta augstākā izglītība ietver visu procesu, sākot no attiecīgajā studiju programmā sasniedzamo studiju rezultātu noteikšanas, līdz pat mācīšanas un mācīšanās procesa rezultātā apgūto studējošo kompetenču novērtēšanai. Šis process detalizēti ir raksturots kompetencēs balstītas augstākās izglītības modelī, kas ir attēlots 1. attēla vidus daļā. Kā redzams modelī, vispirms nosaka plānotās studējošo kompetences. Šeit redzam, ka pētniecībā balstītās kompetenču koncepcijas pārklājas ar politikā balstītu studiju rezultātu koncepciju¹. Jēdzienu „plānotās kompetences” attiecina uz kompetencēm, kuras studējošajiem ir jāapgūst kādā noteiktā studiju programmā, taču praksē šīs kompetences programmu līmenī bieži vien dēvē par plānotajiem studiju rezultātiem.

Turpmāk modelī ir raksturots mācīšanas un mācīšanās process, kurā studiju plāns, kā arī mācīšanas un novērtēšanas metodes attiecas uz plānotajām studējošo kompetencēm. Mācīšanas un mācīšanās procesā uzmanību pievērš arī aktīvai studējošo lomai, turklāt tas ietver studējošo mācīšanās stratēģijas. Mācīšanas un mācīšanās procesa rezultāti ir izprastās kompetences, kuras studējošie ir apguvuši. Jēdzienu „izprastās kompetences” iespējams aplūkot no dažādām perspektīvām - gan kā studējošo pašnovērtējumu kompetencēm, kuras viņi ir apguvuši, gan kā pasniedzēju izpratni par kompetencēm, kuras studējošie ir apguvuši. Studiju programmas mērķi var uzskatīt par sasniegtu, ja pastāv līdzsvars starp izprastajām un sākotnēji noteiktajām plānotajām studējošo kompetencēm².

1. Skat. nodaļu 'Kompetenču izpēte', lai iegūtu vairāk informācijas par kompetencēm un studiju rezultātiem.

2. Skat. nākamo nodaļu 'Kompetenču izpēte', lai iegūtu vairāk informācijas par modeli, kas raksturo kompetencēs balstītu augstāko izglītību

Kādēļ tika izstrādāta šī rokasgrāmata?

Iekšējā kvalitātes vadība kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā ir nepieciešama

Viens no Boloņas procesa³ mērķiem bija sekmēt kompetencēs balstītu augstāko izglītību Eiropas Augstākās izglītības telpā. Tādējādi daudzas iestādes galveno uzmanību pievērš studējošajiem un viņu kompetencēm un īsteno kompetencēs balstītu augstāko izglītību. Šī tendence ir jāpārņem, īstenojot arī iekšējās kvalitātes vadības procedūras augstākajā izglītībā. Iekšējai kvalitātes vadībai ir jābūt vērstai gan uz studējošo kompetencēm, gan kompetencēs balstītu augstāko izglītību.

Eiropas augstākās izglītības iestādes izmanto vienu un to pašu ietvarstruktūru

Par iekšējās kvalitātes vadības procedūru izstrādi līdz šim atbildīgas bija pašas augstākās izglītības iestādes. Šāds uzskats valda daudzās kultūrās un studiju jomās, kā arī institucionālās autonomijas izpratnē, taču Boloņas process nodrošināja kopēju pamatu, un pašlaik iestādes izmanto vienu un to pašu ietvarstruktūru, t.i., bakalaura, maģistra un doktora grādus, Eiropas kredītpunktu pārnesei un uzkrāšanas sistēmu vai kompetencēs balstītu augstāko izglītību. Turklāt iestādes izmanto vienu un to pašu ietvarstruktūru arī kvalitātes nodrošināšanā, kā noteikts Standartos un vadlīnijās kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā.

Dažādu perspektīvu apsvēršana

Lai arī Eiropas augstākās izglītības iestādēm ir daudzas kopīgas iezīmes, līdz šim vēl nebija izstrādāta neviena kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības pamata struktūra, kas būtu piemērota dažādām iestādēm un vienlaicīgi būtu balstīta uz ESG (2015). Tā kā šāda nepilnība ir novēršama un šādas procedūras ir izstrādājamas vienīgi kopīgiem spēkiem un stratēģisku partnerību ietvaros, sadarbojās desmit iestādes, lai izstrādātu šo rokasgrāmata. Šīs desmit iestādes pārstāv praktiķu, pētnieku un to ekspertu viedokli, kuri ir kompetenti kvalitātes nodrošināšanā augstākajā izglītībā. Jaunā iekšējās kvalitātes vadības procedūra jeb IKV procedūra, kas ir raksturota šajā rokasgrāmatā, ir tapusi, balstoties uz ļoti plašu pieredzi.

Kādu procedūru ieteicams izmantot?

Ierosinātā iekšējās kvalitātes vadības procedūra ir balstīta uz zinātni

Šajā rokasgrāmatā raksturotā iekšējās kvalitātes vadības procedūra ne tikai aptver Eiropas Augstākās izglītības telpas attīstības tendences - tā arī ir balstīta uz kompetenču un novērtēšanas vajadzību izpēti. Turklāt rokasgrāmatā ir sniegta informācija par iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošanu augstākās izglītības iestādē. Tādējādi rokasgrāmatas pamatā ir arī ar procedūras īstenošanu saistītie pētījumi.

Ierosināto iekšējās kvalitātes vadības procedūru veido trīs etapi

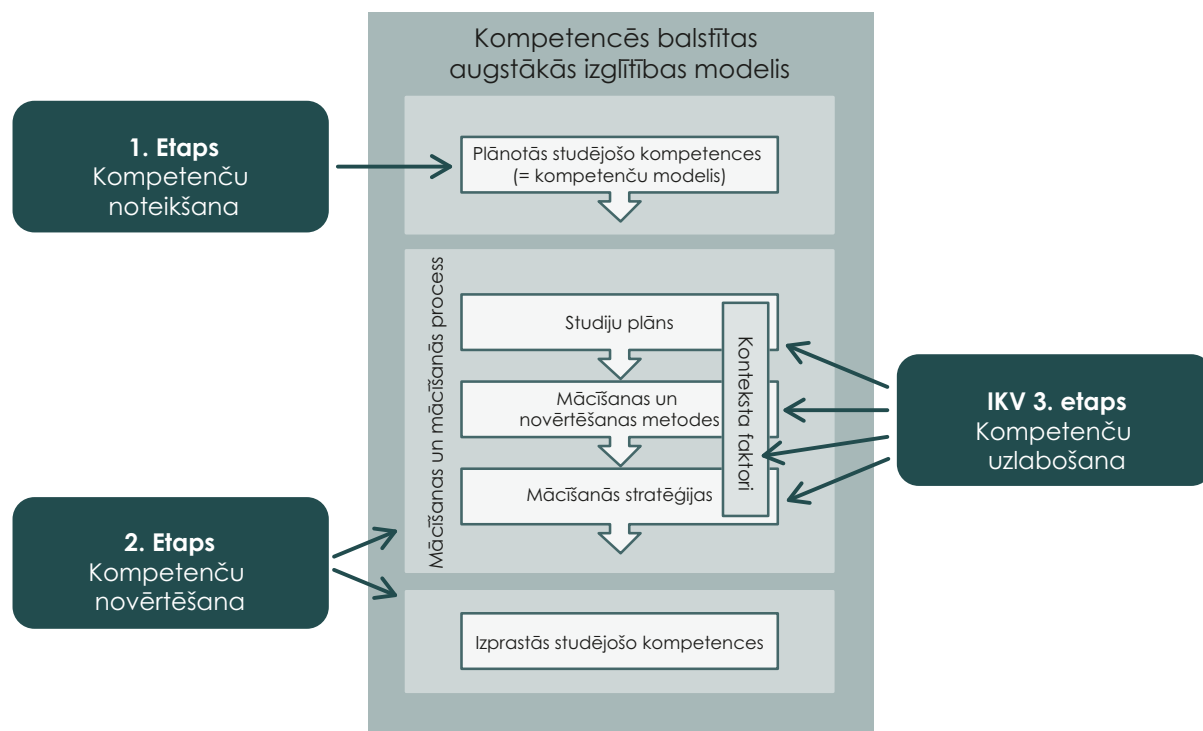
Šajā rokasgrāmatā raksturoto iekšējās kvalitātes vadības procedūru veido trīs etapi. Kā redzams 1. attēlā, vispirms nosaka plānotās kompetences un to līmeņus, kas studējošajiem ir jāsasniedz

kādā noteiktā studiju programmā (kompetenču modeļa izstrāde). Pēc tam apkopo kompetencēs balstītas mācīšanas un mācīšanās procesa, kā arī studējošo kompetenču novērtēšanas datus. Trešajā etapā detalizēti raksturo mācīšanas un mācīšanās procesu un analizē novērtēšanas datus, ņemot vērā dažādus mācīšanas un mācīšanās procesa elementus (studiju plānu, mācīšanas un novērtēšanas metodes, studējošo mācīšanās stratēģijas un kontekstu). Pamatojoties uz veikto analīžu rezultātiem, notiek kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumu izstrāde.

Konstruktīvā pielāgošana

Visu iekšējās kvalitātes vadības procedūras etapu pamatideja līdzinās konstruktīvās pielāgošanas⁴dejai, proti, tiek noteikti sasniedzamie studiju rezultāti, kuriem attiecīgi pielāgo mācīšanu un novērtēšanu. Tas nozīmē, ka rezultātā savstarpēji būtu sasaistīti studiju plānā noteiktie plānotie studiju rezultāti, studējošo mācīšanās tendences šo studiju rezultātu sasniegšanai un studiju rezultātu novērtēšanas veids. Kopumā visiem elementiem ir jābūt savstarpēji saistītiem un atbilstošiem tā, lai formulētās kompetences būtu iespējams apgūt, pamatojoties uz studiju ietvaros apgūto, un novērtēt, izmantojot atbilstošās novērtēšanas metodes.

Šis ir tikai īss ierosinātās iekšējās kvalitātes vadības procedūras raksturojums. Lūdzu, skatiet detalizētāku informāciju šīs rokasgrāmatas 2. daļā.

1. attēls. Iekšējās kvalitātes vadības procedūra

4. Biggs & Tang (2011)

Kam ir paredzēta šī rokasgrāmata?

Šī rokasgrāmata ir paredzēta iestādēm, kuru darbības pamatā ir kompetencēs balstīta augstākā izglītība un kuras:

- plāno īstenot vai jau ir īstenojušas **kompetencēs balstītu augstāko izglītību**;
- **ir ieinteresētas** kompetencēs balstītas augstākās izglītības novērtēšanā un uzlabošanā;
- vēlas **piesaistīt iesaistītās puses**, izmantojot uz dalību balstītas novērtēšanas metodes (iekšējās kvalitātes vadības procedūru pamatā ir uz dalību balstītas novērtēšanas pieeja);⁵
- vēlas **sekmēt organizatorisko izmaiņu vadības** procesu, lai nodrošinātu kompetencēs balstītu augstāko izglītību (iekšējās kvalitātes vadības procedūra aptver visas attiecīgās iesaistītās puses);
- vēlas **atvēlēt resursus** procedūras īstenošanas procesam (rokasgrāmatā ir uzsvērtā atbilstoša procedūras īstenošana);⁶
- **īsteno dažādas disciplīnas vai augstākās izglītības veidus** - rokasgrāmatā ir raksturota jebkurai nozarei pielāgojama iekšējās kvalitātes vadības procedūra, kuru augstākās izglītības iestādes var īstenot neatkarīgi no īstenoto studiju veida vai vietas;
- **vēlas īstenot zinātnē balstītu kvalitātes vadības procedūru** kompetencēs balstītas augstākās izglītības īstenošanai (rokasgrāmata ir izstrādāta, pamatojoties uz kompetenču, novērtēšanas vajadzību un procedūras īstenošanas vajadzību pētījumiem);⁷
- darbojas Eiropas Augstākās izglītības telpā, jo šī rokasgrāmata ir izstrādāta, balstoties uz attīstības tendencēm Eiropas Augstākās izglītības telpā.⁸ Tomēr šī rokasgrāmata var būt noderīga arī citām augstākās izglītības iestādēm, kuras vēlas īstenot zinātnē balstītu kvalitātes vadības procedūru kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā.

Šī rokasgrāmata ir paredzēta par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajām personām, kuras vēlas īstenot pielāgojamu procedūru

Šī rokasgrāmata ir paredzēta personām, kuras ir atbildīgas par iekšējo kvalitātes vadību augstākās izglītības iestādēs.⁹ Esam izstrādājuši iekšējās kvalitātes vadības procedūru, ko var un vajadzētu pielāgot augstākās izglītības kontekstam. Tāpat esam izstrādājuši procedūras pamatstruktūru, ko veido 3 etapi, kā redzams 1. attēlā. Tā kā šo trīs etapu īstenošanas metodes atkarībā no attiecīgās institūcijas konteksta var atšķirties, šajā rokasgrāmatā nav raksturota viena konkrēta īstenošanas procesa metode, bet gan pamatelementi, kas ņemami vērā, ja ierosinātā metode nav atbilstoša jūsu augstākās izglītības iestādei.

Šī rokasgrāmata ir paredzēta par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajām personām, kuras vēlas uzsākt izmēģinājuma projektu

Šī rokasgrāmata var būt noderīga par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajām personām, kuras augstākās izglītības iestādē vēlas uzsākt izmēģinājuma projektu. Šī projekta pamatā ir kompetencēs balstīta augstākā izglītība vienas noteiktas studiju programmas kontekstā, taču rokasgrāmatā arī ir sniegta informācija par ierosinātās iekšējās kvalitātes vadības procedūras ieviešanu arī pārējās jūsu iestādes īstenojamās studiju programmās.

5. Skat. nodaļu „Novērtēšanas vajadzību izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas.

6. Skat. nodaļu „Procedūras īstenošanas vajadzību izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas.

7. Skat. nodaļu „Attīstības tendences pētniecībā”, lai iegūtu vairāk informācijas.

8. Skat. nodaļu „Attīstības tendences Eiropas Augstākās izglītības telpā”, lai iegūtu vairāk informācijas.

9. Koncentrētāks informatīvais materiāls par iekšējās kvalitātes vadības procedūru ir pieejams rīkkopā.

Kas nav ietverts šajā rokasgrāmatā?

Šī rokasgrāmatā NEIETVER:

- diskusiju par stiprajām un vājām pusēm, kas ir raksturīgas kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā - katrai iestādei pašai ir jāizlemj, vai tā vēlas īstenot kompetencēs balstītu mācīšanu un mācīšanos;
- saistošas vadlīnijas - katrai iestādei pašai ir jānoskaidro, vai ierosinātā iekšējās kvalitātes vadības procedūra atbilst iestādes vajadzībām;
- rīkus, kas izmantojami, lai apkopotu objektīvu informāciju par studējošo kompetencēm vai mācīšanas procesu - interešu centrā ir dalībnieku nostāja, taču procedūru iespējams papildināt ar objektīviem rīkiem.

Pēc īsās ievada daļas vēlamies sniegt ieskatu attīstības tendencēs, kuras ietekmē kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējo kvalitātes vadību, t.i., Eiropas Augstākās izglītības telpā, kā arī pētniecības un citās jomās. Rokasgrāmatas 2. daļā ir ietverta informācija par to, kā darbojas ierosinātā iekšējās kvalitātes vadības procedūra kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā un kā tā ir īstenojama augstākās izglītības iestādē.

ATTĪSTĪBAS TENDENCES

Attīstības tendences, kuras ietekmē kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējo kvalitātes vadību

Attīstības tendences Eiropas Augstākās izglītības telpā

Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā

Pārskatāmības un atzišanas rīki

Ārējā kvalitātes nodrošināšana

Attīstības tendences pētniecībā

Kompetenču izpēte

Novērtēšanas vajadzību izpēte

Procedūras īstenošanas vajadzību izpēte

ATTĪSTĪBAS TENDENCES

Attīstības tendences, kuras ietekmē kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējo kvalitātes vadību

Būtiskas attīstības tendences

Iekšējo kvalitātes vadību augstākajā izglītībā ietekmē dažādas prasības un attīstības tendences (skat. 2. attēlu). Šajā nodaļā ir apspriestas attīstības tendences Eiropas Augstākās izglītības telpā, kā arī pētniecībā. Arī iesaistīto pušu vajadzības ir ļoti būtisks faktors. Iekšējās kvalitātes vadības mērķis ir piesaistīt iesaistītās puses, vienlaicīgi ņemot vērā viņu vajadzības.

Attīstības tendences, kuras šajā kontekstā nav ņemamas vērā

Tā kā šo rokasgrāmatu paredzēts izmantot iestādēs, kuras darbojas dažādās jomās un atrodas dažādās valstīs, tajā nav ietverti ne noteiktu nozaru vai profesiju standarti, ne valstu standarti vai vadlīnijas. Tāpat šajā rokasgrāmatā nav ietverti atsevišķi institucionālie standarti vai vadlīnijas, taču nākamajā nodaļā par iekšējās kvalitātes vadības procedūru ir raksturota pielāgojama procedūra, kurā ieteicams integrēt noteiktus nozaru vai profesiju, valsts un institucionālos standartus un vadlīnijas.

2. attēls: Ietekme uz iekšējo kvalitātes vadību augstākajā izglītībā.

Iekšējās kvalitātes vadības procedūra īpaši ņem vērā sarkanā krāsā iezīmētos faktorus

Dažādas attīstības tendences - atšķirīga terminoloģija

Vēlamies integrēt dažādas iepriekšminētās iekšējās kvalitātes vadības perspektīvas turpmāk raksturotajā iekšējās kvalitātes vadības procedūrā. Attīstības tendences Eiropas Augstākās izglītības telpā un pētniecībā ne vienmēr ir savstarpēji saistītas. Tā rezultātā politikā un pētniecībā, apspriežot vienu un to pašu tēmu saistībā ar kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējo kvalitātes vadību, bieži vien izmanto atšķirīgu terminoloģiju un otrādi - politikā un pētniecībā bieži vien izmanto vienus un tos pašus terminus, taču iesaistītajām pusēm ir atšķirīga izpratne par šo terminu nozīmi. Šajā rokasgrāmatā ir apvienotas dažādas perspektīvas. Turpmākajās nodaļās ir sniegts dažādu terminu skaidrojums un papildu informācija, kas palīdzēs lasītājam izprast attiecīgo perspektīvu un to, kādēļ tā ir būtiska kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējai kvalitātes vadībai.

Attīstības tendences Eiropas Augstākās izglītības telpā

Šajā nodaļā:

- aktuālās attīstības tendences Boloņas procesā;
- kvalitātes nodrošināšanas loma Boloņas procesā;
- galvenie pavērsieni saistībā ar kvalitātes nodrošināšanu Boloņas procesā.

Aktuālās attīstības tendences Boloņas procesā

Eiropas Augstākās izglītības telpa (EAIT) tika radīta Eiropas līmenī īstenotā Boloņas procesa rezultātā, lai reformētu augstāko izglītību. Kā noteikts 1999. gada Boloņas deklarācijā, no kuras arī ir aizgūts procesa nosaukums, Boloņas procesa mērķis ir radīt harmonizētu Eiropas Augstākās izglītības telpu, balstoties uz starptautisko sadarbību un akadēmisko apmaiņu, kas piesaista gan Eiropas, gan citu pasaules valstu studējošos un personālu. Eiropas Augstākās izglītības telpas galvenie mērķi ir:

- sekmēt studējošo, absolventu un akadēmiskā personāla mobilitāti;
- sagatavot studējošos par aktīviem pilsoņiem to nākotnes karjerai un dzīvei demokrātiskā sabiedrībā, kā arī nodrošināt iespējas viņu personības izaugsmei;
- piedāvāt plašāku piekļuvi kvalitatīvai augstākajai izglītībai, balstoties uz demokrātiskiem principiem un akadēmisko brīvību.

Boloņas process ir brīvprātīgs process, kas notiek starpvaldību līmenī. To aizsāka 29 valstis, parakstot Boloņas deklarāciju, un to pašlaik īsteno 48 valstīs, kuras ir parakstījušas Eiropas Kultūras konvenciju. Boloņas process izceļas ar to, ka tajā līdzās procesa dalībvalstu ministrijām ir iesaistīta arī Eiropas Komisija, Eiropas Padome un UNESCO, kā arī organizācijas, kuras pārstāv augstākās izglītības iestādes¹⁰, studējošos¹¹, akadēmisko personālu¹², darba devējus¹³ un kvalitātes nodrošināšanas aģentūras¹⁴ Eiropas līmenī⁴.

Lai arī Eiropas Augstākās izglītības telpu izveidoja 2010. gadā, vairākas reformas vēl joprojām ir pilnībā jāīsteno vairākās procesa dalībvalstīs. Viena no galvenajām Erevānas ministru konferences komunikē minētajām prioritātēm ir sniegt dalībvalstīm atbalstu, īstenojot „Boloņas reformas”. Kopš 2015. gada ir noteiktas arī citas prioritātes, piemēram, absolventu nodarbinātība, starptautiska dialoga sekmēšana starp EAIT un pārējiem pasaules reģioniem, kā arī pasniedzējcentrētas mācīšanās (ieguldījuma) orientēšana uz studentcentrētu mācīšanos (rezultātu).

Kvalitātes nodrošināšanas loma Boloņas procesā

Kvalitātes nodrošināšana jau no paša sākuma ir bijis viens no Boloņas procesa galvenajiem virzītājspēkiem, un tai joprojām ir izšķiroša nozīme Eiropas Augstākās izglītības telpas attīstībā. Pēdējā ziņojumā par Boloņas procesa īstenošanu, ko sniedza Ministru konferencē Erevānā 2015. gada maijā, kvalitātes nodrošināšanu minēja kā vienu no vislielākajiem Boloņas procesa sasniegumiem.

10. Eiropas Universitāšu asociācija (EUA) un Eiropas Augstākās izglītības iestāžu asociācija (EURASHE).

11. Studentu apvienība (ESA).

12. Starptautiskā izglītība (Education International)

13. Eiropas Bizness (Business Europe)

14. Eiropas Asociācija kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā (ENQA).

Trīs galvenie ar kvalitātes nodrošināšanu saistītie Boloņas procesa starpposma mērķi ir: 1) vienotu standartu pieņemšana iekšējai un ārējai kvalitātes nodrošināšanai Eiropā, proti, Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā (ESG), 2) pārskatāmības un atzīšanas rīku (piemēram, diploma pielikumu vai ECTS) izmantošana un 3) Eiropas Augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistra (EQAR) izveide 2008. gadā. EQAR pārvalda to kvalitātes nodrošināšanas aģentūru reģistru, kuru atbilstība ESG ir pierādīta neatkarīga novērtējuma rezultātā.

Viens no galvenajiem Boloņas procesa ietvaros risināmajiem jautājumiem Eiropas Augstākās izglītības telpā saistībā ar lielo daudzveidību, kas ir uzskatāma par lielu vērtību, nevis atbildību, ir lielāka valstu izglītības sistēmu un to specifisko elementu pārskatāmība. Šī iemesla dēļ tika izstrādāti dažādi rīki un iniciatīvas, lai sekmētu pārskatāmību un atzīšanu EAIT.

Ņemot vērā to, cik būtiska ir pāreja uz studentcentrētu un uz studiju rezultātiem balstītu pieeju (pretēji uz ieguldījumiem balstītai pieejai), kompetencēs balstītas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšana labi atbilst pašreizējām attīstības tendencēm Eiropas Augstākās izglītības telpā. Turpmākajās apakšnodaļās ir sniegta vairāk informācijas par šiem trim galvenajiem starpposmu mērķiem.

Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā

Šajā nodaļā:

- Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā (EAIT) kā kopēja kvalitātes nodrošināšanas ietvarstruktūra;
- ESG būtiskums un ietekme uz kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējo kvalitātes vadību.

Eiropas Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā.

ESG ir standartu un vadlīniju kopums iekšējai un ārējai kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā. ESG nav kvalitātes standarts, un tajā nav raksturota kvalitātes nodrošināšanas procesu īstenošanas kārtība, tomēr tajā ir ietvertas pamatnostādnes un minētas jomas, kas ir būtiskas kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā. ESG ir „vispārīgi principi“, kas nodrošina daudzpusīgu praktisku procedūru īstenošanu. Tāpat tajā ir uzsvērts, ka “vienu vienotu pieeju kvalitātei un kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā” EAIT nav iespējams izmantot daudzveidības un augstākās izglītības tradīciju dēļ, citiem vārdiem, ESG drīzāk raksturo sasniedzamo mērķi, nevis tā sasniegšanas procesu.

ESG mērķi ir izveidot kopēju kvalitātes nodrošināšanas ietvarstruktūru Eiropā, nodrošināt augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanu un uzlabošanu, sekmēt savstarpēju uzticību un sniegt EAIT informāciju par kvalitātes nodrošināšanu.

ESG 2015 pamatā ir četri principi:

1. augstākās izglītības iestādes ir atbildīgas par to piedāvājuma kvalitāti un kvalitātes nodrošināšanu;

2. kvalitātes nodrošināšana ir īstenojama, ņemot vērā augstākās izglītības sistēmu, institūciju, programmu un studējošo daudzveidību;
3. ar kvalitātes nodrošināšanu ir jāsekmē kvalitātes kultūras izveide; un
4. kvalitātes nodrošināšana ir īstenojama, ņemot vērā studējošo, pārējo iesaistīto pušu un sabiedrības vajadzības un vēlmes.

ESG ir vērsti uz kvalitātes nodrošināšanu saistībā ar mācīšanos un mācīšanu augstākajā izglītībā. Lai arī tas ietver arī visu mācīšanās vidi un atbilstošu mācīšanas un mācīšanās sasaisti ar pētniecību un inovāciju, tajā nav tieši raksturota šo elementu kvalitātes nodrošināšana. ESG ir attiecināmi uz visu EAIT piedāvāto augstāko izglītību neatkarīgi no studiju veida un vietas. Tas nozīmē, ka ESG vienādi attiecas gan uz e-studijām un tradicionālo studiju formu, gan EAIT iestāžu pārrobežu studiju piedāvājumu. ESG veido trīs galvenās daļas, kas ir vērstas uz iekšējo kvalitātes nodrošināšanu, ārējo kvalitātes nodrošināšanu un kvalitātes nodrošināšanas aģentūru kvalitātes nodrošināšanu augstākajā izglītībā. Šīs trīs daļas veido neatņemamu atbilstoši funkcionējošas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas daļu.

ESG izstrādāja 2005. gadā un pārstrādāja 2015. gadā. ESG 2015 salīdzinājumā ar tā 2005. gada versiju vērā ir ņemtas attīstības tendences Eiropas augstākajā izglītībā kopš 2005. gada, piemēram, pāreja uz studentcentrētu mācīšanos, nepieciešamība radīt elastīgas mācīšanās iespējas un ārpus formālās izglītības apgūto kompetenču atzīšana. Kā būtiskas attīstības tendences, kuras ietekmē augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanu, jāmin arī pieaugošā augstākās izglītības internacionalizācija, e-studiju izplatība un jauni izglītības apguves veidi. Tāpat ESG 2015 atsaucas uz citiem Eiropas līmeņa rīkiem, kas sekmē pārskatāmību un uzticību augstākajai izglītībai, piemēram, kvalifikāciju ietvarstruktūru, ECTS sistēmu un diploma pielikumu, tādējādi sekmējot šo rīku izmantošanu un ieviešanu.

ESG ietekme uz kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējo kvalitātes vadību

ESG¹⁵ pirmā daļa ir saistīta ar iekšējās kvalitātes nodrošināšanas standartiem, kas piemērojami attiecīgajā iestādē vai nodaļā. Šajā daļā minētajiem standartiem ir būtiska nozīme kvalitātes vadības sistēmas izveidē vai tās modificēšanā attiecīgajā iestādē, skolā vai nodaļā neatkarīgi no izvēlētajās mācīšanās pieejas. Šie standarti patiesībā ir izmantojami arī kompetencēs balstītas mācīšanās iekšējās kvalitātes vadībā, tādēļ tie ir jāpiemēro uzmanīgi.

ESG 2015 ir izteikti vērsts uz studentcentrētas mācīšanās un studiju rezultātos balstītu pieeju, tādēļ var apgalvot, ka kompetencēs balstīta augstākā izglītība un atbilstošās iekšējās kvalitātes vadības sistēmas un metodes ir ESG interešu centrā. Patiesībā vairāki 1. daļā minētie standarti skaidri atsaucas uz studiju rezultātos balstītu pieeju, elastīgām mācīšanās iespējām, iepriekšējo zināšanu atzīšanu, apmācību periodu kvalitātes nodrošināšanu un studentcentrētu mācīšanās pieeju kopumā. Turpmāk minētos standartus ir vērts īpaši aplūkot un novērtēt kompetencēs balstītas augstākās izglītības kontekstā:

- standarts 1.2 par studiju programmu izstrādi un apstiprināšanu, kas nosaka, ka programmas ir izstrādājamas, ņemot vērā plānotos studiju rezultātus un iesaistot šajā procesā visas iesaistītās puses;
- standarts 1.3 par studentcentrētu mācīšanos, mācīšanu un novērtēšanu, kas nosaka studiju programmu īstenošanas veidu tā, lai iedrošinātu studējošos aktīvi piedalīties mācīšanās procesā, un ka novērtēšanas metodes ir īstenojamas, izmantojot studentcentrētu pieeju;
- standarts 1.4 par studējošo uzņemšanu, studiju gaitu, kvalifikāciju atzīšanu un sertifikāciju,

15. Skat. ESG kopsavilkumu 1. pielikumā un visu dokumentu rīmekļa vietnē <http://www.enqa.eu/index.php/home/esg/>

kas ietver ar iepriekšējo zināšanu atzīšanu saistītos jautājumus;

- standarts 1.5 par mācībspēkiem, kurā ir uzsvērtā mācībspēku mainīgā loma studentcentrētās mācīšanās jomā; un
- standarts 1.6 par mācību resursiem un atbalstu studējošajiem, kam ir jābūt piemērotam attiecīgajām izmantojamajām mācīšanās metodēm un pielāgotam esošajam studējošo kontingentam, ņemot vērā studējošo vajadzību daudzveidību.

Tādējādi ESG izvirza būtiskas prasības saistībā ar augstākās izglītības nodrošināšanu kopumā, tomēr tā kā tas ir izteikti vērsts uz studentcentrētas pieejas izmantošanu, tam ir ļoti liela nozīme, un tas radīs plašu rezonansi kompetencēs balstītas augstākās izglītības pieejā. Visām iestādēm ieteikums rūpīgi apsvērt ESG 1. daļu un integrēt tajā minētās prasības atbilstošajās iekšējās kvalitātes nodrošināšanas metodēs un rīkos. Īpaši aspekti, kas augstākās izglītības iestādēm šajā kontekstā ir jāņem vērā, ir raksturoti turpmākajā sadaļā par ārējo kvalitātes nodrošināšanu.

Ieteicamā papildliteratūra:

Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā (ESG), 2015 - Brisele, Beļģija.

Pārskatāmības un atzīšanas rīki

Šajā nodaļā:

- pārskats par pārskatāmības un atzīšanas rīkiem;
- Eiropas iniciatīvas, Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras un ECTS sistēmas raksturojums;
- ietekme uz iekšējo kvalitātes vadību.

Lielāka pārskatāmība EAIT un efektīvāka kvalifikāciju atzīšana EAIT iestādēs radīja apstākļus Eiropas mēroga studiju pieredzes nodrošināšanai. Šajā nodaļā īsumā ir raksturoti pārskatāmības noteikumi un atzīšanas rīki, ar kuru palīdzību bija iespējams palielināt studējošo pielāgošanos EAIT. Tāpat turpmākajā nodaļā ir raksturota ietekme uz iekšējo kvalitātes vadību kopumā un it īpaši kompetencēs balstītiem instrumentiem iekšējās kvalitātes vadības ietvaros.

Pārskats

Eiropas komisija ir sekmējusi daudzu pārskatāmības un atzīšanas rīku izstrādi, lai nodrošinātu studējošo pielāgošanos EAIT. Informatīvajā sadaļā ir minēti visbūtiskākie pārskatāmības un atzīšanas rīki, savukārt atbilstošās saites ir norādītas nākamajā informatīvajā sadaļā nodaļas beigās.

Pārskatāmības un atzišanas rīki

- Eiropas kredītpunktu pārneses un uzkrāšanas sistēma (ECTS);
- Iniciafīva Europass;
  - diploma pielikums
  - valodu pase;
  - Europass mobilitāte;
  - pielikums kvalifikāciju apliecināšanai dokumentam.
- Eiropas (nacionālās) kvalifikāciju ietvarstruktūras;
- ENIC-NARIC tīkls;
- „U-Multirank” projekts;
- Eiropas terciārās izglītības reģistrs (ETIR);
- Eiropas pārskats par neformālās un ikdienas mācīšanās atzišanu (VET).

Šīs iniciatīvas ir būtiskas ne tikai studējošo un absolventu pielāgošanai EAIT, bet arī augstākās izglītības iestāžu (iekšējai) kvalitātes vadībai, piemēram, saistībā ar ECTS sistēmu un studējošo noslodzi, kuru detalizēts raksturojums ir sniegts turpmāk. Tāpat turpmāk ir raksturoti trīs visbūtiskākie rīki (ECTS sistēma, iniciatīva Europass un kvalifikāciju ietvarstruktūras) kompetencēs balstītas augstākās izglītības projektu uzsākšanai.

Iniciatīva Europass, Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra un ECTS sistēma

Augstākās izglītības telpā, kas ir vērsta uz studējošo pielāgošanos nacionālajām sistēmām, ir nepieciešams ieviest aktivitāti, kas ļauj veikt dažādu kvalifikāciju apliecināšanu dokumentu un atšķirīgu studiju moduļu salīdzināšanu. Šīs „izglītības valūtas” pamatā EAIT ir studējošo noslodze, kas noteikta plānoto studiju rezultātu sasniegšanai, turklāt tā papildus ļauj augstākās izglītības iestādēm sekot līdzi uz studējošajiem orientētajai paradigmai. Šī iemesla dēļ EAIT kontekstā iepriekš noteiktu darba stundu skaitu izsaka kredītpunktos. EAIT īstenoto bakalaura programmu apjoms ir 180 - 240 kredītpunkti, savukārt maģistra programmu apjoms - 60 - 120 kredītpunkti, vienam kredītpunktam atbilstot (apmēram) 25 - 30 darba stundām.

EAIT daudzas iniciatīvas, tostarp Europass (piemēram, individuālā līmenī) vai Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra¹⁶ (piemēram, starpvalstu līmenī), kā arī nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras iespējams izmantot, lai raksturotu kompetences, kuras absolventi ir apguvuši, studējot noteiktās iestādēs. Ar šo iniciatīvu palīdzību iespējams nodrošināt dažādu nacionālo kvalifikāciju atbilstību to līmeņiem Eiropas kontekstā. Tādējādi augstākās izglītības iestādes šos instrumentus var izmantot, lai piesaistītu vislabākos potenciālos studentus, savukārt darbinieki ar to palīdzību var salīdzināt potenciālo darbinieku profesionālās kvalifikācijas, lai izraudzītos vispiemērotākos darbiniekus. Turklāt darba meklēšana vai studēšana EAIT ir daudz ērtāka.

Ietekme uz iekšējo kvalitātes vadību

Veicot ECTS sistēmas ieviešanu un monitoringu kādā attiecīgajā iestādē, visbūtiskākais ar kompetencēm saistītais faktors ir šīs sistēmas sasaiste ar studējošo noslodzi. Valda uzskats, ka studējošo ieguldītais laiks ir cieši saistīts ar studiju rezultātiem.¹⁷ Gan iekšējā, gan ārējā kvalitātes vadība izmanto instrumentus, lai tieši vai netieši novērtētu un sekmētu līdzsvaru starp normatīvo

16. Boloņas process (2007-2010) vai Eiropas Komisija (2008).

17. Ebbinghaus (1885); Anderson (2000)

noslodzi studiju plānā un empīrisko noslodzi studiju procesā, kā arī instrumentus ieguldītā mācīšanās laika kvalitātes novērtēšanai. Izmantojot praktisku pamatnostādni, ar kuru ievieš kādu studējošo kompetenču novērtēšanas instrumentu, iespējams apzināt un apspriest nepilnības normatīvās un empīriskās noslodzes atbilstībā, kā arī mācīšanas un mācīšanās procesa kvalitāti. Ar šo rīkkopu tiek ieviesta metodoloģija, ko var izmantot dažādas iesaistītās puses, turklāt ar tās palīdzību netiešos pieņēmumus iespējams atspoguļot vairāku optimālās noslodzes moduļu kombinācijas studiju plānā (ieskaitot to integrāciju).

Tomēr jānorāda, ka kompetenču novērtēšana sasaucas ne tikai ar ECTS sistēmu, bet arī vairākiem citiem instrumentiem, piemēram, Europass iniciatīvu vai Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru, kurā ir noteiktas absolventu kompetences (tieši vai netieši), un tās ir vērtējamas, izmantojot iekšējās kvalitātes vadības mehānismus. Šī iemesla dēļ šis projekts sniedz ieskatu studējošo un absolventu empīriskajās kvalifikācijās mācīšanās procesa ietvaros.

Ieteicamā papildliteratūra:

- Eiropas kredītpunktu pārnese un uzkrāšanas sistēma (ECTS): http://ec.europa.eu/education/ects/ects_en.htm
- Europass iniciatīva: <https://europass.cedefop.europa.eu/en/home>
  - Diploma pielikums;
  - Valodu pase;
  - Europass mobilitāte;
  - Kvalifikāciju apliecināšanas dokumenta pielikums.
- Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra (nacionālās ietvarstruktūras): <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/qf/qf.asp>; [https://ec.europa.eu/ploteus/search/site?f\[0\]=im_field_entity_type%3A97](https://ec.europa.eu/ploteus/search/site?f[0]=im_field_entity_type%3A97)
- ENIC-NARIC tīkls: http://ec.europa.eu/education/tools/naric_en.htm
- „U-Multirank” projekts: http://ec.europa.eu/education/tools/u-multirank_en.htm

Ārējā kvalitātes nodrošināšana

Šajā nodaļā:

- īss pārskats par ārējās kvalitātes nodrošināšanas mērķiem, principiem, lomu un pieejām;
- būtiski iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošanas aspekti ārējās kvalitātes nodrošināšanas kontekstā.

Ārējās kvalitātes nodrošināšanas mērķi augstākajā izglītībā

Gandrīz visās Eiropas valstīs augstākās izglītības iestādēs un/vai to īstenojamajās programmās ir veicamas ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūras. Ārējā kvalitātes nodrošināšana EAIT vispārīgi tiek attīstīta ar mērķi:

- programmu un institucionālajā līmenī nodrošināt standartus atbilstoši attiecīgajiem valsts tiesību aktiem un attiecīgajiem starptautiskajiem standartiem;
- sekmēt pastāvīgu kvalitātes vadības sistēmu un kvalitātes uzlabošanu programmu un institucionālajā līmenī;

- parādīt valstu augstākās izglītības sistēmu kvalitāti, uzlabojot pārredzamību, kas uzskatāms par priekšnoteikumu labākai kvalifikāciju un programmu atzīšanai.

Ārējās kvalitātes nodrošināšanas principi

Eiropas līmenī ESG ir galvenais atsauces punkts saistībā ar ārējo kvalitātes nodrošināšanu (ESG 1. daļa) un kvalitātes nodrošināšanas aģentūru darbu (ESG 3. daļa) EAIT. Ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūras izstrādā un īsteno saskaņā ar ESG, un to pamatā ir četri no ESG izrietošie principi.¹⁸ ESG raksturotajā ārējās kvalitātes nodrošināšanas ietvarstruktūrā ir atzītas atšķirības juridiskajā, politiskajā un kultūras kontekstā visā EAIT, kā arī iestāžu daudzveidība.

Kvalitātes nodrošināšanas aģentūru loma

Kvalitātes nodrošināšanas aģentūras parasti izveido atbilstoši valsts tiesību aktiem, un tās pilnvaro valsts iestādes. Tās ir atbildīgas par metožu un kritēriju noteikšanu ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūru īstenošanai atbilstoši attiecīgajai nacionālajai ietvarstruktūrai. Arī pašas aģentūras var tikt atzītas Eiropas līmenī, izejot ārējo salīdzinošo vērtējumu atbilstoši ESG.

Nozaru un vispārīga rakstura aģentūras

EAIT ir izveidotas gan nozaru, gan vispārīga rakstura kvalitātes nodrošināšanas aģentūras. Nozaru aģentūras bieži vien ir paredzētas kādam noteiktam vai papildu mērķim jomās ar stingri reglamentētu piekļuvi profesijām. Lai arī nozaru un vispārīga rakstura aģentūru mērķis var atšķirties, tās būtībā īsteno vienas un tās pašas metodiskās pieejas procesu īstenošanai. Atšķirībā no vispārīga rakstura aģentūrām, nozaru aģentūru standarti un/vai kritēriji var ietvert kādas noteiktas jomas akadēmiskos standartus.

Ārējās kvalitātes nodrošināšanas pieejas

Jēdzienu „ārējā kvalitātes nodrošināšanu“ tā vispārīgajā nozīmē lieto dažādās procedūrās. Vistipiskākās šāda veida procedūras EAIT ir programmu akreditācija un novērtēšana, iestāžu akreditācija un novērtēšana un iekšējās kvalitātes vadības sistēmu kvalitātes auditi. Praksē ir jāņem vērā, ka procedūru ietvaros lietotā terminoloģija EAIT var atšķirties gluži tāpat kā procedūru mērķi un priekšmeti, taču ir iespējams vispārināt divus galvenos ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūru mērķus, proti, atbildīgumu un uzlabošanu.

• Atbildīgums

Īstenojot procedūras, kuras ir izteikti vērstas uz atbildīgumu, galvenajām iesaistītajām pusēm (piemēram, valsts iestādēm, dibinātājiem un sabiedrībai kopumā) iespējams parādīt un dokumentēt iestāžu un/vai programmu kvalitāti. Šo procedūru pamatā parasti ir fiksēti standarti, un bieži vien pieņem vai nu apstiprinošu, vai no noraidošu lēmumu. Viens šāds uz atbildīgumu vērstas procedūru piemērs ir programmu vai iestāžu akreditācija.

• Uzlabošana

Uz kvalitātes uzlabošanu vērstas procedūras īsteno, izmantojot pieeju, kuras pamatā ir atbilstība konkrētajam mērķim, turklāt tās sniedz ieteikumus iestāžu, programmu un/vai kvalitātes vadības sistēmu turpmākai uzlabošanai. Programmu un iestāžu novērtēšanu, kā arī iekšējās kvalitātes vadības sistēmu kvalitātes auditus veic ar mērķi minēto uzlabot.

18. Skat. apakšnodāju „Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā”.

Lai arī ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūras var būt vairāk vērsta uz vienu no šiem mērķiem, lielākoties tās ietver atbildīgumu, kā arī pilnveides aspektus.

Ārējās kvalitātes nodrošināšanas apsvērumi iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošanā

Tā kā ārējā kvalitātes nodrošināšana ir vērsta uz autonomiju iestāžu iekšējās kvalitātes vadības ietvaros, šajā rokasgrāmatā ir sniegti vispārīgāki (no ESG izrietoši) ieteikumi, kas par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajām personām būtu jāņem vērā saistībā ar: 1) ārējo kontekstu, 2) iekšējās kvalitātes vadības procedūras plānošanu un izstrādi un 3) ziņojumu iesniegšanu saistībā ar iekšējās kvalitātes vadības procedūru ārējās kvalitātes nodrošināšanas mērķiem.

1. Iekšējās kvalitātes vadības ārējais konteksts

Lai arī iekšējās kvalitātes vadības procedūras centrā ir kompetencēs balstītas mācīšanas un mācīšanās iekšējā kvalitātes vadība, ir jā saglabā ārējās kvalitātes nodrošināšanas vispārīgā ietvarstruktūra.

- Atšķirīgas procedūras un prasības - jāņem vērā, kura ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūra augstākās izglītības iestādei ir obligāta un kuri standarti un/vai kritēriji ir jāievēro. Ir jāanalizē jau izstrādātās un papildus nepieciešamās iekšējās kvalitātes vadības stratēģijas un pasākumi atbilstošo standartu un/vai kritēriju ievērošanai.
- Informēšana par ārējo kvalitātes nodrošināšanu - ir svarīgi jau iepriekš saskaņot ar aģentūru: 1) pašnovērtēšanas ziņojumā, pielikumos u.c. dokumentos norādāmo informāciju un 2) šādas informācijas norādīšanas veidu (piemēram, obligātās veidnes, ņemot vērā satura pamatnostādnes vai apjoma ierobežojumus).

2. Ārējās kvalitātes nodrošināšanas prasību ievērošana, plānojot un izstrādājot iekšējās kvalitātes vadības procedūru

Par iekšējās kvalitātes vadības procedūras plānošanu un izstrādi atbildīgajām personām aspekti, kas ņemami vērā, veicot ārējo kvalitātes nodrošināšanu, ir norādīti, uzsverot veidu, kādā iekšējās kvalitātes vadības procedūra ir integrējama iestādes vispārīgajās stratēģijās un mērķos, kā arī pašas procedūras izstrādes apsvērumus.

Iekšējās kvalitātes vadības aplūkošana no plašākas perspektīvas

Procedūru ieteicams aplūkot no plašākas perspektīvas, kā arī apsvērt, kā procedūra ir sasaistīta ar mērķiem un stratēģijām institucionālajā līmenī un ar vispārīgo kvalitātes vadības sistēmu, jo īpaši saistībā ar mācīšanu un mācīšanos.

- Nepārtraukta studiju programmu pilnveide - ieteikums izstrādāt ciklisku turpmākas pilnveides procesu, kurā iesaistās visas iesaistītās puses, tostarp ārējie partneri. Tāpat ir jāpārliecinās, ka studiju programmu kvalitātes nodrošināšana ir integrēta vispārīgajā kvalitātes vadībā, un jāparāda, kā iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošana ir sasaistīta ar pārējiem kvalitātes vadības pasākumiem mācīšanas un mācīšanās kvalitātes vadības ietvaros (piemēram, studiju kursu novērtēšana un pasniedzēju apmācības kompetencēs balstītas mācīšanas un mācīšanās jomā).

- Pieeja, kuras pamatā ir atbilstība konkrētam mērķim - ieteikums apsvērt, kā iekšējās kvalitātes vadības procedūru iespējams sasaistīt ar vispārīgajiem mērķiem un stratēģijām kompetencēs balstītā mācīšanas un mācīšanās procesā, ko īsteno augstākās izglītības iestāde, kā tā ir izstrādāta, lai tā atbilstu iestādes mērķim, kādēļ šī procedūra ir īstenojama tieši šādā veidā un kā palīdzēt uzlabot kompetencēs balstītas mācīšanas un mācīšanās kvalitāti.
- Studējošo iesaistīšanās - regulāri nepieciešams plānot, kā iesaistīt studējošos, atskatoties uz paveikto, un turpmākā studiju programmu uzlabošanā.

Iekšējās kvalitātes vadības procedūras izstrāde un īstenošana

- (Nacionālās) kvalifikācijas ietvarstruktūras - ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūras būtībā neietver kvalitātes standartus saistībā ar kompetenču profilu un līmeni, bet gan atsaucas uz esošajām nacionālajām kvalifikāciju ietvarstruktūrām, ar disciplīnu saistītām ietvarstruktūrām vai valsts programmu specifiskajām, nosakot konkrētas studiju programmas kompetences (īstenošanas 1. etaps);
- Pienākumu sadale - ir jāsaprot, kurš ir atbildīgs par vispārīgo iekšējās kvalitātes vadības procedūru un procedūras dažādajiem etapiem;
- Iesaistīto pušu dalība - ir jānosaka attiecīgās iekšējās kvalitātes vadības procedūrā iesaistītās puses un jāparedz, kuras no tām ir iesaistāmas attiecīgajos etapos, sākot no procedūras īstenošanas, līdz pat tās pastāvīgai pilnveidei, un kā tās iesaistīt (piemēram, aptauju, apspriežu foruma vai interviju veidā), vienlaicīgi ņemot vērā arī ārējo iesaistīto pušu grupas;
- Rezultātu pārskatāmība - ir jāplāno, kā informēt attiecīgās iesaistītās puses par rezultātiem (piemēram, izmaiņām konkrētā modulī u.c.), balstoties uz kvalitātes vadības procedūru;
- Pastāvīga uzlabošana - pašas procedūras novērtēšana un uzlabošana ir jāplāno jau pašā sākumā.

Ierosinātie iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošanas etapi (skat. šīs rokasgrāmatas 2. daļu) ietver iepriekšminētos aspektus.

3. Ziņojumu iesniegšana ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām saistībā ar iekšējās kvalitātes vadības procedūru

Informācija par iekšējās kvalitātes vadības procedūru kā vienu no kvalitātes vadības pasākumiem mācīšanas un mācīšanās procesā var būt ļoti būtiska, iesniedzot ziņojumus ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām. Lai iegūtu vairāk informācijas, lūdzu, skatiet nodaļu „Ziņojumu iesniegšana ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām”.

Ieteicamā papildliteratūra:

Curaj, A., Scott, P., Vlasceanu, L., & Wilson, L. (2014). Eiropas augstākā izglītība krustcelēs - starp Boloņas procesu un nacionālajām reformām (European Higher Education at the Crossroads. Between the Bologna Process and National Reforms). Dordrehta, Heidelbergā, Ņujorka, Londona: Springer.

Skat. arī nodaļu „Ziņojumu iesniegšana ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām”.

Attīstības tendences pētniecībā

Šajā nodaļā:

Šajā nodaļā ir sniegts ievads trīs galvenajās pētniecības jomās::

- kompetenču izpētē;
- novērtēšanas vajadzību izpētē;
- īstenošanas vajadzību izpētē.

Trīs vērā ņemamās pētniecības jomas

Līdzās attīstības tendencēm Eiropas Augstākās izglītības jomā (jo īpaši saistībā ar ESG, pārskatāmības un atzīšanas rīkiem un ārējo kvalitātes nodrošināšanu) ir jāņem vērā arī attīstības tendences pētniecībā. Trīs ļoti būtiskas pētniecības jomas iekšējās kvalitātes vadības procedūras izstrādē un īstenošanā kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā ir 1) kompetenču izpēte, 2) novērtēšanas vajadzību izpēte un 3) procedūras īstenošanas vajadzību izpēte.

Kompetenču izpēte

Kompetenču izpēte bieži vien ir vērsta uz kompetenču objektīvu mērīšanu, un ir izstrādātas daudzas pētniecības iniciatīvas šādu objektīvu instrumentu¹⁹izveidei, no kurām vairums ir balstītas uz t.s. jautājuma - atbildes teoriju.²⁰ Tomēr objektīvu instrumentu izstrādei ir nepieciešami apjomīgi resursi, kā rezultātā objektīvo instrumentu izstrāde un pārbaude var ilgt vairākus gadus. Tā kā šie instrumenti ir salīdzināti ar augstiem objektivitātes, ticamības un derīguma standartiem, tie bieži vien ir attiecināmi vienīgi uz ļoti specifiskām kompetencēm. Pretēji šīm attīstības tendencēm pētniecībā, attīstības tendences Eiropas Augstākās izglītības telpā liecina par tādu instrumentu nepieciešamību, ko iespējams vienkārši pielāgot iesaistīto pušu vajadzībām un izmantot plaša spektra un attiecīgi ļoti atšķirīgu kompetenču novērtēšanai. Apakšnodaļā par kompetenču izpēti ir sniegts vairāk informācijas par kompetenču izpētes jomā lietoto terminoloģiju un to, kā attīstības tendences pētniecības jomā var palīdzēt izstrādāt jaunu iekšējās kvalitātes vadības procedūru.

Novērtēšanas vajadzību izpēte

Novērtēšanas vajadzību izpētē plaši ir apspriestas dažādas novērtēšanas pieejas. Daudzas no tām lielā mērā ir savstarpēji saistītas, un tām ir viena kopēja iezīme, proti, to mērķis ir sekmēt iesaistīto pušu dalību, kā arī novērtējumu un to rezultātu (piemēram, uz izmantošanu vērstas novērtēšanas, uz iespēju nodrošināšanu vērstas novērtēšanas vai interaktīvas novērtēšanas) lietderību iesaistītajām pusēm. Apakšnodaļā par novērtēšanas vajadzību izpēti ir sniegts vairāk informācijas par lietoto terminoloģiju, kā arī novērtēšanas pieejām un standartiem, kas ņemami vērā iekšējās kvalitātes vadības procedūras izstrādes procesā.

Procedūras īstenošanas vajadzību izpēte

Procedūras īstenošanas vajadzību izpēte ir diezgan jauna pētniecības joma. Tā ir vērsta uz daudzu pierādījumos balstītu programmu, procedūru un apmācību rezultātu, kas bieži vien nedarbojas ikdienas praksē vai tik labi, kā par to ir liecinājuši pētījumu rezultāti.

19. Blömeke & Zlatkin-Troitschanskaia (2013)

20. Wilson (2005)

Procedūras īstenošanas vajadzību izpētē noskaidrojās daži cēloņi, turklāt ir sniegti ieteikumi programmu, procedūru un apmācību īstenošanai.

Apakšnodaļā par īstenošanas vajadzību izpēti ir ietverts vairāk informācijas par minētajiem ieteikumiem un to izmantošanu iekšējās kvalitātes vadības procedūru īstenošanā.

Kompetenču izpēte

Šajā nodaļā:

- Apraksts:
  - kompetenču apraksts;
  - kompetencēs balstītas augstākās izglītības apraksts.
- Skaidrojums par:
  - kompetenču modeļu nozīmi;
  - pašreizējiem kompetenču noteikšanas un novērtēšanas instrumentiem.

Mūsu izpratne par kompetenci

Kompetenču izpētē izmanto vairākas kompetences definīcijas.²¹ Augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības kontekstā ir nepieciešama kompetences definīcija, kas ir attiecināma uz attīstības tendencēm Eiropas Augstākās izglītības telpā un ko tādējādi var izmantot par pamatu daudzās Eiropas augstākās izglītības iestādēs. Attīstības tendences Eiropas Augstākās izglītības telpā liecina par to, ka absolventiem ir jābūt ne tikai ļoti labām zināšanām, bet arī spējīgiem domāt neatkarīgi. Tāpat absolventiem ir jābūt spējīgiem izmantot informācijas pārvaldības prasmes, nevis rīkoties, pamatojoties uz iegaumēto vai pēc intuīcijas. Absolventiem ir jāspēj veikt darbības atbilstoši to profesijas kontekstam. Ņemot vērā minēto, ir nepieciešama tāda kompetences definīcija, kas ietver gan kognitīvo aspektu (piemēram, zināšanas un domāšanu), gan praktisko aspektu (piemēram, darbību veikšanu). Vairums kompetences definīciju ietver vismaz šos divus minētos aspektus.^{22 23}

Kognitīvais aspekts

Ar kognitīvo aspektu ir saprotama situācija, kad absolventam ir vai nav zinātnē balstītu zināšanu saistībā ar kādu noteiktu kompetenci. Tā/tās zināšanas saistībā ar kādu kompetenci var aptvert dažādus līmeņus, proti, tam/tai var nebūt pilnīgi nekādu zināšanu, un tajā pašā laikā absolvents var būt eksperts, kurš pat spēj radīt būtiskas jaunas zināšanas, izmantojot kompleksas pieejas. Cita starpā iespējams izdalīt līmeņus, kuros absolvents 1) zina un atpazīst dažus savstarpēji vēl nesaistītus faktus, 2) zina dažus faktus un ir spējīgs tos raksturot, 3) ir spējīgs sasaistīt šos faktus vienotā sistēmā, tos argumentēt un izdarīt secinājumus, 4) ir spējīgs veikt visu iepriekšminēto, ņemot vērā attiecīgā konteksta faktoros, 5) ir spējīgs radīt noteiktas jaunas zināšanas un visbeidzot 6) ir spējīgs radīt būtiskas jaunas zināšanas, izmantojot kompleksas pieejas.

21. Skat. Blömeke, Gustafsson un Shavelson (2015), lai aplūkotu aktuālo ziņojumu par perspektīvām. Mūsu izpratne par kompetenci ir balstīta uz Bergsmann u.c. (2015).

22. Skat., piemēram, Weiner (2001).

23. Lūdzu, ņemiet vērā, ka mūsu izpratne par kompetenci atšķiras no Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūrā (EKI) minētās kompetences definīcijas. Kā norādīts EKI, kompetence ietver trīs aspektus - zināšanas, prasmes un motivāciju. EKI ir uzskatāma par sava veida tulkošanas instrumentu, ar kura palīdzību iespējams salīdzināt Eiropas valstu izglītības sistēmas.

Praktiskais aspekts

Praktiskais aspekts var aptvert minētos līmeņus līdzīgā veidā, taču tas vairāk ir vērst uz darbību veikšanu, piemēram, absolventam ir jābūt spējīgam 1) veikt vienīgi vienkāršas atsevišķas darbības noteiktu personu uzraudzībā, 2) veikt vairākas darbības atbilstoši noteiktai darba plūsmai, 3) apvienot dažādas darbības un pārvarēt tipiskus šķēršļus, 4) rīkoties, pielāgojoties specifiskajiem apstākļiem, 5) radīt jaunas vienkāršas procedūras un metodes un visbeidzot 6) radīt jaunas inovatīvas un kompleksas procedūras un metodes.

Abstrakcija, formulējot kompetences

Kompetences iespējams formulēt dažādos abstrakcijas līmeņos. Ļoti augsts abstrakcijas līmenis liecina par to, ka kompetence neattiecas uz kādu noteiktu nozari. Šādā gadījumā studējošajiem un pasniedzējiem var būt atšķirīga izpratne par kompetences būtību. Viens no šādiem piemēriem ir izteikti abstraktais formulējums „komunikācijas kompetence”. No otras puses, ļoti zems abstrakcijas līmenis, t.i., ļoti specifisks kompetences formulējums, liecina par to, ka kompetence aptver vienīgi nelielu kādas nozares vai profesijas daļu, kā rezultātā ir jāformulē daudzas kompetences, lai aptvertu visu attiecīgo jomu. Atsaucoties uz minēto piemēru par komunikācijas kompetenci, jānorāda, ka gadījumā, kad tā tiek izmantota psiholoģijas jomā, tās ļoti zema līmeņa abstrakcijas formulējums varētu būt „psiholoģiska novērtējuma ziņojuma sagatavošana”. Studiju kursu līmenī studiju rezultātus parasti formulē ļoti zemā abstrakcijas līmenī.

Konteksta ievērošana

Augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības kontekstā saistībā ar abstrakcijas līmeni ir jāņem vērā kvalitātes vadības process. Pirmkārt, iesaistītajām pusēm ir jānodrošina tiem būtiskas, proti, to darbības jomai atbilstošas kompetences. Otrkārt, mērķis ir radīt reālistisku un īstenojamu iekšējās kvalitātes vadības procedūru. Šī iemesla dēļ iesaistītajām pusēm ir jānodrošina tikai neliels skaits kompetenču, lai tās šīs kompetences varētu izmantot gan informācijas apkopošanas, gan iekšējās kvalitātes vadības procedūras interpretācijas fāzē.

Vidēja līmeņa abstrakcija un konteksta ievērošana

Pamatojoties uz iepriekšminētajiem apsvērumiem, iesakām formulēt kompetences vidējā abstrakcijas līmenī (līdzīgi kā studiju programmu līmeņa studiju rezultātus), kas nozīmē to, ka kompetences ir formulētas atbilstoši noteiktajai nozarei, taču abstraktāk, nekā studiju kursu līmeņa studiju rezultāti.²⁴ Atsaucoties uz komunikācijas kompetences piemēru, šīs kompetences vidēja abstrakcijas līmeņa formulējums būtu, piemēram, „pacientu informēšana par diagnozēm un terapiju”. Šis formulējums ir specifisks un atbilst attiecīgajai nozarei, jo tas attiecas uz profesijām veselības aprūpes jomā (piemēram, medicīnu vai psiholoģiju). Tajā pašā laikā tas nav pārmērīgs – tas aptver vairākas komunikācijas stratēģijas, nevis tikai vienu specifisku komunikācijas stratēģiju.

Mūsu pieeja kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā

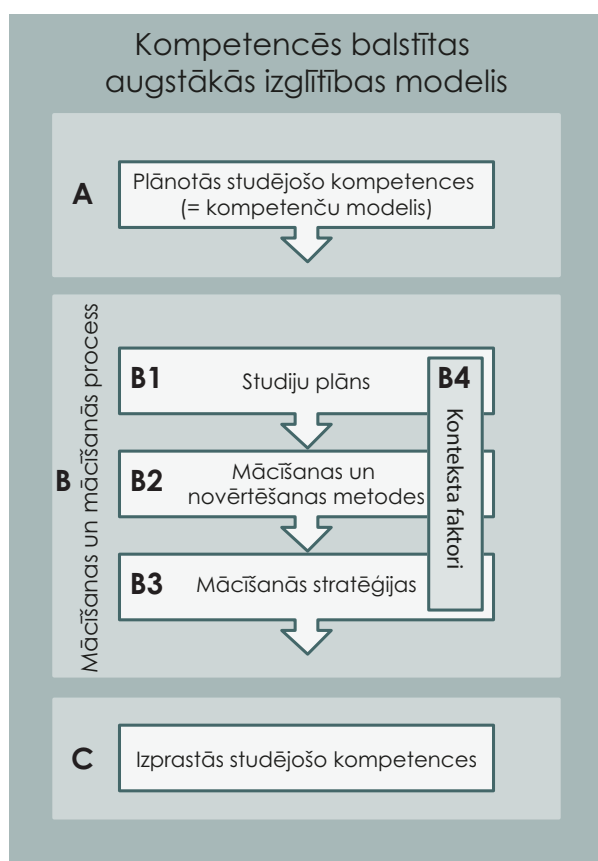
Šīs kompetencēs balstītās augstākās izglītības pieejas pamatā ir kompetenču modelī balstīta augstākā izglītība,²⁵ kā norādīts 3. attēlā. Modelī ir redzama kompetencēs balstīta augstākā izglītība noteiktā studiju programmā. Lūdzu, skatiet 3. attēlu, lai iegūtu vairāk informācijas par elementiem, kas raksturo kompetencēs balstītu augstāko izglītību. 3. attēlā ir attēloti vairāki etapi no plānotajām kompetencēm (t.i., kompetenču modelis) līdz absolventu izprastajām kompetencēm. Apzinot problēmas kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā, ikviens mācīšanas un mācīšanās procesa elements ir jāuzskata par iespējamu problēmas cēloni.

24. Definējot kompetences kompetenču modelī, programmu līmeņa studiju rezultātus iespējams izmantot kā sākuma punktu. Skat. nodaļu „1. etaps”, lai iegūtu vairāk informācijas.

25. Bergsmann u.c. (2015).

Kompetencēs balstītas augstākās izglītības modelis

Kompetencēs balstītās augstākās izglītības modelī ir attēlots process, sākot no plānotajām studējošo kompetencēm, t.i., kompetencēm, kuras studējošajiem ir jāapgūst attiecīgajā studiju programmā, līdz pat izprastajām studējošo kompetencēm, t.i., kompetencēm, kuras atbilstoši studējošo apgalvotajam faktiski ir apgūtas vai kuras studējošie atbilstoši pasniedzēju apgalvotajam faktiski apgūst attiecīgajā studiju programmā. Spriežot pēc modelī attēlotā, ikviens mācīšanas un mācīšanās procesa elements var izjaukt visu procesu, tādēļ studējošo kompetenču sekmēšana studiju programmā ir sarežģīts process.

3. attēls: Kompetencēs balstītas augstākās izglītības modelis

A Plānotās studējošo kompetences

Kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā vispirms ir jādefinē studiju programmā apgūstamās kompetences un to līmeņi. Šo uzdevumu dēvē par „kompetenču modeļa izstrādi”.

B Mācīšanas un mācīšanās process

Kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā būtisks ir ne tikai mācīšanas process, bet arī studējošo mācīšanās process. Mācīšanas un mācīšanās procesu veido četri elementi: studiju plāns, mācīšanas un novērtēšanas metodes, mācīšanās stratēģijas un konteksta faktori.

B1 Studiju plāns

Studiju plānā ir norādāmas visas kompetenču modelī formulētās kompetences. Tāpat ir jānodrošina, ka kompetenču līmeņi studiju plānā ir norādīti atbilstoši.

Kompetencēs balstītā augstākā izglītībā studiju plānā norādītus studiju kursus un lekcijas ir jākombinē tā, lai atbilstoši attīstītu studējošo kompetences. Šī iemesla dēļ ar atsevišķu kursu palīdzību netiek sekmētas kompetences. Tā rezultātā pasniedzējiem vairāk ir jāstrādā grupās, koordinējot studējošo kompetenču attīstību.

B2 Mācīšanas un novērtēšanas metodes

Kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā mācīšanas metodes atbilstoši sekmē studējošo kompetences. Ir jāizstrādā arī novērtēšanas metodes, lai sekmētu studējošos pielietot kompetencēs balstītas mācīšanās stratēģijas.

B3 Mācīšanās stratēģijas

Kompetencēs balstītā mācīšanas procesā studējošos aicina aktīvi attīstīt mācīšanās procesu. Tas nozīmē, ka studējošos aicina izvirzīt personīgus mācīšanās mērķus, kā arī aktīvi plānot, uzraudzīt, regulēt un atspoguļot savu mācīšanās procesu. Tāpat studējošajiem ir zināmas dažādas mācīšanās stratēģijas, turklāt viņi var izvēlēties atbilstošās stratēģijas un nepieciešamības gadījumā tās mainīt. Studējošie arī spēj saglabāt savu motivāciju un kontrolēt emocijas sarežģītās procesa fāzēs.

B4 Konteksta faktori

Kompetencēs balstītā mācīšanas procesā konteksta faktori ir, piemēram, finanšu resursi, studējošo, personāla locekļu un telpu skaits, aprīkojums u.c. Kompetencēs balstītu augstāko izglītību ietekmē konteksta faktori. Lai sekmētu kompetenču praktisko aspektu, bieži vien ir nepieciešamas nelielas telpas vai papildu aprīkojums.

C Izprastās studējošo kompetences

Kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā mācīšanas un mācīšanās procesa iznākums ir izprastās studējošo kompetences, kuras studējošie apgūst. Sasniedzamie mērķi ir iepriekšminētās studējošo kompetences un to līmeņi. Nosakot studējošo kompetenču līmeņus, iespējams veikt mērķa sasniegšanas salīdzinājumu.

Skat. Zlatkin-Troitschanskaia, Shavelson un Kuhn (2015), lai iegūtu vairāk informācijas par kompetencēs balstītām mācīšanas un novērtēšanas metodēm.

Secinājums

Kopumā secināms, ka pašlaik ir izkristalizējušās trīs galvenās idejas: 1) mūsu izpratnē kompetences jēdziens ietver gan kognitīvo, gan praktisko aspektu, 2) kompetences ir jāformulē vidējā abstrakcijas līmenī, un tām ir jāatbilst attiecīgajai nozarei, 3) kompetencēs balstīta augstākā izglītība sākas, nosakot plānotās kompetences, kas studējošajiem ir jāapgūst attiecīgajā studiju programmā, savukārt pēc tam norit mācīšanas un mācīšanās process, kas ietver vairākus elementus. Šī procesa rezultāts ir apgūtās izprastās kompetences, t.i., kompetences, kuras pēc studējošo apgalvotā faktiski ir apgūtas vai kuras pēc pasniedzēju apgalvotā studējošie attiecīgajā studiju programmā faktiski ir apguvuši.

Nākamajā sadaļā ir raksturoti dažādi kompetenču modeļu un novērtēšanas instrumentu veidi, kā arī minēts, kādēļ šī informācija ir būtiska kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadībā.

Kompetenču modeļi, kompetenču noteikšanas metodes un to nozīme augstākās izglītības iekšējā kvalitātes vadībā

Kvalitātes vadības procedūra parasti sākas ar programmas mērķa noteikšanu, savukārt pēc tam izmanto atbilstošās metodes, lai noteiktu, vai mērķis tika sasniegts. Kompetencēs balstītas augstākās izglītības kontekstā ar mērķa noteikšanu saprot to kompetenču noteikšanu, kuras studējošajiem ir jāapgūst attiecīgajā studiju programmā. Kompetenču izpētē to dēvē par „teorētisko kompetenču modeļa izveidi”. Kompetenču izpētes gaitā iespējams iegūt noteiktu informāciju par dažādiem kompetenču modeļu veidiem. Turpmāk ir raksturoti šie modeļu veidi. Būtiski ir visi trīs modeļu veidi, turklāt ir norādīts, kā tie var būt lietderīgi. Tāpat ir sniegts pārskats par esošajiem kompetenču noteikšanas un novērtēšanas instrumentiem augstākajā izglītībā, kā arī to priekšrocības un trūkumi saistībā ar iekšējās kvalitātes vadības mērķa sasniegšanu augstākajā izglītībā.

Dažādie kompetenču modeļu veidi

Kompetences definīcija ir daudzpusīga ne tikai kompetenču vajadzību izpētes, bet arī teorētisko kompetenču modeļu izstrādes jomā. Ir izdalīti trīs dažādi kompetenču modeļi²⁶, proti, kompetenču struktūras modeļi, kompetenču līmeņa modeļi un kompetenču attīstības modeļi.

Kompetenču struktūras modeļi

Kompetenču struktūras modeļi raksturo to, kā kompetence ir strukturēta apakškompetencēs, proti, tie definē kompetenci veidojošos komponentus. Viens no visuzskatāmākajiem šāda veida piemēriem ir viena no Vācijas izglītības ministru pastāvīgajām komitejām.²⁷ Šajā gadījumā šis modelis raksturo t.s. rīcības kompetenci, kas veido profesionālās izglītības studiju plāna ietvarstruktūru. Šajā modelī rīcības kompetence ir iedalīta trīs apakškompetencēs, proti, profesionālajā kompetencēs, personīgajā kompetencēs un sociālajā kompetencēs.

Kompetenču līmeņa modeļi

Ar kompetenču līmeņa modeļiem nosaka kompetences līmeņus, sākot no iesācēja līmeņa, līdz pat eksperta līmenim. Uzskatāms, ka persona ir sasniegusi kādu noteiktu līmeni, ja tā spēj veikt noteiktas šim līmenim atbilstošas darbības. Viens no visuzskatāmākajiem kompetenču līmeņa piemēriem ir Džona Bigsa (John Biggs) izstrādātā novēroto studiju rezultātu struktūras jeb SOLO taksonomija.²⁸

26. Hartig & Klieme (2006); Klieme et al. (2007)

27. KMK (2011)

28. Biggs & Collis (1982)

Ar tās palīdzību studiju rezultātus ir iespējams klasificēt atkarībā no to sarežģītības pakāpes. Šajā taksonomijā Bigss izdala piecus līmeņus, kas attiecas uz studiju rezultātu kvalitāti. Pirmajā līmenī studējošais vēl nav pieredzējis, otrajā (t.s. unistrukturālajā) līmenī studējošajam jau ir zināmi daži aspekti, trešajā (t.s. multistrukturālajā) līmenī studējošajam ir zināmi vairāki aspekti, taču tie joprojām nav savstarpēji saistīti, ceturtajā (t.s. saistības noteikšanas) līmenī studējošais jau spēj integrēt aspektus, savukārt pēdējā, proti, piektajā (izvērstajā abstraktajā) līmenī studējošais jau spēj vispārināt aspektus jaunās nozarēs. Kompetenču līmeņus iespējams formulēt vispārīgāk, gluži kā Bigsa modelī, vai specifiskāk, ņemot vērā specifiskus programmas vai kursa ietvaros apgūstamos studiju rezultātus. Parasti rubrikās²⁹, kuras iespējams izmantot kā pašnovērtējumu noteiktu kompetences līmeņu sasniegšanai, kompetenču līmeņi ir formulēti specifiski.

Kompetenču attīstības modeļi

Kompetenču attīstības modeļu pamatā ir pieņēmums, ka kompetences iespējams pilnveidot, piemēram, kompetences iespējams mainīt un uzlabot, mācoties un tādējādi sasniedzot augstāku līmeni. Izstrādātajos modeļos augstākajā izglītībā attīstības aspekts paredz, ka ir jādefinē dažādi līmeņi, kas studējošajiem ir jāsasniedz dažādos augstākās izglītības apguves etapos. Tas nozīmē, ka viņiem pēc bakalaura grāda iegūšanas būtu jāsasniedz vidējs kompetenču līmenis, savukārt pēc maģistra grāda iegūšanas - attiecīgi augstāks līmenis.

Kompetenču modeļa izstrāde

Uzsākot iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošanu, vispirms ieteikums noteikt plānotās studējošo kompetences, izstrādājot t.s. kompetenču modeli. Rokasgrāmatā gan nav ietverts izmantošanai gatavs kompetenču modelis. Šo modeli parasti izstrādā par attiecīgo studiju programmu atbildīgā persona, kura precīzi pārzina apgūstamās kompetences. Veicot kompetenču izpēti (t.i., atsaucoties uz trim iepriekšminētajiem kompetenču modeļu veidiem), iespējams gūt noteiktus priekšstatus par šāda modeļa izstrādi. Vispirms kompetences ir jāstrukturē kompetenču jomās, lai gūtu priekšstatu par pašu struktūru. Pēc tam katrai kompetencei ir jānosaka kompetenču līmeņi, kas absolventiem ir jāsasniedz, tādējādi gūstot priekšstatu par līmeņiem. Visbeidzot, līmeņi, kas ir sasniedzami kādā būtiskā punktā studiju laikā, ir nosakāmi ne tikai absolventiem, bet arī studējošajiem. Ja noteiktam skaitam studējošo nav izdevies sasniegt plānotos līmeņus kādā noteiktā kompetencē, ir iespējams palīdzēt tos sasniegt līdz brīdim, kad viņi kļūst par absolventiem, un tādējādi iespējams gūt priekšstatu arī par attīstību.

Vairāk informācijas par kompetenču modeļa izstrādi noteiktā studiju programmā konkrētā augstākās izglītības iestādē ir sniegts 1. etapā nodaļā par procesa īstenošanu.

Kopumā secināms, ka informācija par dažādiem modeļu veidiem sniedz priekšstatu par to, kā noteikt studiju programmas mērķi. Turpmāk ir sniegts pārskats par kompetenču noteikšanas un novērtēšanas instrumentiem, kā arī šo instrumentu priekšrocībām un trūkumiem.

Kompetenču noteikšana un novērtēšana augstākajā izglītībā

Kompetenču vajadzību izpētes ietvaros iespējams apzināt instrumentus dažāda veida datu,³⁰ piemēram, objektīvo, nestandartizēto jeb novērojumu datu un brīvprātīgi sniegto datu apkopošanai.

Objektīvie dati

Objektīvo datu apkopošanas instrumenti bieži vien ir standartizēti kompetenču testi, ko izmanto

29. Skat. piemēram, Panadero un Jonsson (2013); Reddy un Andrade (2010); Svinicky un Mc Keachie (2012).

30. Skat. pārskatu par novērtēšanas metodēm Scheibe, Trittel, Klug un Schmitz (2014).

starptautiskos uzraudzības pētījumos (piemēram, PISA³¹ pētījumā). Diemžēl nav izstrādātu standartizētu testu katrai kompetencei, kuru vēlamies novērtēt, taču dažkārt lietderīgāk ir iegūt informāciju par praksē paveikto, nekā veikt testus, kuros galvenokārt novērtē zināšanas³². Turklāt šie testi nav vērsti uz kompetenču praktisko aspektu.

Nestandardizētie jeb novērojumu dati

Izmantojot otro kompetenču noteikšanas veidu, iespējams apkopot nestandarta jeb novērojumu datus, piemēram, novērojot pasniedzējus tiešā mijiedarbībā ar audzēkņiem vai pat veicot lekciju video ierakstus. Tādējādi iespējams gūt plašāku ieskatu, jo īpaši saistībā ar kompetenču praktisko aspektu. Tomēr šī pieeja prasa daudz laika un resursu - ne tikai, nosakot kompetences, bet arī, interpretējot apkopoto informāciju. Turklāt tā bieži vien ietekmē kompetenču noteikšanas un apkopotās informācijas interpretēšanas objektivitāti.

Pašnovērtējuma dati

Trešais kompetenču noteikšanas veids paredz pašnovērtējuma datus (jeb t.s. brīvprātīgi sniegto datus) apkopošanu, veicot, piemēram, brīvprātīgās studējošo vai pasniedzēju aptaujas. Kā viens no šāda veida piemēriem ir minams „Berlīnes studējošo pašnovērtēto kompetenču novērtēšanas instruments”,³³ ar kura palīdzību novērtē noteiktas akadēmiskajosursos sasniedzamās daudzdisciplīnu kompetences. Brīvprātīgās aptaujas iespējams veikt rakstiski vai datorizēti,³⁴ taču pašnovērtējuma ziņojumiem ir noteiktas priekšrocības un trūkumi. Pašnovērtējuma ziņojumi sniedz priekšstatu par studējošo un pasniedzēju viedokli saistībā ar kompetenču līmeņiem un attīstību. Šos viedokļus pat var salīdzināt, lai noteiktu jebkādas atšķirības, taču šādus brīvprātīgi sniegtos datus ir iespējams viltot. Studējošie var sniegt sociāli korektu atbildi (piemēram, izliekoties par labiem) vai norādīt, ka to kompetences ir zemākas nekā patiesībā (piemēram, izliekoties par sliktākiem), ja viņi vēlas izteikt neapmierinātību par kādu universitātē esošu personu vai kādu noteiktu lektoru. Ņemot vērā iepriekšminēto, uzskatām, ka pašnovērtējuma ziņojums ir atbilstošs veids, lai gūtu priekšstatu par studējošo un pasniedzēju viedokli. Turklāt tādējādi iespējams iegūt daudz informācijas gan par kognitīvo, gan par praktisko aspektu bez liekas piepūles, t.i., pašnovērtējuma ziņojuma sagatavošana ir ekonomisks risinājums iekšējai kvalitātes vadībai augstākajā izglītībā. Neskatoties uz to, iesakām pievērst uzmanību datu viltošanas riskam un veikt attiecīgos pasākumus šādas neobjektivitātes novēršanai, risinot šīs problēmas īstenošanas procesā. Bailes no šāda veida testa iespējams mazināt, informējot studējošos par to, ka viņi ar šī instrumenta palīdzību var veidot atgriezenisko saiti, tādējādi saglabājot visus labos aspektus un mainot tos, kas attiecīgajā brīdī ir neatbilstoši. Citiem vārdiem, lai iegūtu ticamus rezultātus, ir būtiski, kā sniedzam norādījumus un īstenojam pašnovērtējuma ziņojumus kompetencēs balsītā augstākajā izglītībā, taču ir jāņem vērā, ka brīvprātīgi sniegtu datu pamatā ir studējošo un pasniedzēju izprastās vērtības.

Ietekme uz iekšējo kvalitātes vadību

Ņemot vērā šajā nodaļā minēto informāciju, ir jāievēro turpmāk minētais.

- Iekšējās kvalitātes vadības procedūras pamatā ir jābūt kompetencēs balsītas augstākās izglītības modelim;
- Ir jāpārlicinās, vai kompetenču modeļa formulējums atbilst no kompetenču vajadzību

31. OECD (2014)

32. Walter & Schiener (2016)

33. Braun, Gusy, Leidner, & Hannover (2008)

34. Greiff, Martin, & Spinath (2014)

izpētes izrietošajiem pieciem kvalitātes kritērijiem:³⁵

- aspekti - kompetenču formulējums ir vērsts gan uz kognitīvajiem, gan uz praktiskajiem aspektiem;
  - abstrakcija - kompetences ir formulētas vidējā abstrakcijas līmenī, un tās atbilst attiecīgajai nozarei;³⁶
  - struktūra - kompetences ir strukturētas kompetenču jomās;
  - līmeņi - kompetenču līmeņi ir noteikti, ievērojot gan kognitīvo, gan praktisko aspektu;
  - attīstība - kompetenču līmeņi ir noteikti vismaz diviem laika periodiem, tādējādi ņemot vērā arī attīstības aspektu;
- Iekšējās kvalitātes vadības procedūrai ir jānodrošina jauns brīvprātīgas informācijas sniegšanas instruments, lai novērtētu gan studentu kompetenču, gan mācīšanas un mācīšanās līmeņus.

Iepriekš ziņojuma autori apsprieda dažādas attīstības tendences kompetenču vajadzību izpētes jomā, kā arī informāciju, kas ir būtiska, īstenojot iekšējās kvalitātes vadības procedūru. Nākamajā nodaļā ir sniegta informācija par attīstības tendencēm novērtēšanas vajadzību izpētes jomā.

Ieteicamā papildliteratūra:

Blömeke, S., Gustafsson, J. E., & Shavelson, R. J. (2015). Ārpus dihotomijas (Beyond Dichotomies). *Zeitschrift für Psychologie/Laikraksts psiholoģijas jomā*, 223(1), 3-13.

doi:10.1027/2151-2604/a000194

<http://econtent.hogrefe.com/doi/abs/10.1027/2151-2604/a000194>

Koepfen, K., Hartig, J., Klieme, E. un Leutner, D. (2008). Aktuālās problēmas kompetenču modeļu veidošanā un novērtēšanā (Current issues in competence modeling and assessment). *Zeitschrift für Psychologie/ Laikraksts psiholoģijas jomā*, 216(2), 61-73.

doi:10.1027/0044-3409.216.2.61

<http://econtent.hogrefe.com/doi/abs/10.1027/0044-3409.216.2.61>

Scheibe, A., Trittel, M., Klug, J. un Schmitz, B. (2014). Zināšanu apguves stratēģijas un metodes (pētniecības metodes) (Strategien und Methoden der Erkenntnisgewinnung (Forschungsmethoden)). In T. Seidel, & A. Krapp (Eds.), *Lehrbuch Pädagogische Psychologie [Mācību grāmata pedagogijā un psiholoģijā]* (83.–106. lpp.). Weinheim: Beltz.

https://www.beltz.de/produkt_produktdetails/3903-paedagogische_psychologie.html

Novērtēšanas vajadzību izpēte

Šajā nodaļā:

- izpratnes par novērtēšanu raksturojums;
- turpmāka attīstība ar:
  - uz dalību vērstas novērtēšanas metodesnozīmi; un
  - vērā ņemamajiem novērtēšanas standartiem.

35. Bergmann et al. (2015)

36. Skat. diskusijas par formulēšanu zemā abstrakcijas līmenī, t.i., kompetenču specifiskāku formulēšanu nodaļā „1. etaps”.

Izpratne par novērtēšanu

Jēdzienu „novērtēšana” lieto dažādos kontekstos, un tam ir dažādas nozīmes. Ikdienas sarunvalodā šo jēdzienu bieži vien izmanto, lai vienkārši norādītu, ka kaut ko attiecīgajā brīdī pārbauda, nosaka vai vērtē³⁷. Šajā rokasgrāmatā ir izmantota zinātnē balstīta novērtēšanas definīcija.³⁸ Novērtēšanā sistemātiski apzina projektu, procesu un programmu īpašības un vērtības. Novērtēšanu iespējams veikt visās fāzēs, un tās mērķis ir sniegt informāciju par lietderīgumu un efektivitāti.

Novērtēšanas metodes

Novērtēšanas procesā iespējams izmantot daudzas tās pašas metodes, kuras sociālie pētnieki izmanto, lai gūtu ticamus un derīgus pierādījumus,³⁹ piemēram, jautājumu un mērķu formulēšana, novērtēšanas rādītāju noteikšana, datu apkopošana un analizēšana, lietderīguma novērtēšana un visbeidzot ziņojumu iesniegšana. Ja vēlamies izmantot apkopoto informāciju, lai rastu atbildes uz jautājumiem par programmas lietderīgumu, iespējams izmantot dažādas novērtēšanas metodes, piemēram, saistībā ar kompetenču noteikšanu raksturotās metodes (tostarp standartizētos testus, novērojumus un pašnovērtējuma ziņojumus).

Turpmākajā sadaļā ir raksturotas dažādas novērtēšanas pieejas un standarti, kā arī to ietekme uz iekšējo kvalitātes vadību kompetencēs balstītā augstākajā izglītībā.

Kāda novērtēšanas pieeja ir būtiska kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējā kvalitātes vadībā?

Tā kā varam mācīties no novērtēšanas vajadzību izpētē gūtajiem rezultātiem, lai iekšējās kvalitātes vadības procedūras būtu pieņemamas un sniegtu priekšrocības, turpmāk ir raksturotas novērtēšanas pieejas, ko iespējams izmantot iekšējās kvalitātes vadības procedūrā.

Uz dalību balstīta novērtēšanas pieeja

Novērtējot kompetencēs balstītu mācīšanas procesu augstākajā izglītībā, ieteicams izmantot uz dalību balstītu novērtēšanas pieeju,⁴⁰ kas ietver attiecīgās iesaistītās puses, tādējādi apmierinot iesaistīto pušu vajadzību, proti, to informēšanu. Iespējams izšķirt iekšējās un ārējās iesaistītās puses. Iekšējās iesaistītās puses ir, piemēram, pasniedzēji, studējošie, studiju plānu izstrādājošā komisija, senāts vai prorektors studiju jautājumos, savukārt ārējās iesaistītās puses - pilsoniskās sabiedrības organizāciju pārstāvji vai turpmākie darba devēji.

Uz izmantošanu vērsta novērtēšana

Istenojot uz izmantošanu vērstu novērtēšanu kā vienu no pieejām, kas ir balstītas uz iesaistīto pušu dalību, pasniedzēju un studējošo komisijas, t.i., visas attiecīgās iesaistītās puses sadarbojas ar novērtētāju, lai sasniegtu procesa sākumā noteikto sasniegšanas līmeni. Tās kopā nosaka un par prioritātēm izvirza būtiskos jautājumus, izstrādā novērtēšanas procesu un kopīgi lemj par īstenojamajām metodēm un veicamajiem pasākumiem. Pēc datu apkopošanas iesaistītās puses kopīgi interpretē rezultātus un nodod tos iestādei. Procesā ir jāiekļauj arī kopīgā novērtēšanas procesa konceptuālais novērtējums.

Dalības ietekme uz organizatorisko izmaiņu procesu

Uz dalību balstītas novērtēšanas metodes, piemēram, uz izmantošanu vērsta novērtēšana,

37. Kromrey (2001); DeGEval (2008)

38. DeGEval (2008); AEA (2004)

39. Spiel, Schober, & Bergsmann (2015)

40. Cousins & Chouinard (2012); Hansen, Alkin, & Wallace (2013)

ietekmē arī novērtēšanas objektu, kas šajā gadījumā ir kompetencēs balstīta augstākā izglītība. Sekmējot iesaistīto pušu dalību, augstākās izglītības iestādes kontekstā palielinās kompetencēs balstīta mācīšanas un mācīšanās procesa nozīme. Tādējādi, izmantojot šajā projektā uz dalību balstītas novērtēšanas metodes, iespējams sekmēt arī organizatorisko izmaiņu procesu saistībā ar studējošo kompetencēm un kompetencēs balstītu augstāko izglītību.

Vērā ņemamie novērtēšanas standarti

Plānojot novērtēšanu, ir jāapsver iespēja nodrošināt pēc iespējas augstāku novērtēšanas kvalitātes un godīguma pakāpi, un to iespējams paveikt, atsaucoties uz novērtēšanas standartiem.

Novērtēšanas standarti ir principi, par kuriem savstarpēji vienojas novērtēšanas profesionālajā praksē iesaistītās personas. Šo standartu ievērošanas rezultātā iespējams uzlabot novērtēšanas kvalitātes un godīguma līmeni.⁴¹ Programmu novērtēšanas standartos, ko ir izstrādājuši Izglītības novērtēšanas standartu apvienotā komiteja (INSAK), ir iedalītas piecas standartu grupas, proti, lietderības, iespējamības, ētikas, precizitātes un novērtēšanas atbildības standarti.

Izglītības novērtēšanas standartu apvienotās komitejas (INSAK) izstrādātie standarti

Lietderības standartus izmanto, lai paaugstinātu iesaistīto pušu redzējumu attiecībā uz novērtēšanas procesa un tā rezultātu lietderību un atbilstību viņu vajadzībām. Tie, piemēram, paredz, ka novērtētājam ir jārikojas ticami un savlaicīgi un ka tam ir jāpievērš uzmanība gan iesaistītajām pusēm, gan tam, lai informācija būtu jēgpilna.

Iespējamības standarti nodrošina novērtējumu lietderīgumu un efektivitāti. Tie, piemēram, paredz efektīvu projektu vadību, domstarpību risināšanu diplomātiskā ceļā, kā arī efektīvu resursu izmantošanu novērtēšanas procesā.

Ar ētikas standartiem sekmē ikvienas personas, tostarp novērtēšanā iesaistīto un tās rezultātā ietekmēto personu, tiesību ievērošanu. Tie, piemēram, paredz ētisku rīcību, balstīšanos uz oficiāliem līgumiem, rezultātu, ierobežojumu un fiskālo problēmu pārskatāmību, kā arī atklātu un godīgu konfliktu risināšanu.

Ar precizitātes standartu palīdzību iespējams iegūt precīzu interpretējamo informāciju, piemēram, ievērojot tādas kvalitātes kritērijus kā ticamība un derīgums, sistemātiski apkopojot informāciju, izmantojot atbilstošus plānus un analīzes, kā arī īstenojot komunikāciju bez jebkādiem pārpratumiem.

Novērtēšanas atbildības standarti ļauj aplūkot novērtēšanu konceptuālās novērtēšanas kontekstā. Pašu novērtējums ir atbilstoši jādokumentē un iekšēji jānovērtē. Tāpat papildus ir jāveic pašu veiktā novērtēšanas procesa ārējā novērtēšana, lai nodrošinātu un uzlabotu novērtēšanas kvalitāti.

Novērtēšanas vajadzību izpētes ietekme uz iekšējo kvalitātes vadību

Ņemot vērā šajā apakšnodaļā minēto informāciju par novērtēšanas vajadzību izpēti, ir jāņem vērā turpmāk minētais.

- Iekšējās kvalitātes vadības procedūras pamatā ir jābūt zinātnē balstītai izpratnei par novērtēšanu;

41. INSAK (2011)

- Iekšējās kvalitātes vadības procedūras ietvaros ir jāizmanto uz datību balstīta novērtēšanas pieeja;
- Iekšējās kvalitātes vadības procedūras ietvaros vērā ir jāņem novērtēšanas standarti.

Ieteicamā papildliteratūra:

INSAK - Izglītības novērtēšanas standartu apvienotā komiteja (2011). Programmu novērtēšanas standarti (The program evaluation standards) (3. izdevums). Thousand Oaks, CA: Sage.

<http://www.jcsee.org/program-evaluation-standards>

Spiel, C., Schober, B. un Bergsmann, E. (2015). Programmu novērtēšana (Program Evaluation). J. D. Wright (Ed.), Starptautiskā sociālo un uzvedības zinātņu enciklopēdija (International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences) (2. izdevums, 19. sēj., 117.-122. lpp.). Oxford: Elsevier. <http://www.sciencedirect.com/science/referenceworks/9780080970875>

Procedūras īstenošanas vajadzību izpēte

Šajā nodaļā:

- Ievads:
  - izpratnē par procedūras īstenošanu; un
  - procedūras īstenošanas vajadzību izpētes jomā.
- Īstenošanas darbības, kuras sekmē netraucētu iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošanu.

Izpratne par procedūras īstenošanu

Īstenošanu iespējams definēt kā „noteiktu darbību kopumu, lai praksē īstenotu kādu zināmu dimensiju darbību vai programmu”.⁴² Tādējādi īstenošanas vajadzību izpētes rezultātā ir nodrošināti modeļi un ietvarstruktūras inovāciju un programmu sistemātiskai ieviešanai organizācijās. Īstenošanas vajadzību izpēte ir lietderīga gadījumos, kad augstākās izglītības iestādē iekšējās kvalitātes vadības procedūru īsteno profesionāli. Īstenošanas vajadzību izpēte pēdējo piecdesmit gadu laikā ir iesakņojusies galvenokārt angloamerikāņu kultūras reģionos un attīstījusies, pamatojoties uz plašu pieredzi programmu ieviešanā veselības aizsardzības, izglītības un daudzās citās jomās. Ja aplūkojam situāciju, kad programmu ieviešana organizācijā ir drīzāk pasīva un neformāla un tā rezultātā nav izdevies sasniegt noteiktos mērķus⁴³, īstenošanas vajadzību izpēte sniedz priekšstatu, kā īstenošanas darbības sistemātiski var ietekmēt inovāciju un programmu lietderīgumu, piemēram, izglītības iestādēs. ASV īstenošanas darbības koordinējošie centri, piemēram, Nacionālais Īstenošanas vajadzību izpētes tīkls Ziemeļkarolīnas Universitātē, sekmē valsts līmeņa iniciatīvu ieviešanu. Jānorāda, ka citās valstīs šāda veida centri ir retums. Eiropas valstīm un publiskajiem sektoriem ir ļoti atšķirīga izpratne par sistemātiskas īstenošanas nozīmi. Tādēļ jaunu koncepciju ieviešanas procesā, atsaucoties uz īstenošanas vajadzību izpētes ietvaros izstrādātajām sistemātiskajām ietvarstruktūrām, tiek sekmēta ne tikai šādu koncepciju efektīva pielietošana, bet arī tādas modernas pieejas īstenošana, kas vairumam iniciatīvu Eiropā vēl ir jaunums.

Procedūras īstenošanas darbības, kas ir būtiskas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadībā

Ir izstrādātas daudzas īstenošanas infrastruktūras, kuras raksturo to, kā organizācijās izmantot īstenošanas procesiem būtiskus faktorus.⁴⁴ „Aktīvās īstenošanas ietvarstruktūras” veido sistemātiskas īstenošanas modeļi, saskaņā ar kuru programmu īstenošana ir veikta dažādās organizācijās, tostarp izglītības iestādēs. Šo ietvarstruktūru ietvaros ir raksturoti t.s. „īstenošanas virzītājspēki”⁴⁵ (t.i., darbības, kuras ļauj organizācijai efektīvi ieviest kādu inovāciju). Šīs darbības iedala šādās grupās: „vadīšanas virzītājspēki”, „kompetences virzītājspēki” un „organizācijas virzītājspēki”.

Vadīšanas virzītājspēki

Vadīšanas virzītājspēki ietver stratēģijas, kuras palīdz lēmumu pieņēmējiem risināt tehniskas un ar pielāgošanos saistītas problēmas, kas vistīcamāk rodas procedūras īstenošanas procesa gaitā. Tehniska rakstura problēmām ir nepieciešami skaidri risinājumi (piemēram, kā informēt

42. Fixsen, Naom, Blase, Friedman un Wallace (2005, 5. lpp.)

43. Fixsen u.c. (2005).

44. Skat. pārskatu, piemēram, Tabak, Khoong, Chambers un Brownson (2012).

45. Blase, Van Dyke, Fixsen un Wallace (2013).

visu organizāciju par jauno pieeju), savukārt ar pielāgošanos saistīto problēmu risināšanai bieži vien ir jāveic izmaiņas organizācijas kultūrā. Lēmumu pieņēmēji ir jāatbalsta abu minēto problēmu risināšanā, piemēram, nodrošinot individuālas konsultācijas ar programmu koordinatoriem. Šis atbalsts var palīdzēt lēmumu pieņēmējiem akceptēt attiecīgo inovāciju, kas ir būtisks priekšnoteikums, lai to akceptētu visa organizācija.⁴⁶

Kompetences virzītājspēki

Kompetences⁴⁷ virzītājspēki ietver darbības, kas uzlabo inovāciju kvalitāti, efektīvi atlasot, apmācot un instruējot programmas īstenošanā iesaistītos mācībspēkus. Augstākās izglītības iestāžu iekšējās kvalitātes vadības kontekstā tas var ietvert to iesaistīto pušu grupu pārstāvju izvēli, kuriem ir noteikta loma un intereses kvalitātes vadības procedūrā. Šiem pārstāvjiem ir jāsniedz pamatinformācija par iekšējās kvalitātes vadības procedūru, kā arī tās īstenošanai nepieciešamās prasmes. Turklāt pārstāvji ir jāinstruē ik reizi, kad tiem ir nepieciešama palīdzība iekšējās kvalitātes vadības procedūras ieviešanā un īstenošanā.

Organizācijas virzītājspēki

Nemot vērā organizācijas virzītājspēkus, organizācija, piemēram, augstākās izglītības iestāde, veic nepieciešamās izmaiņas un izstrādā ar papildu noslodzi saistīto jautājumu risināšanas stratēģijas, kas sasaucas ar inovāciju īstenošanu. Lai nodrošinātu veiksmīgu inovāciju īstenošanu, sistēmā ir jāveic izmaiņas, piemēram, ir nepieciešams finansējums, un dažkārt nepieciešams mainīt esošo finansēšanas kārtību.

Tāpat ir jāatvieglo administratīvā vadība, vai arī tam nepieciešamie resursi ir jāsaista ar jauno programmu, piemēram, mainot esošo darba grupu interešu centru atbilstoši inovācijas mērķiem. Ir jānodrošina pastāvīga saikne ar lēmumu atbalsta sistēmām, lai būtu iespējams pieņemt lēmumus, kā rīkoties ar inovāciju, lai sasniegtu plānotos rezultātus.

Iekšējās kvalitātes vadības procedūru sekmējošo virzītājspēku īstenošana

Attiecībā uz īstenošanas virzītājspēkiem, ieviešot iekšējās kvalitātes vadības procedūru augstākās izglītības iestādēs, sistemātiski nākas saskarties ar šādām problēmām: 1) iesaistīto pušu piekrišana jaunajai procedūrai, 2) uz datiem balstīta lēmumu pieņemšanas procesa izveide un 3) resursu novirzīšana jaunajai procedūrai.⁴⁸

1. Akceptēšana

Lai iesaistītās puses akceptētu iekšējās kvalitātes vadības procedūru, ir būtiski, lai jaunajai procedūrai vispirms uzticētos lēmumu pieņēmēji. Pēc tam vadīšanas virzītājspēki var kontrolēt vadības stratēģijas, ko izmanto, lai informētu pārējās iesaistītās puses, ka lēmumu pieņēmēji ir akceptējuši jauno pieeju. Tie var būt iesaistīto pušu grupu pārstāvjiem paredzēti semināri vai informatīva kampaņa, ko organizē augstākās izglītības iestāde. Novērtētāji vai programmu koordinatori var atbalstīt šīs darbības, iepriekš apspriežoties ar lēmumu pieņēmējiem, kā arī sniedzot individuālās konsultācijas visā īstenošanas procesa gaitā.

2. Uz datiem balstīta lēmumu pieņemšana

Tā kā iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošanas gaitā veikto pētījumu rezultāti ir jāizmanto studiju programmu pastāvīgai pilnveidei, ir būtiski augstākās izglītības iestādē

46. Elias, Zins, Graczyk un Weissberg (2003).

47. Jēdziens „kompetence” aktīvās īstenošanas ietvarstruktūrās attiecas nevis uz studējošajiem, bet gan uz mācībspēkiem.

48. Skat. detalizētu raksturojumu Bergsmann u.c. (2015).

attīstīt uz datiem balstītas lēmumu pieņemšanas kultūru. Minēto var sekmēt darbības, ko raksturo kompetenču virzītājspēki. Ir jāizvēlas un jāapmāca visu iesaistīto pušu grupu pārstāvji, lai interpretētu un sniegtu rezultātus. Turklāt šiem iesaistīto pušu pārstāvjiem procesa īstenošanas gaitā ir sniedzami norādījumi, kā uz datiem balstīti lēmumi pieņemami ikdienas procesos.

3. Resursi

Lai iekšējās kvalitātes vadības procedūra noritētu atbilstoši, ir būtiski, lai to īstenojošās iestādes novirzītu nepieciešamos resursus jaunajai procedūrai. Organizācijas virzītājspēki raksturo darbības, kas ir jāņem vērā gadījumos, kad kompleksu inovāciju īstenošanai ir nepieciešami papildu resursi. Ir svarīgi atvieglot administratīvo vadību, ko iespējams paveikt, mainot kvalitātes nodrošināšanas personāla interešu centru no konteksta uz kompetencēm. Pārējās darbības paredz izmaiņas sistēmā, piemēram, visu iesaistīto pušu grupu informēšanu, publicējot iekšējās kvalitātes vadības procedūru, un tādu lēmumu atbalsta sistēmu izveidi, kas ietver atgriezenisko saiti no studējošo kompetenču novērtēšanas aptaujām.

Ietekme uz iekšējo kvalitātes vadību

Ņemot vērā šajā apakšnodaļā sniegto informāciju par procedūras īstenošanas vajadzību izpēti, iekšējās kvalitātes vadības procedūra sistemātiski ir jāīsteno, ņemot vērā turpmāk minētos īstenošanas virzītājspēkus.

- Vadīšanas virzītājspēki ļauj iesaistītajām pusēm akceptēt jauno procedūru;
- Kompetences virzītājspēki sekmē uz datiem balstītu lēmumu pieņemšanu;
- Organizācijas virzītājspēki sekmē resursu novirzīšanu jaunajai procedūrai.

Noteiktas pamatnostādnes saistībā ar iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošanu augstākajās izglītības iestādēs ir minētas turpmākajās nodaļās.

Ieteicamā papildliteratūra:

Fixsen, D. L., Naoom, S. F., Blase, K. A., Friedman, R. M. un Wallace, F. (2005). Procedūras īstenošanas vajadzību izpēte - literatūras sintēze (Implementation research: A synthesis of the literature) (Louis de la Parte Floridas Gaŗīgās veselības institūta publikācija Nr. 231). Tampa: Dienvidfloridas Universitāte, Louis de la Parte Floridas Gaŗīgās veselības institūts, Nacionālais Īstenošanas vajadzību izpētes tīkls.

<http://nirn.fpg.unc.edu/resources/implementation-research-synthesis-literature>

PROCEDŪRAS ĪSTENOŠANA

Iekšējās kvalitātes vadības procedūras darbības princips un procedūras īstenošana jūsu augstākās izglītības iestādē

Pārskats

Sagatavošanās fāze

1. etaps: Kompetenču noteikšana
2. etaps: Kompetenču novērtēšana
3. etaps: Kompetenču uzlabošana

Atskats uz paveikto

PROCEDŪRAS ĪSTENOŠANA

Iekšējās kvalitātes vadības procedūras darbības princips un procedūras īstenošana jūsu augstākās izglītības iestādē

Šajā nodaļā ir raksturota iekšējās kvalitātes vadības procedūra, kas izmantojama, lai uzlabotu studiju programmas mācīšanas un mācīšanās procesu, jo īpaši saistībā ar studējošo kompetencēm. Turpmāk rokasgrāmatā jēdziena „kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības procedūra” vietā ir lietots tā saīsinājums - IKV procedūra. Šajā nodaļā arī ir sniegta informācija par IKV procedūras īstenošanu augstākās izglītības iestādē. IKV procedūru ir iespējams integrēt jau esošajā iekšējās kvalitātes vadības sistēmā.

Kā norādīts rokasgrāmatas 1. daļā, IKV procedūra ir pirmā procedūra, kas tiešā veidā ietver trīs galvenās iekšējās kvalitātes vadības perspektīvas. Vispirms procedūras ietvaros novērtē Eiropas Augstākās izglītības telpas radīto ietekmi, kam seko dažādu pētniecības jomu aspektu izvērtēšana. Pēc tam notiek procedūras izstrādes process, ņemot vērā iesaistīto pušu vēlmi saņemt informāciju. Vairāk informācijas par šīm perspektīvām ir ietverts 2. attēlā, kā arī rokasgrāmatas 1. daļas nodaļā par būtiskajām attīstības tendencēm.

Tā kā IKV procedūra ir īstenojama jebkurā Eiropas Augstākās izglītības telpas augstākās izglītības iestādē, tās izstrādē nav ņemti vērā valstu tiesību akti, ieteikumi saistībā ar noteiktām profesijām vai arī noteikta attiecīgās augstākās izglītības iestādes kvalitātes vadības kultūra, tomēr šie faktori ir jāņem vērā, īstenojot IKV procedūru jūsu augstākās izglītības iestādē. Turklāt iesakām pievērst uzmanību jūsu augstākās izglītības iestādē jau esošajai kvalitātes vadības infrastruktūrai un tam, kā tajā iekļaut IKV procedūru.

Turpmāk ir sniegts pārskats par IKV procedūru, kā arī tās īstenošanas grafiku. Pēc tam ir sniegta konkrēta informācija par IKV procedūras praktisku īstenošanu. Pirms jebkuras jaunas procedūras īstenošanas visas organizācijas līmenī vispirms ieteikums uzsākt izmēģinājuma projektu. Šī iemesla dēļ uzmanības centrā būs IKV procedūras īstenošana pamata līmenī vienā noteiktā augstākās izglītības iestādes piedāvātajā studiju programmā. Nodaļā par nākotnes perspektīvām ir ietverts vairāk informācijas par IKV procedūras izvēšanu pārējo studiju programmu līmenī, taču vispirms ir sniegts IKV procedūras pārskats.

PĀRSKATS

Kompetencēs balstītas augstākās izglītības modelis

IKV procedūras mērķis plašākā nozīmē ir novērtēt un uzlabot kompetencēs balstītu augstāko izglītību. Kompetencēs balstītas augstākās izglītības centrā ir studējošo kompetences kā studiju programmas mācīšanas un mācīšanās procesa rezultāts. Kā norādīts 4. attēla lauciņā „Kompetencēs balstītas augstākās izglītības modelis”, vispirms nosaka plānotās kompetences, kas studējošajiem ir jāapgūst attiecīgajā studiju programmā.⁴⁹ Pēc tam noris mācīšanas un mācīšanās process, kas ietver vairākus elementus (studiju plānu, mācīšanas un novērtēšanas metodes, mācīšanās stratēģijas un konteksta faktorus). Jēdzienu „izprastās kompetences” iespējams aplūkot no dažādām perspektīvām - gan kā studējošo pašnovērtējumu kompetencēm, kuras viņi ir apguvuši, gan kā pasniedzēju izpratni par kompetencēm, kuras studējošie ir apguvuši. Studiju programmas mērķi var uzskatīt par sasniegtu, ja pastāv līdzsvars starp izprastajām un sākotnēji noteiktajām plānotajām studējošo kompetencēm.⁵⁰

IKV procedūra

IKV procedūru veido trīs etapi. Pirmajā etapā pārlicināties, ka atbilstoši esat noteikuši plānotās studējošo kompetences⁵¹ attiecīgajai studiju programmai (kompetenču noteikšana). Otrajā etapā apkopojat kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūto informāciju, lai noskaidrotu, vai starp plānotajām un izprastajām studējošo kompetencēm un mācīšanas un mācīšanās procesu ir kādas neatbilstības (kompetenču novērtēšana). Savukārt trešajā etapā noskaidrojāt šo neatbilstību iemeslus un plānojat attiecīgos kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumus (kompetenču uzlabošana). Šie trīs etapi veido procesa pamatstruktūru, un tos ir iespējams izstrādāt dažādos veidos. Turpmākajās nodaļās par 1. etapu, 2. etapu un 3. etapu ir sniegta detalizēta informācija gan par pašiem etapiem, gan par attiecīgo metodi, kas īstenojama katrā etapā. Tā kā pastāv ļoti liela augstākās izglītības iestāžu daudzveidība, ir raksturoti arī pamatelementi, kas ņemami vērā, izstrādājot atsevišķas metodes. Tādējādi IKV procedūru būs vieglāk pielāgot attiecīgajam kontekstam, ņemot vērā gan augstākās izglītības iestādes specifisko kultūru, gan iesaistīto pušu vajadzības.

Īstenošanas process

IKV procedūras īstenošanas process sākas ar sagatavošanās fāzi, kurā rada atbilstošos apstākļus turpmākai trīs IKV procedūras etapu īstenošanai (kompetenču noteikšanai, novērtēšanai un uzlabošanai). Īstenošanas process beidzas ar atskatu uz paveikto, kas paredz pārdomu raisīšanu par procesa norisi, tādējādi uzlabojot turpmāko IKV ciklu. 4. attēlā ir redzams procedūras īstenošanas procesa pārskats. Lūdzu, ņemiet vērā, ka, pamatojoties uz novērtēšanas vajadzību izpēti⁵² un ieteikumiem, kas ir aplūkoti no ārējās kvalitātes nodrošināšanas perspektīvas⁵³, šajā īstenošanas procesā ir izmantota uz dalību balstīta pieeja, kurā aktīvi piedalās un ir informētas attiecīgās iesaistītās puses.

49. Šis rokasgrāmatas izpratnē jēdziens „plānotās kompetences” ir izmantots, lai norādītu, ko studējošie ir apguvuši, studējot kādā noteiktā studiju programmā. Citos kontekstos, iespējams, izmanto citus terminus, piemēram, plānotie programmas studiju rezultāti, pamatprasmes vai kvalifikācija. Skat. arī punktu „Kompetencēs balstītas izglītības noteikšana” šīs rokasgrāmatas ievada daļā.

50. Skat. nodaļu „Kompetenču izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas par uz kompetencēm balstītas augstākās izglītības modeli.

51. Skat. nodaļu „Kompetenču izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas.

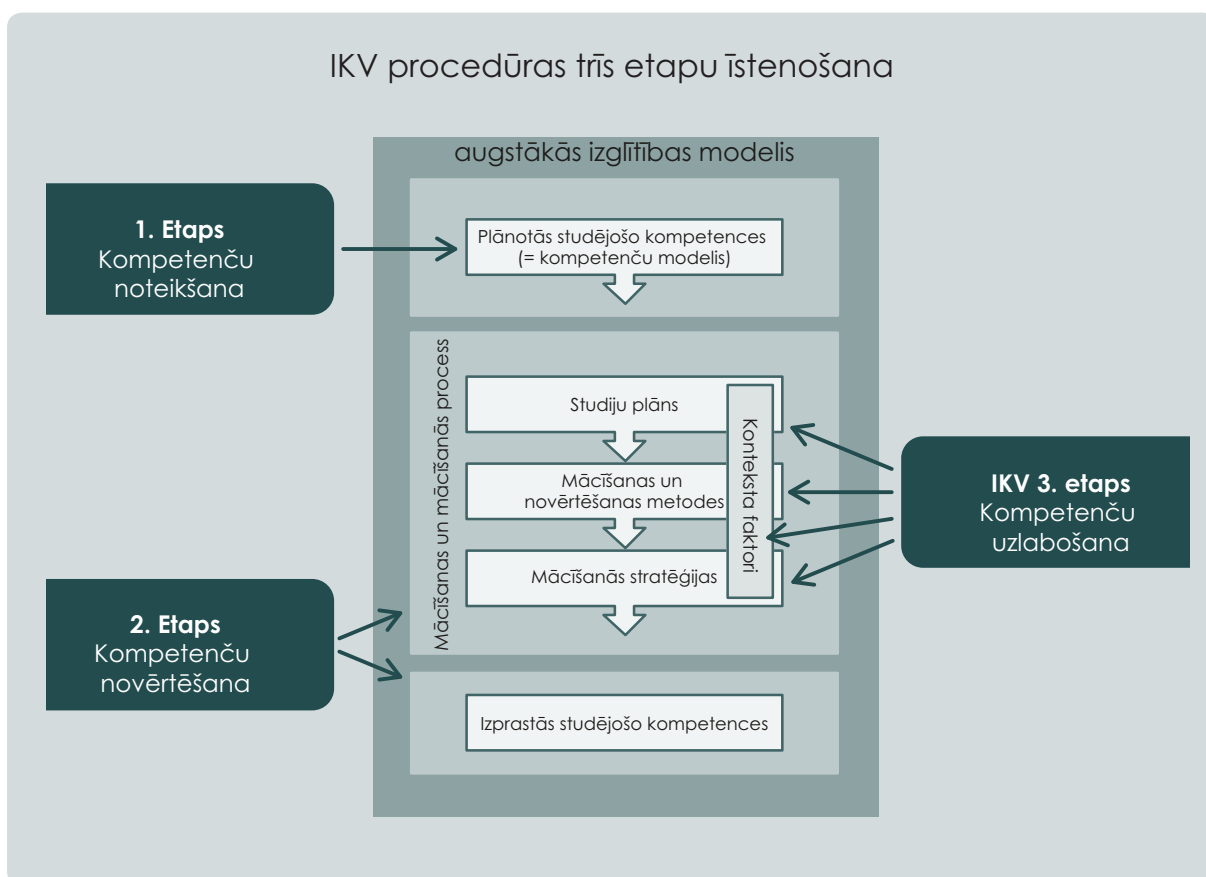
52. Skat. nodaļu „Novērtēšanas vajadzību izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas.

53. Skat. nodaļu „Ārējā kvalitātes nodrošināšana”, lai iegūtu vairāk informācijas.

PĀRSKATS

Iekšējās kvalitātes vadības īstenošana

Sagatavošanās fāze

Atskats uz paveikto

4. attēls: Iekšējās kvalitātes vadības procedūras īstenošana

Sagatavošanas fāze izstrādā atbilstošu infrastruktūru trīs IKV procedūras etapu īstenošanai.

Sagatavošanas fāzes beigās

- lēmumu pieņēmēji pārzina un sekmē IKV procedūras īstenošanu;
- izveido t.s. iekšējās kvalitātes vadības grupu (jeb IKV grupu), t.i., notiek visu attiecīgo iesaistīto pušu grupu pārstāvju izvēle un apmācības;
- IKV procedūras īstenošanai novirza atbilstošus resursus.

1. etapā izstrādā kompetenču modeli. Bieži vien augstākās izglītības iestādes jau ir noteikušas kompetences, kuras studējošajiem pēc studiju programmas beigām ir jāapgūst. Šīs kompetences ir kompetenču modeļa izstrādes sākuma punkts.

1. etapa beigās:

- ir izstrādāts kompetenču modelis, un ievēroti pieci no kompetenču izpētes izrietošie kvalitātes kritēriji (skat. 5. attēlu);
- iesaistītās puses ir informētas par izstrādāto kompetenču modeli.

2. etapā apkopo informāciju par novērtētajām kompetencēm.

2. etapa beigās:

- iesaistītās puses ir informētas par vispārīgo IKV procedūru un jo īpaši par kompetenču novērtēšanas rezultātā apkopojamo informāciju pirms šīs informācijas apkopošanas uzsākšanas (informatīva kampaņa);
- ir apkopota kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtā informācija, kurā ir norādītas neatbilstības starp plānotajām un izprastajām studējošo kompetencēm, kā arī studējošo un pasniedzēju perspektīvām, turklāt tā sniedz priekšstatu par mācīšanas procesa kvalitāti no studējošo perspektīvas;
- ziņojums par kompetenču novērtēšanu ir pabeigts, un rezultāti ir paziņoti iesaistītajām pusēm tām atbilstošā veidā.

3. etapā interpretē informāciju, apzina stipro un vājo pušu iemeslus, aplūkojot noteiktus mācīšanas un mācīšanās procesa elementus, un plāno atbilstošos pasākumus.

3. etapa beigās:

- ir izstrādāti un apkopoti iespējamie kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumi, balstoties uz ziņojumu;
- ir uzsākta noteikto kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumu īstenošana;
- iesaistītās puses ir informētas par uzsāktajiem pasākumiem.

Atskatoties uz paveikto, tiek uzlabota IKV procedūra, balstoties uz pirmā cikla rezultātiem.
Atskatoties uz paveikto, ir zināmi:

- procedūras īstenošanas procesu veicinošie faktori; un
- veidi, kā turpmāk uzlabot iekšējās kvalitātes vadības procedūru augstākās izglītības iestādē.

Ieteicamais procedūras īstenošanas grafiks

Jaunas procedūras sākotnējai īstenošanai iestādē ir nepieciešams vairāk laika nekā turpmākajai procedūrai, kuras īstenošana pēc tam ir regulāra prakse, tomēr gan sākotnējās, gan turpmākās IKV procedūras īstenošanas grafiki var būtiski atšķirties atkarībā no institūcijas konteksta.

Lai sniegtu priekšstatu par aptuveno laiku, kas nepieciešams procedūras īstenošanai, ieteikums paredzēt apmēram divus gadus sākotnējam īstenošanas procesam un apmēram vienu gadu turpmākajai periodiskajai procedūras īstenošanai. Šī iemesla dēļ uzskatām, ka par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgās personas ikdienas darba gaitās pilda dažādus uzdevumus un tādējādi arī uzdevumus papildus IKV procedūras īstenošanai. Turklāt, pēc mūsu domām, izmantojot uz dalību balsfītu pieeju, ir jāsekmē daudzu iesaistīto pušu dalība, kā rezultātā nepieciešams vairāk laika procedūru īstenošanai. Skat. 2. pielikumu, lai iegūtu vairāk informācijas.

Turpmāko nodaļu pārskats

Turpmākajās apakšnodaļās ir raksturota IKV procedūras īstenošana augstākās izglītības iestādēs. Pirmajā nodaļā ir raksturota sagatavošanās fāze, pēc tam - 1. līdz 3. etaps, savukārt pēc tam ir sniegti ieteikumi saistībā ar atskatu uz paveikto. Visām nodaļām ir viena un tā pati struktūra.

Vispirms jums kā iekšējās kvalitātes vadītājam norādām, kādēļ ir būtiska šī procedūras īstenošanas procesa daļa (mērķis), savukārt pēc tam mēs sniedzam

detalizētu informāciju un

metodes, kas ir papildinātas ar

noderīgiem Eiropas rīkkopas rīkiem kompetencēs balsfītas augstākās izglītības iekšējai kvalitātes vadībai, savukārt beigās

ir sniegti ieteikumi par attiecīgajos laika posmos veicamajām darbībām (detalizēts grafiks).

Blakus īpašiem ieteikumiem un risinājumiem ir norādīta spuldzīte.

Sagatavošanās fāze

Sagatavošanās fāzes beigās:

- ➔ **lēmumu pieņēmēji** pārzina un sekmē IKV procedūras īstenošanu;
- ➔ ir izveidota t.s. iekšējās kvalitātes vadības grupa (jeb **IKV grupa**⁵⁴), t.i., tiek izraudzīti un apmācīti visu attiecīgo iesaistīto pušu grupu pārstāvji;
- ➔ IKV procedūras īstenošanai novirza atbilstošos **resursus**.

Jaunas procedūras īstenošana iestādē ir sarežģīts uzdevums. Lēmumu pieņēmējiem ir jāsekmē šīs procedūras īstenošana, jāņem vērā dažādo iesaistīto pušu grupu vajadzības, procedūra ir jāintegrē jau esošajā organizācijas struktūrā, un šai struktūrai ir jābūt izstrādātai tā, lai sekmētu procedūras īstenošanu. Procedūras īstenošanas vajadzību izpētes ietvaros ir sniegti daži ieteikumi šī sarežģītā uzdevuma izpildei, proti, aktīvas īstenošanas ietvarstruktūru⁵⁵ atbilstošas funkcionēšanas priekšnoteikums ir 1) aktīva lēmumu pieņēmēju dalība, 2) darba grupas izveide un 3) atbilstošo resursu paredzēšana jaunās procedūras īstenošanai. Šie ir trīs sagatavošanās fāzes mērķi. Turpmāk ir sniegta informācija un raksturotas metodes, kā sasniegt mērķus, izmantojot lietderīgus Eiropas rīkkopas rīkus kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējai kvalitātes vadībai.

Lēmumu pieņēmēju dalība

Sagatavošanās fāzes pirmais mērķis ir nodrošināt, lai lēmumu pieņēmēji pārzinātu un sekmētu IKV procedūras īstenošanu. Tas paredz, ka lēmumu pieņēmējiem, piemēram, rektorātam, senātam vai studiju plānu izstrādājošajai komisijai ir jāapzinās motivācija jaunās IKV procedūras īstenošanai noteiktā augstākās izglītības iestādes studiju programmā. Šāda motivācija var atšķirties atkarībā no attiecīgās iestādes. Pēc mūsu uzskatiem, ir jāievēro pieci galvenie argumenti jaunās IKV procedūras īstenošanai, kā norādīts turpmāk.

- Atsaucoties uz attīstības tendencēm Eiropas Augstākās izglītības telpā, bija novērojama pārorientēšanās uz studentcentrētu mācīšanos, un augstākās izglītības iestādes īstenoja kompetencēs balstītu augstāko izglītību. Ir jāizstrādā jauna kvalitātes vadības procedūra, kas ir vērsta uz studējošo kompetencēm. Kompetencēs balstītas augstākās izglītības iekšējās kvalitātes vadības procedūra (jeb IKV procedūra) ir uzskatāma par jaunu procedūru.
- IKV procedūras izstrādes gaitā vērā ņem attīstības tendences Eiropas Augstākās izglītības telpā un kompetenču, novērtēšanas vajadzību un procedūras īstenošanas vajadzību izpētes jomā, kā arī iesaistīto pušu vajadzības.
- Procedūru izstrādāja un pārbaudīja nozares eksperti.
- Procedūra ir daudzpusīga, to iespējams pielāgot jau esošajai augstākās izglītības iestādes struktūrai un tajā to integrēt.
- Eiropas rīkkopā kompetencēs balstītai augstākajai izglītībai ir ietverti papildu dokumenti IKV procedūras īstenošanas sekmēšanai.

54. Ja jūsu iestādē jau ir izveidota IKV grupa, skaidrības labad izmantojiet kādu citu terminu.

55. Skat. nodaļu „Procesa īstenošanas vajadzību izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas!

Lēmumu pieņēmējiem ir ne tikai jāsekmē IKV procedūras īstenošana, bet arī jāpārzina IKV procesa galvenie etapi un nepieciešamie resursi, jo lēmumu pieņēmēji ir atbildīgi par resursu paredzēšanu IKV procedūras īstenošanai. Paši resursi ir apspriesti 3. mērķa īstenošanas ietvaros.

Tāpat kopā ar lēmumu pieņēmējiem apspriežam uz atbildību konkrētam mērķim vērstu pieeju,⁵⁶ vienlaicīgi apsverot, kā sasaisīt IKV procedūru ar augstākās izglītības iestādes īstenošanu, uz kompetencēm balstīta mācīšanas un mācīšanās procesa vispārīgajiem mērķiem un stratēģijām. Tāpat arī domājam, kā šis process ir izstrādājams, lai tas atbilstu iestādes mērķim, uzdodot jautājumus: „Kādēļ šo procedūru izmantojat šādi?” un „Kā tā palīdz uzlabot kompetencēs balstīta mācīšanas un mācīšanās procesa kvalitāti?”

Metode, kas izmantojama, lai sasniegtu 1. mērķi, proti, nodrošināt, ka lēmumu pieņēmēji pārzina un sekmē IKV procedūras īstenošanu, ir atkarīga no attiecīgās augstākās izglītības iestādes kultūras. Ieteikums sekmēt **personīgu komunikāciju** starp jums, par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgo personu un lēmumu pieņēmējiem. Vispirms ir jānostiprina komunikācija ar lēmumu pieņēmēju, kurš ir atbildīgs par kompetencēs balstītas augstākās izglītības kvalitātes vadību, piemēram, prorektoru studiju jautājumos. Ja atbildīgais lēmumu pieņēmējs atbalsta IKV procedūru, pēc tam ir jāiesaista pārējie attiecīgie lēmumu pieņēmēji. Kopīgi ar atbildīgo lēmumu pieņēmēju varat izstrādāt plānu, kā informēt un iesaistīt pārējos lēmumu pieņēmējus, piemēram, senātu un studiju plānu izstrādājošo komisiju. Visbeidzot visiem attiecīgajiem lēmumu pieņēmējiem ir jāpārzina un jāsekmē IKV procedūras īstenošana, tomēr no lēmumu pieņēmēju vidus ir jāizraugās viena par IKV procedūru atbildīgā persona, kas vienlaicīgi arī būs kontaktpersona būtisku lēmumu pieņemšanas gadījumā.

Eiropas rīkkopā ietvertās veidnes:

2. rīks: Informatīvs materiāls lēmumu pieņēmējiem (veidne)

IKV grupas izveide un apmācīšana

Sagatavošanās fāzes otrais mērķis ir izveidot un apmācīt IKV grupu. IKV grupa aktīvi piedalīsies IKV procedūras īstenošanā, palīdzot apsvērt dažādas iesaistīto pušu perspektīvas un vajadzības, kā arī pildot dažādus uzdevumus. Tādējādi IKV grupai ir pilnībā jāpārzina IKV procedūra un jāsekmē tās īstenošana.

IKV grupu veido attiecīgo iesaistīto pušu grupu pārstāvji, piemēram, lēmumu pieņēmēji, pasniedzēji, studējošie, administratīvais personāls, komunikācijas nodaļa u.c.⁵⁷ Ieteikums iesaistīt vismaz lēmumu pieņēmēju, pasniedzēju un studējošo pārstāvjus.

Kritēriji, kurus ieteicams ņemt vērā, izraugoties iesaistīto pušu grupu pārstāvjus:

- vēlme risināt ar kvalitātes vadību saistītos jautājumus;
- uzturēšanās iestādē vismaz visu īstenošanas procesa laiku (izņemot studējošos);
- laiks un interese piedalīties apmācībā un instruēšanā;
- laba komunikācija ar atbilstošo iesaistīto pušu grupu;
- uz sadarbību vērsta komunikācija.

56. Skat. nodaļu „Ārējā kvalitātes nodrošināšana”, lai iegūtu vairāk informācijas par saistību ar IKV procedūru.

57. Arī turpmākie darba devēji, attiecīgās noteikto profesiju asociācijas u.c. ir uzskatāmas par iesaistītajām pusēm un ir uzaicināmas piedalīties attiecīgajos semināros (piemēram, nosakot kompetenču modeli), taču šīm personām nav jāveido IKV grupa.

Izraugoties studējošos, ir jāņem vērā arī:⁵⁸

- pārstāvju skaits - ir jāizraugās vismaz divi studējošie, jo vienam studējošajam var būt grūti sniegt nepieciešamo ieguldījumu vai būt uzklaustam profesionāļu vidū;
- studiju gads - ir jāizraugās studējošie no dažāda līmeņa (grādu) programmām un kursiem;
- akadēmiskie rezultāti - ir jāizraugās studējošie gan ar labiem, gan ar ne tik labiem akadēmiskajiem rezultātiem, jo viņi var sniegt priekšstatu par neatbilstībām starp plānotajām un izprastajām studējošo kompetencēm;
- pasākumi ārpus studiju darba/padomes - ir jāiesaista studējošie, kuri piedalās pasākumos ārpus studiju darba vai studentu padomē, lai risinātu dažādus organizatoriska rakstura jautājumus, kā arī studējošie, kuriem nav šāda statusa, jo viņi var palīdzēt radīt visu iesaistīto pušu izpratni par procesa sekmēšanas nozīmi augstākās izglītības iestādē.

Sagatavošanās fāzes apmācību mērķi paredz, ka pārstāvjiem ir:

- jāapzinās motivācija īstenot jauno kvalitātes vadības procedūru augstākās izglītības iestādē;
- jāpārzina aktuālās attīstības tendences Eiropas Augstākās izglītības telpā un pētniecībā;⁵⁹
- jāpārzina IKV procedūra;
- jābūt motivētiem aktīvi piedalīties visos trīs IKV procedūras etapos;
- jāiepazīst vienam otru, jāuztver sevi kā grupu un jānosaka sadarbības noteikumi.

Ieteicamās metodes IKV grupas izveidei ir **personīgā komunikācija** pārstāvju atlases procesā un **semināru** organizēšana apmācību nolūkos. Pārstāvju atlases procesu iespējams īstenot kopā ar atbildīgo lēmumu pieņēmēju. Tāpat ieteikums apspriest ar lēmumu pieņēmēju, kā uzaicināt kandidātus kļūt par IKV grupas locekļiem. Šim uzaicināšanas procesam ir jāatspoguļo iestādes kultūra. Ikvienu kandidātu ieteikums uzaicināt uz individuālu informatīvu tikšanos un lūgt nedēļas laikā norādīt, vai kandidāts vēlas būt IKV grupas loceklis vai nē. Apmācības iespējams organizēt kā seminārus. Semināru laikā IKV grupas locekļiem ir pilnībā jāiepazīstas ar IKV procedūru, turklāt ir jāapspiež arī katras iesaistīto pušu grupas nepieciešamību saņemt informāciju, kā arī iesaistīto pušu vēlmes un bažas.

Eiropas rīkkopā ietvertās veidnes:

3. rīks: Informatīvs materiāls potenciālajiem iekšējās kvalitātes vadības grupas locekļiem (veidne)

4. rīks: Sagatavošanās fāzes semināri (veidne).

Resursu paredzēšana

Sagatavošanās fāzes trešais mērķis paredz resursu definēšanu IKV procedūras īstenošanai. Procedūras īstenošanas vajadzību izpēti rezultāti liecina, ka daudzas programmas vai procedūras nebija efektīvas, jo tās nebija atbilstoši īstenotas. Resursi ir skaidri jāapspiež ar lēmumu pieņēmējiem, lai nodrošinātu netraucētu IKV procedūras īstenošanu. Divi galvenie priekšnoteikumi netraucētai procedūras īstenošanai un tādējādi resursu paredzēšanai ir šādi: 1) Netraucēta procedūras īstenošana, sekmējot iesaistīto pušu dalību IKV procedūras īstenošanā

58. Kritēriji ir formulējusi studentu organizācija IVSA.

59. Skat. nodaļu „Aktuālās attīstības tendences”, lai iegūtu vairāk informācijas.

un koncentrējoties uz viņu vajadzībām, ļauj palielināt iespējamību, ka iesaistītās puses izmantos procedūras rezultātus un tādējādi spēs uzlabot kvalitāti. Turpretim neatbilstošas procesa īstenošanas rezultātā sagatavotie ziņojumi, iespējams, netiks nodoti tālākizskatīšanai. 2) Netraucēta IKV procedūras īstenošana palielina iespējamību radīt augstākās izglītības iestādē pozitīvu kvalitātes vadības kultūru. Turpretim neatbilstošas procesa īstenošanas rezultātā iesaistītās puses var būt neapmierinātas, un būtiski var tikt ietekmēta pozitīvā kvalitātes vadības kultūra.

Nepieciešamo resursu apjoma noteikšana ir atkarīga no augstākās izglītības iestādes konteksta, taču šajā rokasgrāmatā ir sniegts aprēķins, ko iestādē iespējams izmantot par paraugu.

Eiropas rīkkopā ietvertais ieteikums:

5. rīks: Resursu bāzes aprēķins (ieteikums)

Ieteicamā metode 3. mērķa sasniegšanai, kas paredz resursu paredzēšanu IKV procedūras īstenošanai, no vienas puses, ir personīga komunikācija ar lēmumu pieņēmējiem, IKV grupu un attiecīgajām nodaļām (piemēram, sabiedrisko attiecību nodaļu). No otras puses, ieteikums noslēgt ar lēmumu pieņēmējiem un attiecīgajām nodaļām rakstveida vienošanos par resursiem, darba virzieniem un termiņiem.⁶⁰

Ieteicamais sagatavošanas fāzes īstenošanas grafiks

Ņemot vērā šajā nodaļā sniegto informāciju, ieteikums izmantot turpmāk redzamo procedūras īstenošanas grafiku. Lūdzu, ņemiet vērā, ka katras darbības veikšanai nav nepieciešams viens mēnesis - šajā grafikā ir norādīts, ka būs nepieciešami daži mēneši, lai sagatavotos, jo sagatavošanās fāzes darbības bieži vien prasa vairāk laika.

Visbeidzot, sagatavošanās fāzes beigās lēmumu pieņēmējiem ir jāpārzina un jāsekmē IKV procedūras īstenošana kompetencēs balsfītā augstākajā izglītībā, ir jābūt izveidotai IKV grupai, un nepieciešamajiem resursiem ir jābūt paredzētiem IKV procedūras īstenošanai. Nākamajā nodaļā ir raksturots IKV procedūras 1. etaps, proti, kompetenču modeļa izstrāde, nosakot plānotās studējošo kompetences (kompetences, kas studējošajiem ir jāapgūst attiecīgajā studiju programmā).

⁶⁰. Eiropas rīkkopa neietver atbalsta rīkus.

1. etaps: Kompetenču noteikšana

1. etapa beigās:

- ➔ ir jābūt izstrādātam **kompetenču modelim** un ievērotiem pieciem no kompetenču izpētes⁶¹ izrietošajiem kvalitātes kritērijiem;
- ➔ **iesaisītajām pusēm ir jābūt informētām** par kompetenču modeli.

Kompetenču modeļa izstrāde

Augstākās izglītības iestādes, kuru interešu centrā ir kompetencēs balstīts mācīšanas process, parasti nosaka kompetences, kuras studējošajiem ir jāapgūst attiecīgajā studiju programmā. Šīs kompetences iespējams norādīt, piemēram, dzīvesgājumā un arī Europass⁶². Lūdzu, ņemiet vērā, ka ikdienas sarunvalodā termina „kompetence“ vietā bieži vien izmanto citus terminus, lai raksturotu studiju programmas mērķi, piemēram, programmas studiju rezultāti, kvalifikācijas vai pamatzināšanas.

IKV procedūras 1. etapā iespējams pārliecināties par to, vai jūsu iestāde atbilstoši ir noteikusi attiecīgajā studiju programmā apgūstamās kompetences un vai nepieciešams vēl ko papildināt. Kompetenču izpētes gaitā ir sniegti padomi atbilstoši definētu kompetenču jeb pētnieku valodā atbilstoši noteiktu teorētisko kompetenču modeļa izstrādei. Atbilstoši noteiktu kompetenču modelis ir uz studējošo kompetencēm vērstas studiju programmas priekšnoteikums.

Kompetenču izpētes⁶³ rezultātā ir iegūti pieci kvalitātes kritēriji atbilstoši noteiktu kompetenču modelim. Iestādes, kuras nespēj vai nevēlas rīkoties saskaņā ar visiem pieciem kvalitātes kritērijiem, var ievērot pamatelementus, kas ņemami vērā, izstrādājot saīsināto kompetenču modeļa versiju. Par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgā persona var izvēlēties īstenot vai nu visaptverošo modeli, vai arī tā saīsināto versiju. 5. attēlā ir pārskats par pieciem kvalitātes kritērijiem, savukārt attiecīgā informācija ir raksturota šīs rokasgrāmatas sadaļā par kompetenču izpēti.

61. Skat. 6. attēlu, lai iegūtu vairāk informācijas par pieciem kvalitātes kritērijiem.

62. Skat. nodaļu „Pārskatāmības un atzišanas rīki“, lai iegūtu papildu informāciju par Europass.

63. Bergsmann u.c. (2015, 3. lpp.).

Izvēlieties vidējo abstrakcijas līmeni!

Kompetences ir jāformulē **vidējā abstrakcijas līmenī** un **atbilstoši nozares kontekstam**.

Kompetenču jomu noteikšana

Kompetences ir jāstrukturē kompetenču jomās. Struktūra ir atkarīga no attiecīgās studiju programmas un tās galvenajām tēmām, kas ir pamats studiju programmu kompetenču jomu atšķirībām.

Piemērs: šādas kompetenču jomas var būt, piemēram, zinātniskās, personīgās un ētiskās kompetences, nozarēm atbilstošās jomas u.c.

KOMPETENČU MODELIS

		Aspekts
Zinātniskās kompetences	Literatūras izpēte datubāzēs psiholoģijas jomas	Kognitīvais
		Praktiskais
	Zinātnisku darbu izstrāde atbilstoši psiholoģijas asociāciju sniegtajām pamatnostādņēm	Kognitīvais
		Praktiskais
	Kompetence XY	Kognitīvais
		Praktiskais

5. attēls: Pieci kvalitātes kritēriji kompetenču modeļa izstrādei iekšējā kvalitātes vadībā (kā piemēru minot zinātniskās kompetences psiholoģijā).

Divu kompetenču aspektu izšķiršana

Kognitīvā un praktiskā aspekta izšķiršana.

Kognitīvais aspekts nozīmē, ka studējošajam ir jābūt zinātnē balstītām zināšanām saistībā ar attiecīgo kompetenci, taču praktiskais aspekts ir vairāk vērst uz darbību veikšanu.

Kompetenču līmeņu noteikšana

Kompetenču līmeņi nosakāmi gan kognitīvajam, gan praktiskajam aspektam. Līmeņi ir skaidri jānosaka.

Piemērs: skat. nodaļu „Kompetenču izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas.

Apsveriet attīstības dimensiju!

Apsveriet attīstības dimensiju, nosakot kompetenču līmeņus vismaz diviem būtiskiem studiju laika posmiem.

Piemērs: bakalaura un maģistra grādam - studiju noslēgumā un kādā būtiskā studiju laika posmā.t

Kompetences līmenis	
Attīstības dimensija, piemēram, bakalaura grāds	Attīstības dimensija, piemēram, maģistra grāds
3	5
2	4
2	3
2	3
(norādīt bakalaura grāda līmeņus šajā kolonnā)	(norādīt maģistra grāda līmeņus šajā kolonnā)

Koncentrēšanās uz galvenajiem elementiem

Ne katras augstākās izglītības iestādes mērķis ir ievērot visus piecus kompetenču modeļa kritērijus, jo katras iestādes sākuma bāze var būt atšķirīga. Dažās iestādēs vai atsevišķās studiju programmās, iespējams, jau ir izveidojusies līdzīga izpratne par kompetenci kā šajā rokasgrāmatā, un tajās detalizēti un atbilstoši var būt noteiktas studējošo kompetences. Turklāt tajās, iespējams, ir īstenotas aktīvas iesaistīto pušu diskusijas, un starp tām pastāv vienprātība par plānotajām studējošo kompetencēm. Šādā gadījumā visiem pieciem kritērijiem atbilstoša kompetenču modeļa izstrāde ir mērķis, ko iespējams sasniegt.

Dažu iestāžu izpratne par kompetenci atšķiras no izpratnes, ko esam pauduši šajā rokasgrāmatā,⁶⁴ vai arī tās nav noteikušas attiecīgās kompetences. Dažās iestādēs ir grūti rosināt diskusijas vai arī trūkst vienprātības par kompetencēm vai to līmeņiem, kas studējošajiem ir jāasniedz. Institūcijām ar šādu bāzi ieteikums koncentrēties uz kvalitātes kritērijiem, kurus uzskatām par kompetenču modeļa galvenajiem elementiem.

- Izvēlieties visbūtiskākās kompetenču jomas;
- Nosakiet šajās jomās visbūtiskākās kompetences;
- Ņemiet vērā gan kognitīvo, gan praktisko aspektu;
- Nosakiet kompetences līmeņus, kas sasniedzami studiju noslēgumā;
- Turpmāko gadu laikā pakāpeniski papildiniet kompetenču modeli.

Vai kompetenču modelis ir uzskatāms par studiju plāna daļu?

Dažās Eiropas valstīs par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajām personām kompetenču modelis (vai citiem vārdiem - kvalifikācijas, pamatzināšanas u.c.) ir jāuztver kā studiju plāna daļa. Ja iestādē ir iedibināta šāda prakse, par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajai personai ir jānoskaidro, vai detalizētāk izstrādātais kompetenču modelis ir integrējams studiju plānā. Šāda integrēšana var būt sarežģīts un laikietilpīgs process, tādēļ detalizētāk izstrādāto kompetenču modeli iespējams uzskatīt par papildu dokumentu, kas ir balstīts uz studiju plānu, taču neveido tā daļu.

64. Augstākās izglītības iestādēm, kuras vēlas koncentrēties uz programmas studiju rezultātu formulēšanu (skat., piemēram, ECTS lietotāja rokasgrāmatu, Boloņas process (2015a)), ieteikums izmantot literatūru par attīstību, lai noteiktu programmas studiju rezultātu līmeņus (skat., piemēram, Svinicky un Mc Keachie, 2012 vai Reddy un Andrade, 2010).

Kvalifikāciju ietvarstruktūras un Europass

Šajā sadaļā ir skaidrota saistība starp kādas noteiktas programmas kompetenču modeli un pārrobežu kvalifikāciju ietvarstruktūrām⁶⁵ (piemēram, Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru). Attiecīgās studiju programmas kompetenču modelis nosaka atsevišķas studiju programmas mērķi, turklāt tas norāda, ko studējošie studiju programmā var apgūt un palīdz pasniedzējiem koncentrēties uz noteiktajām kompetencēm un to līmeņiem. Pārrobežu kvalifikāciju ietvarstruktūras ļauj salīdzināt dažādu valstu izglītības sistēmas. Nosakot kompetenču modeli kādai noteiktai studiju programmai, ir jāņem vērā pārrobežu (un nacionālās) kvalifikāciju ietvarstruktūras, kā arī jāpārliedz, vai kompetenču modelī norādītās kompetences un to līmeņi atbilst augstākās izglītības programmu (piemēram, bakalaura vai maģistra) pārrobežu kvalifikāciju ietvarstruktūru plānotajam.

Apsverot Europass izmantošanu, ir jādomā par kompetenču modelī norādīto kompetenču un to līmeņu ietveršanu Europass studiju programmas aprakstā.

Šajā rokasgrāmatā piedāvātās kompetenču modeļa izstrādes metodes pamatā ir uz dalību balstīta pieeja. Iesaisītajām pusēm kompetenču modelis ir jāakceptē, jo tās ir iesaisītās modeļa izstrādes procesā. Uz dalību balstīto pieeju arī var uzskatīt par sava veida intervenci, jo tā raisa plašas diskusijas par kompetencēm, taču šajā gadījumā tiek atbalstītas augstākās izglītības iestādes, kuras saistībā ar kompetencēs balstītu augstāko izglītību un studentcentrētu mācīšanos vēl joprojām atrodas izmaiņu ieviešanas procesā.

Ieteicamā metode noteiktas studiju programmas kompetenču modeļa izstrādei ir IKV grupas semināri, kurus vada par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgā persona. Turklāt papildu darba grupās starp semināriem ir jāiekļauj citas iesaisītās puses.

Eiropas rīkkopā ietvertās veidnes:

6. rīks: Semināri un darba grupas 1. etapa ietvaros (veidne) 7. rīks: Kompetenču modeļa veidlapa (veidne)

Turpmākajās sadaļās ir sniegti padomi un risinājumi kompetenču un to līmeņu formulēšanai.

65. Skat. arī nodaļu „Ārējā kvalitātes nodrošināšana”, kurā ir sniegti ieteikumi iekšējās kvalitātes vadības procedūras izstrādei un īstenošanai.

Ieteikumi un risinājumi kompetenču formulēšanai

Vispirms analizējiet jau esošās noteiktās kompetences. Lūdzu, ņemiet vērā, ka ikdienas sarunvalodā termina „kompetence“ vietā bieži vien lieto citus terminus, lai raksturotu studiju programmas mērķi, piemēram, programmas studiju rezultāti, kvalifikācijas un pamatzināšanas.

Jūs varat izmantot turpmāk norādītos uzskaites punktus kā pārbaudes punktus, lai analizētu ikvienu noteikto kompetenci. Skat. nodaļu „Kompetenču pētniecība“, lai iegūtu pamatinformāciju par kompetenču formulēšanu.

- Kompetence ir formulēta vidējā abstrakcijas līmenī;⁶⁶
- Kompetence ir formulēta atbilstoši attiecīgās nozares kontekstam;
- Formulējot kompetenci, vērā ir ņemts gan kognitīvais, gan praktiskais aspekts;
- Kompetences formulējumā nav ietverts kompetences līmeņa formulējums;
- Formulējums ietver tikai vienu kompetenci, t.i., vienu dimensiju.

Piemērs - kompetence, kuras formulēšanā vērā ir ņemti visi pieci kvalitātes kritēriji:

Literatūras izpēte psiholoģijas jomas datubāzēs

Piemēri - kompetences, kuru formulēšanā vērā nav ņemti visi kvalitātes kritēriji (iesmesls norādīts iekavās):

Literatūras izpēte (pārāk augsts abstrakcijas līmenis)

Literatūras izpēte datubāzē „PsycInfo” (pārāk zems abstrakcijas līmenis)

Zināšanas par datubāzēm psiholoģijas jomā (vērā ņemts tikai viens kognitīvais aspekts, bet neviens praktiskais aspekts)

Uzlabotas literatūras izpētes prasmes (norādīts līmenis, izmantojot vārdu „uzlabots”)

Pamata zināšanas literatūras izpētē (norādīts līmenis, izmantojot vārdu „pamata”, un vērā ir ņemts tikai viens kognitīvais aspekts, bet neviens praktiskais aspekts)

Literatūras izpēte un zinātnisku darbu izstrāde psiholoģijā (aptver vairākas dimensijas)

- Norādiet to kopējo kompetenču skaitu, kuras vēlaties izpēft.

Piezīme! 2. etapā ir minēta metode, kas izmantojama, lai apkopotu informāciju par novērtētajām studējošo kompetencēm, kā arī mācīšanas un mācīšanās procesu, kuras ietvaros studējošajiem būs jāatbild uz četriem jautājumiem saistībā ar katru kompetenci. Ja nolemjat izmantot šo metodi, ņemiet vērā jautājumu skaitu, uz kuriem studējošajiem būs jāatbild. Ja nosakāt, piemēram, 30 kompetences, studējošajiem būs jāsniedz atbilde uz 130 jautājumiem (skat. sadaļu par 2. etapu).

66. Formulēt iespējams arī zemā abstrakcijas līmenī, piemēram, ja jūsu iestādē studiju rezultāti jau ir formulēti, tie iestādei ir labi zināmi un jums ir pietiekami resursi daudzu kompetenču analizēšanai. Skat. arī pēdējo šajā sadaļā minēto uzskaites punktu par kompetenču skaitu.

Ieteikumi un risinājumi kompetenču līmeņu formulēšanai:

Kompetenču līmeņus iespējams formulēt vai nu vispārīgi, vai arī specifiski.

Vispārīgs formulējums

Kompetenču līmeņu vispārīgs formulējums nozīmē, ka to iespējams izmantot jebkurai kompetencei un ka formulējums nav specifisks vienai noteiktai kompetencei.⁶⁷ 2. pielikumā ir minēts kompetenču līmeņu vispārīga formulējuma piemērs.

Kompetenču līmeņu vispārīgo formulējumu priekšrocība kompetenču modeļu izstrādē ir tāda, ka formulējumu iespējams izmantot ļoti atšķirīgām kompetencēm, proti, vispārīgo formulējumu iespējams izmantot dažādās studiju nozarēs, kompetenču jomās vai atšķirīgām specifiskām kompetencēm. Tas ir formulējums, kas ir piemērots visām kompetencēm, tādēļ kompetenču modeļa izstrādē nav nepieciešami apjomīgi resursi.

Vispārīgu formulējumu trūkums ir tāds, ka dažādām personām var būt atšķirīga izpratne par vispārīgā kompetences līmeņa nozīmi attiecībā uz kādu specifisku kompetenci, piemēram, kompetences līmenis, kura nosaukums ir vienkārši „iesācēji”, pirmā kursa studentam un profesoram var nozīmēt atšķirīgas lietas. Šī iemesla dēļ ir svarīgi, lai vispārīgie kompetenču līmeņi būtu raksturoti visaptveroši.

Pielikumā minētais piemērs sniedz visaptverošu raksturojumu, ko iespējams izmantot kompetenču modeļa izstrādes procesā. Metode, kas izmantojama, lai apkopotu informāciju par novērtētajām kompetencēm 2. etapā, arī ir balstīta uz pielikumā norādīto vispārīgo raksturojumu.

Specifisks formulējums

Kompetenču līmeņu formulēšana konkrēti vienai kompetencei nozīmē, ka kompetenču līmeņi ir jāformulē katrai kompetencei atsevišķi.⁶⁸

Kompetenču līmeņu specifiska formulējuma priekšrocība ir tāda, ka specifiskais līmenis dažādām personām atbilstoši nozīmē vienu un to pašu. Ja kompetences līmenī, piemēram, psiholoģijas jomā saistībā ar kompetences kognitīvo aspektu ir norādīts „eksperimentu plānošana”, iesācējs zina atšķirību starp eksperimentālo un kvaziekperimentālo plānošanu, un ikviens psihologs zinās, ko tas nozīmē. Tomēr ja minētais ir formulēts vispārīgi, norādot, ka iesācējam „ir zināmi fakti, kurus tas aktīvi var pielietot”, tas var būt interpretējams dažādi.

Specifisku formulējumu trūkums ir tāds, ka izstrādes procesā ir nepieciešami apjomīgi resursi, jo īpaši visaptveroša kompetenču modeļa izstrādes procesā. Lai noteiktu specifiskus līmeņus, ieteikums vispirms vienoties par jau esošu kompetenču līmeņu vispārīgu formulējumu, kas nodrošina pamata struktūru specifisku kompetenču līmeņu formulēšanai. Vairāk informācijas ir pieejams, piemēram, literatūrā par tēmām saistībā ar attīstību.⁶⁹

Par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgā persona kopā ar IKV grupu izvērtē priekšrocības un trūkumus un pieņem lēmumu par kompetenču līmeņu formulējumu. Lūdzu, ņemiet vērā, ka kompetenču līmeņi vienlaicīgi ir arī atbilstu formāti, ja izmantojat 2. etapa aptaujas, jo studējošie un pasniedzēji sniegs atbildes uz jautājumiem par kompetences izprasto līmeni.

67. Skat. nodaļu „Kompetenču izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas par vispārīgu kompetenču līmeņu formulējumiem.

68. Skat. nodaļu „Kompetenču izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas par labi zināmiem specifisku kompetenču līmeņu formulējumiem. Skat. arī informāciju par izpēti saistībā ar attīstību (piemēram, Reddy un Andrade, 2010).

69. Skat., piemēram, Reddy un Andrade (2010); Svinicki un McKieachie (2012).

Informatīvas kampaņas organizēšana

1. etapa otrais mērķis ir informēt iesaistītās puses. Līdz šim kompetenču modeļa izstrādē ir bijuši iesaistīti vienīgi iesaistīto pušu grupu pārstāvji, taču par kompetenču gala versiju un uz dalību balstītās pieejas izmantošanu modeļa izstrādē ir jāinformē visas iesaistītās puses. Atkarībā no augstākās izglītības iestādes kultūras šādu informatīvu kampaņu iespējams uzsākt pat pirms pirmā semināra. Tādējādi iespējams ne tikai informēt visas iesaistītās puses, bet arī uzaicināt ieinteresētās iesaistītās puses piedalīties darba grupās.

Ieteicamā informatīvās kampaņas metode ir izmantot lēmumu pieņēmēju, sabiedrisko attiecību nodaļas un, iespējams, pat iesaistīto pušu grupu (piemēram, studentu laikraksta) kopējos informācijas kanālus.

Eiropas rīkkopā ietvertās veidnes:

8. rīks: Komunikācijas plāns 1. etapa ietvaros (veidne)

9. rīks: Informatīvs materiāls dažādu iesaistīto pušu grupām 1. etapa ietvaros (veidnes)

Novirze no darba kursa - uz 1. etapa rezultātiem balstīti kvalitātes uzlabošanas pasākumi

Pēc kompetenču modeļa izstrādes IKV grupa seminārā var diskutēt par to, vai kompetenču modelis kā tāds jau jūtami praktiski ietekmē kompetencēs balstītu mācīšanas un mācīšanās procesu. Tā, piemēram, saskaņā ar kompetenču modeli studējošajiem ir jāsasniedz ļoti augsts specifiskas kompetences līmenis, taču tas mācīšanas procesā vēl nebija skaidri paredzēts. IKV grupa kā kvalitātes nodrošināšanas pasākumu varētu ierosināt pasniedzēju grupas tikšanos, lai apspriestu šī kompetences līmeņa sasniegšanas iespējas (mazākas studējošo grupas, atšķirīgas mācīšanas vai novērtēšanas metodes, labāks aprīkojums u.c.).

Ieteicamais procedūras īstenošanas grafiks 1. etapā

Balstoties uz šajā nodaļā sniegto informāciju, ieteikums ievērot turpmāk minēto procedūras īstenošanas grafiku:

1. etapa beigās kompetenču modelis ir izstrādāts, un tas atbilst pieciem no kompetenču izpētes izrietošajiem kvalitātes kritērijiem vai vismaz vienam pamatelementam. Turklāt iesaistītās puses ir informētas par kompetenču modeli un tā izstrādē izmantoto uz dalību balstīto pieeju. Tālāk 2. etapā ir jāapkopo informācija par novērtētajām kompetencēm, lai noskaidrotu, vai studējošie un pasniedzēji uzskata, ka studējošie patiešām sasniedza noteiktos kompetenču līmeņus, un vai studējošie uzskata, ka to paveikt viņiem palīdzēja mācīšanas un mācīšanās process.

2. etaps: Kompetenču novērtēšana

2. etapa beigās:

- ➔ **iesaisītās puses ir informētas** par vispārīgo IKV procedūru un jo īpaši par kompetenču novērtēšanas rezultātā apkopojamo informāciju pirms šīs informācijas apkopošanas uzsākšanas (informatīva kampaņa);
- ➔ ir apkopota **kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtā informācija**, kurā ir norādītas neatbilstības starp plānotajām un izprastajām studējošo kompetencēm, raugoties no studējošo un pasniedzēju perspektīvas, turklāt tā sniedz priekšstatu par mācīšanas procesa kvalitāti no studējošo perspektīvas;
- ➔ **ziņojums par kompetenču novērtēšanu** ir pabeigts, un rezultāti ir paziņoti iesaistītajām pusēm tām atbilstošā veidā.

Informatīvas kampaņas organizēšana

1. etaps beidzās ar informatīvu kampaņu par kompetenču modeli un uz dalību balsītas pieejas izmantošanu kompetenču modeļa izstrādes procesā. 2. etaps sākas ar informatīvu kampaņu par IKV procedūru kopumā un jo īpaši par kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtās informācijas apkopošanu. Ja 1. un 2. etapa informatīvās kampaņas paredzēts organizēt ar nelielu laika atstarpi, tās iespējams apvienot, taču ja no kompetenču modeļa izstrādes līdz kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtās informācijas apkopošanai ir apritējuši vairāki mēneši, šīs kampaņas ir jāorganizē atsevišķi, kas būtu daudz reālāk īstenošanas fāzē, jo kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtās informācijas apkopošanas metodes vispirms, iespējams, ir jāizstrādā vai jāpielāgo iestādei. Tam parasti ir nepieciešams diezgan daudz laika.

Ieteicamā metode 1. mērķa sasniegšanai, proti, informatīvās kampaņas organizēšanai līdzīgi kā 1. etapā, ir izmantot lēmumu pieņēmēju, sabiedrisko attiecību nodaļas un, iespējams, pat iesaistīto pušu grupu kopējos informācijas kanālus. 2. etapā ieteikums izmantot tos pašus informācijas kanālus, kā 1. etapā.

Eiropas rīkkopā ietvertās veidnes:

10. rīks: Komunikācijas plāns 2. etapa ietvaros (veidne)

11. rīks: Informatīvs materiāls dažādu iesaistīto pušu grupām 2. etapa ietvaros (veidnes)

Pēc tam, kad visas iesaistītās puses ir informētas par kompetenču novērtēšanu, iespējams sākt kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtās informācijas apkopošanu. Turpmāk ir sniegti atbilstošie ieteikumi.

Kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtās informācijas apkopošana

Šajā IKV procedūrā informācijas apkopošanai ieteikums izmantot pakāpenisko pieeju. 2. etapā ieteikums apkopot kompetenču pašnovērtējuma informāciju, savukārt 3. etapā - detalizēti raksturot izvēlētās kompetences, balstoties uz kompetenču novērtēšanas rezultātiem. Pakāpeniskajai pieejai ir jāparedz IKV procedūras iespējamības⁷⁰ un lietderības novērtēšanas standarti. Kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūto informāciju iespējams apkopot diezgan vienkārši, līdz ar to ir jāievēro iespējamības standarts. 2. etapā apkopojot detalizētus un/vai objektīvus datus par ikvienu kompetenci, vadība var būt pārslogota, tādējādi pārkāpjot

iespējamības standartu. Kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtā informācija sniedz atbilstošu ieskatu, un iesaistītās puses to var uztvert bez sarežģījumiem, tādējādi atbilstot lietderīguma standartam. Pārāk detalizēti dati par visām kompetencēm iesaistītajām pusēm var būt grūti uztverami, tādējādi pārkāpjot lietderīguma standartu.

Pakāpeniskā pieeja ietekmē 2. etapu divējādi. Pirmkārt, 2. etapa beigās ir zināmas iespējamās neatbilstības starp kompetencēs balstītas augstākās izglītības teoriju un praksi, taču NAV zināmi minētā iemesli. Par to vairāk būs iespējams uzzināt 3. etapā. Otrkārt, 2. etapā vēlamies noskaidrot iesaistīto pušu viedokli. Izmantojot uz dalību balstīto pieeju, koncentrējamies uz iesaistīto pušu izpratni par kompetencēm, kā arī mācīšanas un mācīšanās procesu. Mērķis NAV apkopot šajā etapā objektīvus datus, jo daudzām iestādēm tas var būt pārāk sarežģīti. Ja objektīvu datu apkopošana augstākās izglītības iestādei ir ļoti būtiska, to ieteicams darīt vienīgi noteiktām kompetencēm 3. etapa ietvaros.

Apkopojot kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūto informāciju, vēlamies saņemt atbildes uz šādiem ar novērtēšanu saistītiem jautājumiem:

By collecting screening information we want to answer the following evaluation questions:

- Vai studējošie sasniedza plānotos kompetenču līmeņus, kā norādīts kompetenču modelī (no dažādu iesaistīto pušu perspektīvas)?
- Vai mācīšanas un mācīšanās process sekmēja studējošo kompetenču attīstību līdz kompetenču modelī norādītajam plānotajam līmenim (no studējošo perspektīvas)?
- Iespējams pievienot papildu jautājumus saistībā ar iesaistīto pušu vēlmi saņemt informāciju.

Šie jautājumi ir drīzāk vispārīgi. Ieteikums pielāgot jautājumus jūsu iestādes vajadzībām, piemēram, saistībā ar studējošo procentuālo apmēru, kuri sasniedz plānotos studējošo kompetenču līmeņus. Vai jūsu panākumu kritērijs paredz, ka visi studējošie sasniedz plānotos līmeņus visās kompetencēs, vai arī ir reālāk pieņemt, ka, piemēram, 75% studējošo sasniedz plānoto kompetences līmeni? Lai noteiktu šādus konkrētus panākumu kritērijus, jūsu iestādē, iespējams, nepieciešams organizēt atbilstošas apspriedes.

Jūsu kā par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgās personas pienākums ir sagatavot šādus jautājumus jūsu augstākās izglītības iestādei un izraudzīties atbilstošu metodi kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtas informācijas apkopošanai, ņemot vērā iestādes vajadzības un iespējas. Līdz ar to jums ir jāpieņem lēmumi saistībā ar trim no sociālo zinātņu pētījumiem izrietošajiem metodoloģiskajiem aspektiem. Vispirms ir jāpieņem lēmums par dalībniekiem (kuri piedalīsies aptaujā), pēc tam - par izmantojamo instrumentu (piemēram, aptaujām, intervijām, mērķgrupām u.c.), un visbeidzot - par procedūru (piemēram, obligātu vai brīvprātīgu dalību, tiešsaistes vai rakstveida formu, piedalīšanos no mājām vai augstākās izglītības iestādes u.c.).

Izvēloties atbilstošu metodi, ir jāņem vērā iestādes sākuma punkts. Gluži kā 1. etapā, kurā iestādēm saistībā ar kompetenču modeļa formulēšanu ir atšķirīgas sākuma bāzes, arī kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtas informācijas apkopošanas sākuma bāzes var būt atšķirīgas (skat. turpmāko informatīvo sadaļu).

Atšķirīgas kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtas informācijas apkopošanas sākuma bāzes

Dažām iestādēm, iespējams, jau ir plaša pieredze sociālo zinātņu metožu izmantošanā, vai arī tām ir atbilstoši finanšu resursi, kas tām ļauj izstrādāt instrumentus kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtas informācijas apkopošanai. Tām arī var būt pozitīva kvalitātes vadības kultūra, un iesaistītās puses ir motivētas iesaistīties aptaujās, taču citām iestādēm, iespējams, nav pietiekamu resursu, lai risinātu ar kvalitātes vadību saistītus jautājumus, vai atbilstošas pieredzes sociālo zinātņu metožu izmantošanā. Atšķirīgajām sākuma bāzēm par iemeslu var būt arī citi faktori, piemēram, studējošo skaits.

Turpmāk ir raksturota specifiska kompetenču novērtēšanas metode, kuras pamatā ir 1. etapā raksturotais kompetenču modelis, proti, t.s. kompetenču novērtēšanas aptauja augstākajā izglītībā. Pēc tam ir raksturoti pamatelementi, kas ņemami vērā, ja minētā aptauja neatbilst jūsu augstākās izglītības iestādes vajadzībām.

Aptauja par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā (AKN-AI) ir balstīta uz 1. etapā raksturoto kompetenču modeli. Turpmāk ir sniegta vispārīga informācija saistībā ar aptauju par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā. Pamatojoties uz šo informāciju, jūs kā par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgās personas varat pieņemt atbilstošu lēmumu, vai aptauja par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā jūsu iestādei ir piemērota vai nē.

Aptauja par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā nodrošina ietvarstruktūru, kurā ir viegli norādīt kompetenču modeļa kompetences. Minētā priekšnoteikums ir kompetenču modelis, kurā ir norādīti 1. pielikumā minētie vispārīgie kompetenču formulējumi. Aptauja par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā ir piemērota augstākās izglītības iestādēm, kuras:

- vēlas sekmēt pēc iespējas lielāka iesaistīto pušu skaita daļību un uzzināt to viedokli, tādēļ ir piedāvātas divas aptaujas par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā versijas - studējošo un pasniedzēju aptauja. Pasniedzēju aptaujas iespējams viegli pielāgot, lai nepieciešamības gadījumā aptaujātu pārējās iesaistīto pušu grupas (piemēram, darba devējus);
- vēlas sekmēt iestādes izmaiņu vadības procesu, lai īstenotu kompetencēs balstītu augstāko izglītību. Ja aptauju par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā aizpilda daudzi studējošie un pasniedzēji, to var uzskatīt par intervences instrumentu, jo iesaistītās puses sāk domāt un runāt par kompetencēm;
- vēlas īstenot monitoringa instrumentu. Ja aptauja par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā notiek regulāri, kompetencēs balstītas augstākās izglītības kvalitāti iespējams kontrolēt vairāku gadu garumā.

Skat. Eiropas rīkkopu, lai iegūtu vairāk informācijas par noteiktiem ar novērtēšanu saistītiem jautājumiem, uz kuriem iespējams sniegt atbildes, aizpildot aptauju par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā, vai arī par pašu aptauju.

Eiropas rīkkopā ietvertās veidnes:

12. rīks: Aptauja par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā (AKN-AI; faktu lapa + veidne)

Ja aptauja par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā jūsu iestādei nav piemērota, varat izvēlēties citus ar novērtēšanu saistītus jautājumus un metodes. Ieteikums ievērot kopējos sociālo zinātņu pētījumu standartus, formulējot ar novērtēšanu saistītos jautājumus un izvēloties atbilstošās metodes. Kā norādīts, iespējams izmantot citas sociālo zinātņu metodes, piemēram, intervijas, mērķgrupas (ja tādas ir) vai objektīvus testus (skat. informatīvo sadaļu „Citas iespējamās metodes”, lai iegūtu vairāk informācijas). Izvēloties citus ar novērtēšanu saistītus jautājumus un metodes, ieteikums apsvērt turpmāk minētos pamatelementus.

- Ar novērtēšanu saistītajiem jautājumiem ir jābūt vēršiem uz jūsu kompetenču modeļa t.s. plānotajām studējošo kompetencēm;
- Ir jāapkopo informācija par izprastajām studējošo kompetencēm, kā arī izprasto mācīšanas un mācīšanās procesu.

- Ar novērtēšanu saistītajiem jautājumiem ir jāietver skaidri noteikts attīstības kritērijs (piemēram, to studējošo procentuālais apmērs, kuri ir apguvuši noteiktā līmeņa kompetenci).
- Ir jāizvēlas sociālo zinātņu metodes, kas spēj sniegt atbildes uz jautājumiem saistībā ar novērtēšanu (piemēram, neapkopojiet kvantitatīvos datus, ja jums ir nepieciešami kvalitatīvie dati, lai rastu atbildes uz jautājumiem).

Citas iespējamās metodes

Šajā informatīvajā sadaļā ir raksturotas citas metodes, kuras līdzās aptaujai par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā ir izmantojamas kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtās informācijas apkopošanai. Būfībā visas metodes, kuras sociālajās zinātnēs izmanto empīrisko pētījumu veikšanai, var būt noderīgas, lai apkopotu studējošo kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūto informāciju. Iespējams izmantot dažādus pašnovērtējuma veidus, piemēram, aptaujas, kuras ir viegli aizpildīt, analizēt un interpretēt. Jūs tās varat izstrādāt paši, vai arī izmantot jau pieejamās aptaujas. Tāpat jūs varat izmantot rubrikas, ja izmantojāt kādu noteiktu kompetenču līmeņu formulējumu.⁷⁰ Tāpat varat organizēt intervijas, piemēram, ar studējošajiem vai pasniedzējiem, lai gūtu labāku priekšstatu par kvalitatīvajiem datiem. Intervijas var būt dažādas, sākot no intervijām brīvā formā, daļēji strukturētām ar standartizētiem jautājumiem, līdz pat pilnībā standartizētām intervijām ar noteiktām jautājumu kopām. Tāpat iespējams iesaistīt grupas, ar kurām sazināties saistībā ar kompetencēm vai īpašām tēmām, piemēram, mērķgrupas. Jūs arī varat veikt objektīvus testus, kas atbilst jūsu mērķiem, vai arī paši izstrādāt zināšanu pārbaudes testu. Objektīvo testu izstrādei iespējams izmantot vairākas pētniecības iniciatīvas, piemēram, KoKoHs programmu,⁷¹ uz ko varat paļauties. Tomēr jānorāda, ka objektīvo testu izstrādei ir nepieciešami apjomīgi resursi. Līdzās iepriekšminētajam iespējams veikt arī novērojumus auditorijās - pat ar video palīdzību. Izvēloties iespējamo metodi, ir jāanalizē metožu priekšrocības un trūkumi, ņemot vērā šādus jautājumus: Kādi resursi man ir pieejami? Ko ir iespējams paveikt? Kuras metodes ir viegli izmantojamas, analizējamās un interpretējamās? Vai tās ietekmē jebkādas izmaiņas, ja es tās vēlos izmantot monitoringa mērķiem? Kādu kvalitāti tās nodrošina? Vai ar to palīdzību patiešām iespējams iegūt vēlamo informāciju? Kādu informāciju es vēlos iegūt - kvantitatīvo vai kvalitatīvo? Vai tās paredz anonimitāti un ir samērīgas?

Iepriekšējā nodaļā bija norādīts, ka iesaistītās puses ir jāinformē par kompetenču novērtēšanu un tās rezultātā iegūtās informācijas apkopošanu 2. etapā. Turpmāk ir raksturots 2. etapa trešais mērķis par iesaistīto pušu informēšanu par rezultātiem. 2. etapa beigās ir jābūt sagatavotam IKV procedūras ziņojumam, un rezultāti ir jāpaziņo iesaistītajām pusēm tām atbilstošā veidā.

Kompetenču novērtēšanas ziņojuma sagatavošana iesaistītajām pusēm

Izmantojot uz izmantošanu balstītu novērtēšanas metodi, ir svarīgi informēt iesaistītās puses par ziņojumā ietvertajiem rezultātiem. Ārējās kvalitātes nodrošināšanas kontekstā⁷². ļoti būtiska ir arī rezultātu pārskatāmība. Ziņojums ir uzskatāms kā viens no iesaistīto pušu informēšanas veidiem, un ar tā palīdzību lasītājs labāk spēj izprast pētījuma motivāciju un metodi. Turklāt tajā ir ietverti ar novērtēšanu saistītie jautājumi, kā arī atbildes uz šiem jautājumiem, taču jānorāda, ka publicējot ziņojumu iestādes tīmekļa vietnē, neuzsākot nekādus turpmākus pasākumus, šim ziņojumam turpmāk parasti nav pielietojuma. Šī iemesla dēļ iesaistītās puses, kuras izmanto rezultātus, ir jāinformē īpašā veidā, t.i., līdzās ziņojumam ir jāveic citas ar komunikāciju saistītas

70. Skat., piemēram, Reddy un Andrade (2010); Brookhart (2013) vai Svinicki un McKieachie (2012), kā arī turpmākās informatīvās sadaļas, lai iegūtu vairāk tematiskās informācijas.

71. Skat. Blömeke un Zlatkin-Troitschanskaia (2013).

72. Skat. sadaļu „Ārējā kvalitātes nodrošināšana”, lai iegūtu vairāk informācijas.

darbības (piemēram, specifiskākas informācijas sniegšana studējošo laikrakstā). Informatīvajā sadaļā ir norādīta ļoti vispārīga ziņojuma struktūra, ņemot vērā sociālo zinātņu izpētes standartus. Turpmāk ir raksturotas arī dažas ziņošanas metodes, kā arī rezultātu paziņošanas iesaistītajām pusēm atbilstošā veidā.

Ziņojuma struktūra

- **Vadošais kopsavilkums**
- **Ievads un motivācija**
  - Pēfijuma motivācija;
  - Kompetencēs balstītas augstākās izglītības IKV procedūras pārskats;
  - Kompetenču modelis;
  - Ar novērtēšanu saistītie jautājumi.
- **Metode**
  - Daļībnieki;
  - Instrumenti;
  - Procedūra.
- **Rezultāti un diskusija**
  - Atbilžu sniegšana uz jautājumiem, tostarp rezultātu kopsavilkums;
  - Interpretācija un ieteikumi no to personu perspektīvas, kas ir atbildīgas par iekšējo kvalitātes vadību.
- **Pielikums: detalizēti raksturoti rezultāti**

Iesniedzot ziņojumus augstākās izglītības iestādes iekšējām iesaistītajām pusēm un izmantojot iesaistītajām pusēm atbilstošu komunikācijas stratēģiju, ir jāizmanto attiecīgie rezultāti.⁷³ Izpētes rezultāti ir jāpaziņo visām attiecīgajām iesaistīto pušu grupām, kas ir vismaz studējošie, pasniedzēji un lēmumu pieņēmēji. Turpmāk ir ziņojums, kura pamatā ir aptauja par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā (AKN-AI),⁷⁴ kā arī metodes, kas izmantojamas, lai paziņotu rezultātus iesaistītajām pusēm atbilstošā veidā. Ja neizmantojat aptauju par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā vai ja jums nav ziņojumu iesniegšanai nepieciešamo resursu, iespējams izmantot rezultātu paziņošanas pamatelementus.

Rezultātus ieteikums paziņot četrām dažādām iesaistīto pušu grupām, proti, lēmumu pieņēmējiem, kvalitātes vadības valdei, studējošajiem un pasniedzējiem.

- Lēmumu pieņēmējiem⁷⁵ ir jāsaņem ziņojums, kura vadošajā kopsavilkumā ir sniegts gūto rezultātu pārskats.
- IKV grupai un attiecīgi kvalitātes vadības valdei⁷⁶ ir jāsaņem ziņojums. Ziņojums ir IKV procedūras 3. etapa sākuma punkts.

Eiropas rīkkopā ietvertās veidnes:

13. rīks: Novērtēšanas ziņojums (atbilstoši aptaujai par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā - AKN-AI; veidne)

73. Skat. nodaļu „Ziņojumu iesniegšana par ārējo kvalitātes nodrošināšanu”, lai iegūtu vairāk informācijas par ziņojumu iesniegšanu augstākās izglītības iestādes ārējām iesaistītajām pusēm.

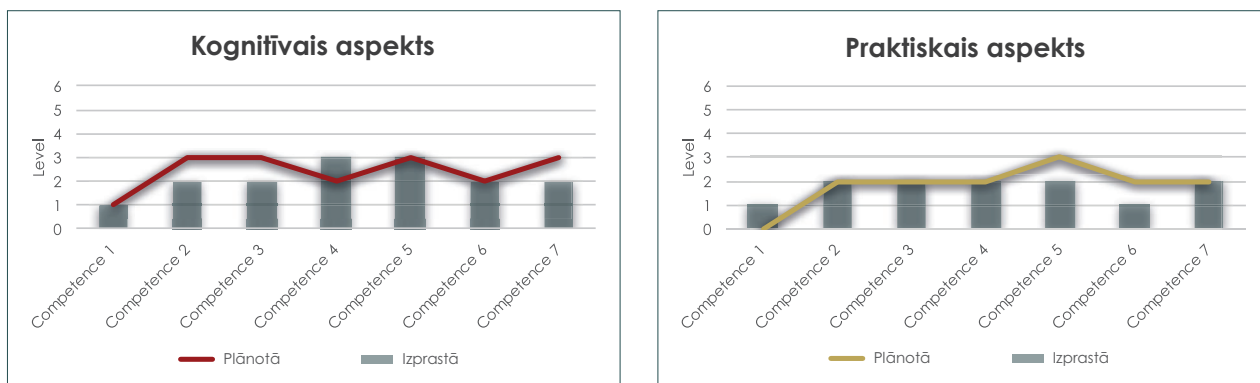
74. Skat. 2. etapa 2. mērķi - AKN-AI.

75. Piemēram, prorektors mācīšanas un mācīšanās jautājumos, senāts, studiju plānu izstrādājošā komisija u.c.

76. Kvalitātes vadības valde ir IKV grupas tiesību pārņēmējs. Skat. sadaļu „Nākotnes perspektīvas”, lai iegūtu vairāk informācijas.

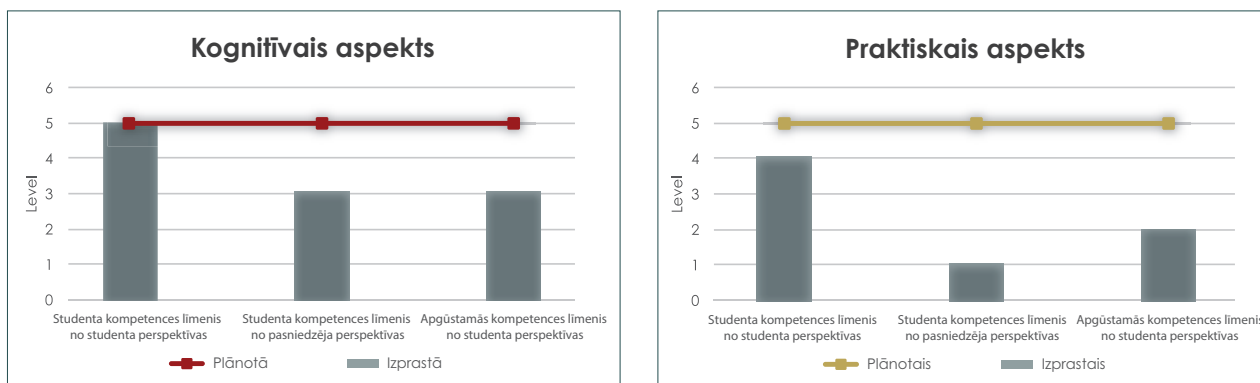
- Ikvienam studējošajam ir jānodrošina atsevišķs kompetences profils, kas sniedz pārskatu par tā/tās izprasto kompetenču līmeņu pašnovērtējumu salīdzinājumā ar plānotajiem kompetenču līmeņiem. Līdz ar to ikviens studējošais saņem kopsavilkumu ar tā/tās individuālā pašnovērtējuma datiem. Studējošie var noteikt individuālus studiju mērķus, balstoties uz pārskatu.

6. attēlā tiek sniegts pārskats. Augstākās izglītības iestādes palīdz studējošajiem interpretēt un atspoguļot rezultātus, piemēram, seminārā, kas veido daļu no studiju plāna. Iesaistīto pušu motivēšana ir raksturota arī nodaļā „Ilgspējīgums”.

6. attēls: Kompetenču profils kā ieteikums studējošajiem atgriezeniskās saites veidošanai

- Ikvienam pasniedzējam ir jāsaņem pārskats par rezultātiem saistībā ar apmācāmo studējošo kontingentu, piemēram, studējošie, kuri attiecīgajā brīdī atrodas studiju beigu posmā vai arī kādā būtiskā laika posmā. Rezultātiem ir jāietver plānoto studējošo kompetenču līmeņi, raugoties gan no studējošo, gan no pasniedzēju perspektīvas. Tāpat rezultātiem ir jāietver izprastie apgūstamo kompetenču līmeņi, raugoties no studējošo perspektīvas. Pasniedzēji var izdarīt secinājumus par mācīšanu, balstoties uz informāciju par kompetenču novērtēšanu, piemēram, personāldaļas attīstības nodaļas organizētā seminārā. 7. attēlā ir sniegts šāds pārskats.

7. attēls: Kompetenču rezultātu pārskats kā ieteikums pasniedzējiem atgriezeniskās saites veidošanai

Pamatelementi

Ieteikums koncentrēties uz lēmumu pieņemējiem, kvalitātes vadības valdi⁷⁷, studējošajiem un pasniedzējiem. Lēmumu pieņemējiem un kvalitātes vadības valdei ir jāiesniedz ziņojums, kā norādīts iepriekšējā sadaļā, taču metodes iesaistīto pušu informēšanai atbilstošā veidā var būt vispārīgākas. Studējošos un pasniedzējus par galvenajiem rezultātiem var informēt ar iestādes ierasto saziņas līdzekļu starpniecību (piemēram, tīmekļa vietnē, studējošo laikrakstā, informatīvajā ziņojumā, pasniedzēju sapulcēs saistībā ar mācīšanu un mācīšanos u.c.).

Ieteicamais procedūras īstenošanas grafiks 2. etapā

Balstoties uz šajā nodaļā sniegto informāciju, ieteikums ievērot turpmāk minēto procedūras īstenošanas grafiku:

Ņemot vērā iepriekšminēto, 2. etapa beigās iesaistītās puses ir informētas par IKV procedūru kopumā, taču jo īpaši par paredzēto kompetenču novērtēšanu (rīkojot informatīvu kampaņu). Turklāt kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtā informācija ir apkopota un sniedz pārskatu par neatbilstībām starp kompetencēs balstīta mācīšanas un mācīšanās procesa teoriju un praksi. Visbeidzot, ziņojums ir pabeigts, un rezultāti ir paziņoti iesaistītajām pusēm tām atbilstošā veidā.

Kompetenču novērtēšanu būfībā veic, lai uzsāktu diskusijas par kompetencēs balstītas augstākās izglītības kvalitātes vadību. Ir paredzēta rezultātu interpretēšana un detalizēta, kā arī plānoti un īstenoti kvalitātes nodrošināšanas un uzlabošanas pasākumi, uz ko ir vērsts IKV procedūras nākamais, proti, 3. etapas.

78. Kvalitātes vadības valde ir IKV grupas tiesību pārņēmējs. Skat. sadaļu „Nākotnes perspektīvas”, lai iegūtu vairāk informācijas.

3. etaps: Kompetenču uzlabošana

3. etapa beigās:

- ➔ ir **izstrādāti** un apkopoti iespējamie kvalitātes uzlabošanas un nodrošināšanas pasākumi, balstoties uz ziņojumu;
- ➔ ir **uzsākta** noteikto kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumu īstenošana;
- ➔ **iesaistītās puses ir informētas** par uzsāktajiem pasākumiem.

Kvalitātes uzlabošanas un nodrošināšanas pasākumu izstrāde

Ziņojumus parasti sagatavo kvalitātes vadītāji, taču dažkārt novērtējuma ziņojumiem nav turpmāka pielietojuma, kā rezultātā tam neseko nekādi turpmāki pasākumi. Citos gadījumos iestāde rezultātus izmanto un veic turpmākus pasākumus, taču iesaistītās puses par minēto nav informētas. 3. etaps paredz ziņojuma lietderīgu izmantošanu un iesaistīto pušu informēšanu par kompetenču novērtēšanas rezultātiem.

2. etapa ietvaros izstrādātais ziņojums sniedz pārskatu par neatbilstībām starp teoriju un praksi, savukārt 3. etapā detalizēti ir raksturoti un analizēti atbilstošie rezultāti. Turpmāk ir sniegts ieteikums 3. etapa ietvaros īstenot procedūru, kura paredz (i) visbūtiskāko kompetenču izvirzīšanu par prioritāti un izvēli, (ii) to pārbaudāmo teoriju formulēšanu, ar kurām izskaidro rezultātus saistībā ar izvēlētajām kompetencēm, (iii) pārbaudāmo teoriju apspriešanu un pierādīšanu praksē, un (iv) kvalitātes uzlabošanas un nodrošināšanas pasākumu izstrādi.

Vispirms ieteikums sākt ar kompetenču izvirzīšanu par prioritāti un izvēli, jo pārāk detalizēta katras kompetences analīze iesaistītajām pusēm var būt grūti uztverama, un līdz ar to tā neatbilstu iespējamības standartam. Šī iemesla dēļ ir jāizvēlas noteikts skaits kompetenču, kuras paredzēts detalizēti analizēt. Atlases procedūru var veikt IKV grupa attiecīgo semināru ietvaros. Izraugoties kompetences, iespējams ņemt vērā turpmāk minētos kritērijus.

- Izvēlieties kompetences, kuras studiju programmai ir būtiskas un kuras ir nepieciešams detalizēti analizēt jau pašā sākumā.
- Izvēlieties kompetences, kuru izprastie līmeņi būtiski pārsniedz plānotos līmeņus, lai būtu iespējams izstrādāt atbilstošus kvalitātes uzlabošanas pasākumus.
- Izvēlieties kompetences, kuru izprastie līmeņi pārsniedz plānotos līmeņus, lai būtu iespējams izstrādāt atbilstošus kvalitātes nodrošināšanas pasākumus un uzzināt vairāk par to, kā nodrošināt attīstības aspektu pārvešanu uz pārējām kompetencēm.

Pēc tam, kad kompetences ir izvēlētas un izvirzītas par prioritātēm, IKV grupa apspriež un formulē pārbaudāmās teorijas, ar kuru palīdzību varētu izskaidrot rezultātus. Šādās apspriedēs ir jāņem vērā divi būtiski aspekti, proti, dažādu perspektīvu aplūkošana un visaptverošs iespējamo rezultātu iemeslu pārskats. Dažādu perspektīvu aplūkošana paredz, ka studējošie, pasniedzēji un lēmumu pieņēmēji piedalās apspriedē un pārbaudāmo teoriju formulēšanā. Ikviena perspektīva ir uzskatāma par būtisku faktoru rezultātu apspriešanā.

Visaptverošs pārskats nozīmē, ka atbilstoši kompetencēs balstītas augstākās izglītības modelim⁷⁹ par attiecīgā rezultāta iemeslu liecina studiju plāns, mācīšanas un novērtēšanas metodes,

79. Kompetencēs balstītas augstākās izglītības modeli skatīt sadaļā „Kompetenču izpēte“.

studējošo mācīšanās process un/vai mācīšanas un mācīšanās procesa konteksts. Līdz ar to apspriedes dalībniekiem ir jāņem vērā visi mācīšanas un mācīšanās procesa aspekti, kas ir norādīti kompetencēs balstītās augstākās izglītības modelī (skat. 4. attēlu). Turklāt iesaistītajām pusēm ir jāņem vērā laiks, kas studējošajiem ir jāvelta kompetenču attīstīšanai, un jāapsver, vai ECTS kredītpunktu apjoms ir atbilstošs kompetenču attīstībai.⁷⁹ Apspriedes beigās dalībniekiem ir jāvienojas par vairākām pārbaudāmajām teorijām katrai kompetencei, ar kuras palīdzību varētu izskaidrot rezultātu (papildus ir jāformulē īpaša hipotēze, ja mērķis ir pierādīt kādu hipotēzi).

Pēc pārbaudāmo teoriju formulēšanas IKV grupai ir jānoskaidro, kura teorija ir patiesa. Iespējams izmantot jau esošās datubāzes, piemēram, kursa novērtēšanas datus vai jau sagatavotos prorektora ziņojumus. Ir jāņem vērā, ka šis ir ideālais variants integrēt jau esošos kvalitātes vadības instrumentus un IKV procedūru, lai gūtu plašāku iekšējās kvalitātes vadības pārskatu kopumā.⁸⁰ Tomēr gadījumā, ja esošie dati ir neatbilstoši, nepieciešams apkopot jaunus datus. Atkarībā no pārbaudāmajām teorijām un pieejamajiem resursiem šāda datu apkopošana var būt detalizētāka vai gluži pretēji - ekonomiskāka. Šādas detalizētas metodes paredz, piemēram, objektīvu instrumentu izmantošanu un jau esošo vai nesen izveidoto pašnovērtējuma aptauju veikšanu (skat. informatīvo sadaļu „Citas iespējamās metodes”). Viens no ekonomiskās metodes piemēriem ir mērķgrupa, kuru veido attiecīgo iesaistīto pušu grupu pārstāvji, vai intervijas. Attiecīgo iesaistīto pušu grupas ir, piemēram, pasniedzēji, kuri labi pārzina šīs kompetences, studējošie vai absolventi.

Pēc pārbaudāmo teoriju pierādīšanas (vai vismaz apspriešanas) un rezultātu iemeslu noskaidrošanas IKV grupa var plānot konkrētus kvalitātes uzlabošanas un nodrošināšanas pasākumus, tādēļ ir svarīgi apspriest turpmāk minētos jautājumus.

- Vai attiecīgais pasākums atbilst reālajiem apstākļiem (piemēram, vai ir pieejami pietiekami resursi)?
- Kādas problēmas var rasties pasākuma īstenošanas gaitā un kas ir nepieciešams attiecīgās problēmas novēršanai (piemēram, kuras personas var iebilst pret attiecīgo pasākumu un kā šo personu iespējams iesaistīt)?

Vairāki iespējamie pasākumi ir raksturoti Eiropas rīkkopā iekšējai kvalitātes vadībai augstākajā izglītībā.

8. attēlā ir sniegts pārskats par pasākumu izstrādi.

79. Skat. nodaļu „Pārskatāmības un atzīšanas rīki” un Boloņas process (2015a). Lai iegūtu vairāk informācijas par ECTS. Viens no studējošo noslodzes novērtēšanas projektu piemēriem ir Schulmeister (2009.-2012.) analizētais pētījums par studējošo noslodzi (Zeittlaststudien).

80. Skat. nodaļu „Ārējā kvalitātes nodrošināšana”, lai iegūtu vairāk informācijas par IKV procedūru plašākā kontekstā.

Kompetenču izvēle	Balstoties uz kompetenču novērtēšanas rezultātiem, - kuras kompetences šogad vajadzēs izvēlēties kvalitātes uzlabošanas un nodrošināšanas pasākumu izstrādei?
Pārbaudāmo teoriju formulēšana	- Kādi no dažādu iesaistīto pušu perspektīvas ir iespējamie izvēlēto kompetenču rezultātu iemesli? - Vai par šiem iemesliem liecina studiju plāns, mācīšanas un novērtēšanas metodes, studējošo mācīšanās stratēģijas un/vai mācīšanas un mācīšanās procesa konteksts?
Pārbaudāmo teoriju pierādīšana/ apspriešana	- Vai pārbaudāmās teorijas paredzēts pierādīt vai apspriest? Ja tās plānots pierādīt: - Vai pārbaudāmās teorijas (hipotēzes) iespējams pierādīt, izmantojot jau esošos datus (piemēram, ziņošanas sistēmas, kursu novērtēšanas rezultātus u.c.)? - Ja tas nav iespējams, - vai ir pieejami jau esoši novērtēšanas instrumenti, kurus mēs vēlētos izmantot? - Ja tas nav iespējams, - kādām jābūt šim novērtēšanas instrumentam, ņemot vērā dažādās no sociālo zinātņu pētniecības izrietošās metodes, kā arī novērtēšanas standartus?
Konkrētu pasākumu izstrāde	Pēc pārbaudāmo teoriju pierādīšanas vai apspriešanas un iemeslu noskaidrošanas - kādi konkrēti pasākumi ir veicami un kurš tos veiks?

8. attēls: IKV procedūras 3. etaps. Vairāk informācijas pieejams iepriekš redzamajā tekstā.

Ieteicamā metode kvalitātes uzlabošanas un nodrošināšanas pasākumu izstrādei ir IKV grupas semināri. Lai pierādītu pārbaudāmās teorijas, iespējams sadarboties ar pārējām nodaļām, piemēram, prorektoru mācīšanas un mācīšanās jautājumos, lai izmantotu kursa novērtējuma rezultātus pārbaudāmo teoriju pierādīšanā, vai IT nodaļu, ja vēlaties rīkot papildu tiešsaistes aptauju.

Eiropas rīkkopā ietvertās veidnes:

14. rīks: Semināri 3. etapa ietvaros (veidne)

15. rīks: Iespējamo kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumu apkopošana

Kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumu uzsākšana

Šajā laika posmā jau ir izstrādāti kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumi. Lēmumu pieņēmējs pēc saviem ieskatiem izvēlas un īsteno ierosinātos pasākumus. To īstenošanas metode ir atkarīga no attiecīgā pasākuma un konteksta, taču procedūras īstenošanas vajadzību izpēte sniedz dažus ieteikumus un risinājumus pasākumu veiksmīgai īstenošanai. Skat. sadaļu „Procedūras īstenošanas vajadzību izpēte“, lai iegūtu vairāk informācijas.

Tomēr arī pārējās iesaistītās puses var uzsākt pasākumu īstenošanu. Skat. turpmāko sadaļu par iesaistīto pušu motivēšanu nodaļā „Nākotnes perspektīvas“, lai iegūtu vairāk informācijas!

Iesaistīto pušu informēšana par uzsāktajiem pasākumiem

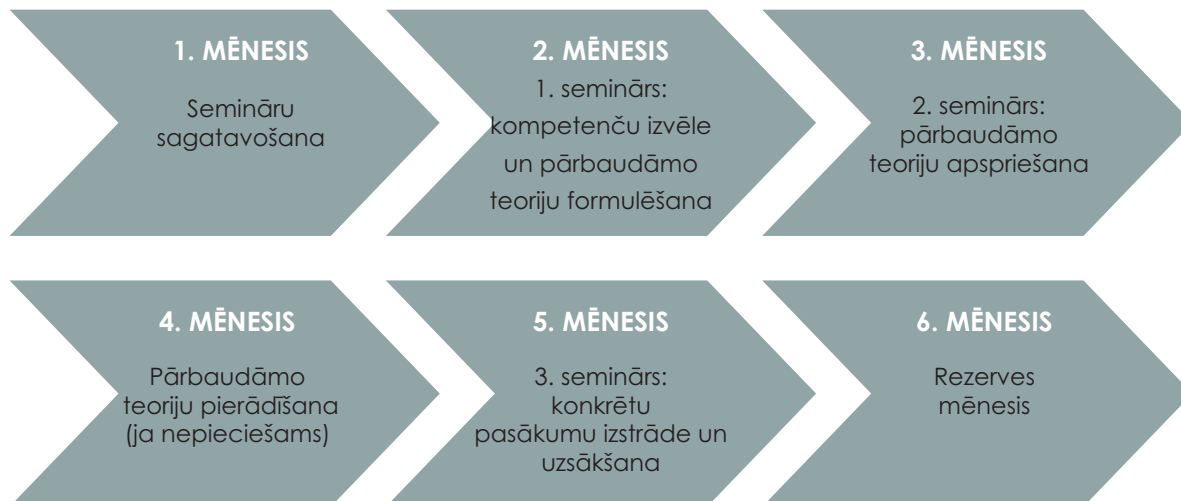
Iesaistītās puses bieži vien piedalās pētījumos un ir informētas par rezultātiem, taču tās nav īpaši informētas par uzsāktajiem pasākumiem. Ir svarīgi informēt iesaistītās puses, jo tādējādi augstākās izglītības iestādē iespējams attīstīt pozitīvu kvalitātes vadības kultūru. Iesaistītās puses, kuras redz pētījumu rezultātus, visticamāk piedalīsies arī turpmākajos pētījumos, lai apspriestu rezultātus, kā arī atzītu iestādes veiktos kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumus.

Iesaistīto pušu informēšanai izmantojamas tādas pašas metodes kā informatīvajām kampaņām 1. un 2. etapā.

Ieteicamais procedūras īstenošanas grafiks 3. etapā

Balstoties uz šajā nodaļā sniegto informāciju, ieteikums ievērot turpmāk minēto procedūras īstenošanas grafiku:

Ņemot vērā iepriekšminēto, 3. etapa beigās ir izstrādāti un apkopoti iespējami kvalitātes nodrošināšanas un kvalitātes uzlabošanas pasākumi, balstoties uz ziņojumā ietvertu informāciju, ir uzsākti izraudzītie pasākumi, un iesaistītās puses ir informētas par attiecīgajiem pasākumiem. Līdz ar to, īstenojot 1., 2. un 3. etapu, IKV procedūra ir pabeigta. Pirms periodiskās IKV procedūras uzsākšanas ieteikums ņemt vērā līdz šim sasniegtos procedūras īstenošanas rezultātus, kas ir nākamās nodaļas tēma.

Atskats uz paveikto

Atskatoties uz paveikto, par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajai personai ir zināmi:

- ➔ Īstenošanas procesu **sekmējošie faktori**;
- ➔ veidi, kā **turpmāk uzlabot** IKV procedūru augstākās izglītības iestādē.

Jaunas procedūras iestādēs bieži vien īsteno eksperimentālā kārtā. Pat ja tās īstenošanas process ir rūpīgi plānots un īstenots, bieži vien nākas saskarties ar neparedzamiem apstākļiem vai faktoriem, ko nepieciešams analizēt atsevišķi nākamajā iekšējās kvalitātes vadības ciklā. Līdz ar to procedūras īstenošanas procesa pēdējā fāzē sniedz atskatu uz paveikto. Minēto ieteikums veikt arī no kvalitātes nodrošināšanas perspektīvas.⁸¹

Vispirms dziļi ieelpojiet un izjūtiē lepnumu par jau paveikto smago darbu! Domājiet par procedūras īstenošanu sekmējošajiem faktoriem un veiciet piezīmes, kuras jūs varat izmantot nākamajā IKV procedūras ciklā. Bieži vien mēs uzsveram vienīgi negatīvo, tādēļ ir svarīgi fiksēt procedūras īstenošanas procesu sekmējošos faktoros un uzsvērt tā pozitīvos aspektus.

Pēc tam izskatiet procedūras īstenošanas procesa dokumentāciju. Fiksējiet neparedzamos apstākļus un faktoros, kas radīja noteiktus sarežģījumus, kā arī gūtās atziņas kopumā. Papildus izstrādājiet savā iestādē ļoti konkrētus IKV procedūras uzlabošanas pasākumus.

Visbeidzot, lūdziet dažādas iesaistītās puses izteikt savu viedokli, piemēram, uzaicinot dažādu iesaistīto pušu grupu pārstāvjus piedalīties mērķgrupā vai intervijā.

Eiropas rīkkopā ietvertās veidnes:

16. rīks: Atskats uz paveikto un ar to saistītie jautājumi

Ieteicamais procedūras īstenošanas grafiks, atskatoties uz paveikto.

Balstoties uz šajā nodaļā sniegto informāciju, ieteikums ievērot turpmāk minēto procedūras īstenošanas grafiku:

81. Skat. sadaļu „Ārējā kvalitātes nodrošināšana”, lai iegūtu vairāk informācijas.

Esam nonākuši pie procedūras īstenošanas beigām. Kā norādīts nodaļas sākumā saistībā ar IKV procedūru, ir sniegta informācija par IKV procedūras kā izmēģinājuma projekta īstenošanu kādā noteiktā studiju programmā. Tagad, kad esat izlasījuši šo nodaļu, zināt, kā sagatavot lēmumu pieņēmējus, IKV grupu un resursus. Jūs arī pārzināt IKV procedūras trīs etapus: 1) kompetenču modeļa izstrāde, 2) kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtās informācijas apkopošana un 3) kvalitātes nodrošināšanas pasākumu izstrāde un uzsākšana. Tāpat esat ieguvuši informāciju par dažādām metodēm IKV procedūras trīs etapu īstenošanai augstākās izglītības iestādē. Turklāt jūs esat guvuši priekšstatu par procedūras īstenošanas procesu, atskatoties uz paveikto.

Nākamās nodaļas tēma ir ilgtspējīguma nodrošināšana, īstenojot IKV procedūru, un IKV procedūras izvēršana pārējās jūsu iestādes īstenotajās studiju programmās. Turklāt, tā kā Eiropas Augstākās izglītības telpā būtiska ir ne tikai iekšējā, bet arī ārējā kvalitātes vadība, ir apspriesti daži ieteikumi par ziņojumu iesniegšanu ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām.

NĀKOTNES PERSPEKTĪVAS

Kā nodrošināt procedūras ilgtspējīgu īstenošanu un iesniegt ziņojumus ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām?

Procedūras ilgtspējīga īstenošana un izvēršana
Ziņojumu iesniegšana ārējās kvalitātes
nodrošināšanas aģentūrām

NĀKOTNES PERSPEKTĪVAS

Kā nodrošināt procedūras ilgtspējīgu īstenošanu un iesniegt ziņojumus ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām?

Rokasgrāmatā ir sniegta informāciju par to, kā IKV procedūra ir jāīsteno noteiktā augstākās izglītības iestādes studiju programmā izmēģinājuma projekta veidā. Turpmākajā nodaļā „Procedūras ilgtspējīga īstenošana un izvērsšana“ ir apspriests, kā par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgā persona var nodrošināt IKV procedūras ilgtspējīgu īstenošanu noteiktā studiju programmā, kā arī faktori, kas turpmāk ļauj periodiski īstenot IKV procedūru. Tāpat ir raksturots, kā IKV procedūru iespējams izvērst pārējās augstākās izglītības iestādes īstenojamās studiju programmās. Nodaļā „Ārējā kvalitātes nodrošināšana“ ir sniegti daži ieteikumi par ziņojumu iesniegšanu ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām.

Procedūras ilgtspējīga īstenošana un izvērsšana

Šajā nodaļā:

- Kompetencēs balstītas augstākās izglītības pastāvīgas un ilgtspējīgas kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas garantēšana noteiktā studiju programmā;
- lēmumu pieņēmēju atbalstīšana;
- kvalitātes vadības valdes izveide;
- procedūras īstenošanu sekmējošas pārvaldes izveide;
- iesaistīto pušu grupu motivēšana.
- IKV procedūras izvērsšana pārējās augstākās izglītības iestādes īstenojamās studiju programmās.

Procedūras ilgtspējīga īstenošana

Tā kā IKV procedūru ir paredzēts īstenot regulāri, ir jādomā, kā iespējams nodrošināt ilgtspējīgu IKV procedūras īstenošanu, un ir jāņem vērā vairāki faktori. Tomēr pirms šo faktoru apspriešanas ir jādomā par atbilstošu IKV procedūras īstenošanas intervālu. Turpmākajā informatīvajā sadaļā ir analizētas gan īsa, gan gara intervāla priekšrocības un trūkumi.

IKV procedūras īstenošanas intervāls

Īsa intervāla (piemēram, gads) priekšrocība ir tāda, ka ir vairāki atskaites punkti, lai sekotu līdzi studējošo kompetencēm un attiecīgi kompetencēs balstītam mācīšanas un mācīšanās procesam. Līdz ar to ir vieglāk noskaidrot izmaiņu iemeslus, piemēram, vai izmaiņas ir radušās kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumu rezultātā vai citu iemeslu dēļ, piemēram, veicot izmaiņas personāla sastāvā. Turklāt īss intervāls, visticamāk, sekmēs esošo diskusiju, kurā apspriež kompetencēs balstītas augstākās izglītības kvalitāti, un ļaus izveidot organizācijas novērtēšanas kultūru. Ja procedūru īsteno ik gadu, kā papildu priekšrocība minama informācijas saņemšana no visiem studējošajiem, un gadījumā, ja pēfijumā izmanto divus atskaites punktus, iespējams analizēt atsevišķu studējošo kompetences. Īsa intervāla trūkums ir lielā noslodze.

Ļoti liela intervāla gadījumā (piemēram, 4 gadi) ir jāizmanto mazāk resursu, taču trūkums var būt tāds, ka iesaistītās puses var nepierast pie procedūras, ja to īsteno ļoti lielā intervālā. Šī iemesla dēļ IKV procedūras paziņošanas un īstenošanas slodze var būt lielāka nekā procedūrām, ko veic reizi gadā vai divos gados. Kā vēl viens lielā intervāla trūkums ir fakts, ka izmaiņu iemeslu, iespējams, nebūs iespējams noskaidrot, jo ilgākā laika periodā izmaiņas var radīt dažādi faktori. Lai nodrošinātu procedūras ilgtspējīgu īstenošanu, IKV procedūru ieteicams veikt reizi gadā vai reizi divos gados.

Tāpat IKV procedūru iespējams izmantot kā monitoringa rīku, ja procedūru veic regulāri. Jūs un jūsu iestādes lēmumu pieņēmēji nosaka, vai IKV procedūra ir veicama reizi gadā vai reizi divos gados, vai pat ilgākā intervālā.

Neskatoties uz intervālu, IKV procedūras veiksmīgu un ilgtspējīgu īstenošanu iespējams sekmēt, ņemot vērā četrus faktorus, kas, iespējams, jau ir zināmi, jo tieši tādus faktorus ņem vērā arī izmēģinājuma projekta īstenošanā. Pirmie trīs faktori izriet no procedūras īstenošanas vajadzību izpētes⁸², savukārt ceturtais faktors - no novērtēšanas vajadzību izpētes⁸³: lēmumu pieņēmēju atbalstīšana (vadības virzītājspēki), kvalitātes vadības valdes izveide (kompetences virzītājspēki), atbalsta struktūras izveide (organizācijas virzītājspēki) un iesaistīto pušu motivēšana (motivācijas novērtējums). Turpmāk detalizēti ir raksturoti visi četri faktori un analizētas dažas metodes attiecībā uz šiem faktoriem.

Lēmumu pieņēmēju atbalstīšana

IKV procedūras ilgtspējīga īstenošana ir sarežģīts process. Lēmumu pieņēmēji, piemēram, rektorāts vai senāts, ir būtiski procedūras īstenošanu sekmējoši faktori. Blasé un Fixsen ir definējuši lēmumu pieņēmēju lomu: „Lai uzņemtos vadību par pilnīgu inovāciju īstenošanu, ir jāizmanto kompleksa un stabila sistēma, veicot jēgpilnas izmaiņas un pārvarot šķēršļus, kas var rasties procesa gaitā.”⁸⁴

Jūs kā par iekšējo kvalitāti atbildīgā persona varat palīdzēt lēmumu pieņēmējiem īstenot šo

83. Skat. nodaļu „Procedūras īstenošanas vajadzību izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas.

83. Skat. nodaļu „Novērtēšanas vajadzību izpēte”, lai iegūtu vairāk informācijas.

84 Blasé & Fixsen (2013)

sarežģīto procesu.⁸⁵Tāpat varat ierosināt risinājumus tehniska rakstura jautājumiem (piemēram, saistībā ar iesaistīto pušu informēšanu) vai būt par līdzgaitnieku adaptīvu lēmumu pieņemšanā, jo adaptīvu lēmumu pieņemšanā nav viena noteikta skaidra risinājuma. Gluži pretēji - jums ir jārisina kompleksa problēma (piemēram, kā pārvarēt šķēršļus, ieņemt vadošu amatu).

Īpaša piesardzība ir jāievēro lēmumu pieņēmēju maiņas gadījumā. Ieteikums aktīvi informēt jaunus lēmumu pieņēmējus par IKV procedūru un sniegt tiem atbalstu šīs procedūras īstenošanā.

Ieteicamā metode jauno lēmumu pieņēmēju informēšanai ir personīga komunikācija. Jaunos lēmumu pieņēmējus ieteikums informēt par IKV procedūru⁸⁶ un sniegt atbalstu, balstoties uz iepriekšējos IKV procedūras īstenošanas ciklos.

Kvalitātes vadības valdes izveide

Otrais faktors, kas ņemams vērā, lai nodrošinātu ilgtspējīgu procedūras īstenošanu, ir kvalitātes vadības valdes izveide. Esošo procesa īstenošanas IKV grupu ieteikums pārveidot par iestādes kvalitātes vadības valdi. Tā ir izteikti vērsta uz saturu un apspriež kompetences, kompetencēs balstītu augstāko izglītību un jo īpaši kompetencēs balstītas augstākās izglītības kvalitātes vadību. Administratīvais personāls ir jāizslēdz no kvalitātes vadības valdes un jāuzaicina piedalīties kvalitātes vadības valdes sapulcēs, kurās paredzēts apspriest un plānot administratīva rakstura jautājumus⁸⁷ (piemēram, paredzamo informācijas apkopošanu). Kvalitātes vadības valdes locekļu maiņas gadījumā pirms nākamās sapulces ir jāapmāca jauni valdes locekļi.

Kvalitātes vadības valdes uzdevumi⁸⁸ ir apspriest un izlemt turpmāk minētos jautājumus saistībā ar regulāri veicamo IKV procedūru.

- Valde apspriež atsauksmes, kas gūtas, atskatoties uz paveikto, un uzsāk nākamā iekšējās kvalitātes vadības cikla uzlabošanu.
- Saistībā ar 1. un 2. etapu valde apspriež un izlemj IKV procedūras stratēģisko aspektu, piemēram, iespējamās kompetenču modeļa, kompetenču novērtēšanas un ziņojumu iesniegšanas izmaiņas/aktualizējumus (2. etapa operatīvais aspekts, piemēram, kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtas informācijas apkopošana, ir jāveic atbalsta struktūrai - skat. nākamā faktoru „Atbalsta struktūras izveide“).
- Saistībā ar 3. etapu valde īsteno visus 3. etapa aspektus.

Valde uzrauga un dokumentē 3. etapā uzsākto kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumu īstenošanu.

Lēmumu pieņēmējiem kopā ar jums kā par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgo personu ir jāizveido kvalitātes vadības valde un jāpadara tā par iestādes struktūrvienību. Kvalitātes vadības valdes procesuālie noteikumi ir jānoformē rakstveidā.

Eiropas rīkkopā ietvertās veidnes:

17. rīks: Kvalitātes vadības valdes procesuālie noteikumi (veidne)

85. Skat. nodaļu „Sagatavošanās fāze” saistībā ar lēmumu pieņēmēju atbalstīšanu IKV procedūras īstenošanā kādā noteiktā studiju programmā izmēģinājuma projekta ietvaros.

86. Skat. nodaļu „Sagatavošanās fāze”, lai iegūtu vairāk informācijas par rīkiem.

87. Piemēram, sabiedrisko attiecību nodaļas rīkota informatīva kampaņa.

88. Pienākumu sadali ieteicams veikt arī no ārējās kvalitātes nodrošināšanas perspektīvas. Skat. nodaļu „Ārējā kvalitātes nodrošināšana” un jo īpaši sadaļu „IKV procedūras izstrāde un īstenošana”, lai iegūtu vairāk informācijas.

Atbalsta struktūras izveide

Trešais ilgtspējīgas procedūras īstenošanas faktors ir atbalsta struktūras izveide. Jums kā par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajai personai IKV procedūras īstenošanas gaitā ir nepieciešams augstākās izglītības iestādes pārvaldes nodaļu atbalsts, piemēram, IT nodaļas atbalsts, rīkojot tiešsaistes aptauju, vai sabiedrisko attiecību nodaļas atbalsts, rīkojot informatīvo kampaņu. Augstākās izglītības iestādes pārvaldes nodaļām⁸⁹ atbalsta sniegšana IKV procedūras īstenošanai ir jāpieņem kā pastāvīgs darbības virziens. Līdzās katras nodaļas specifiskajiem uzdevumiem darbības virzienam ir jāparedz, piemēram, sapulces ar visām iesaistītajām pārvaldes nodaļām, lai novērtētu kvalitātes vadības cikla iepriekšējo pārvaldi un plānotu turpmāko iekšējās kvalitātes vadības ciklu.

Atbalsta struktūra ir jāveido lēmumu pieņēmējiem kopā ar jums kā par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgo personu, personīgi komunicējoties un rakstveidā fiksējot iesaistīto pārvaldes nodaļu uzdevumus.

Iesaistīto pušu motivēšana

Pēdējais procedūras ilgtspējīgas īstenošanas faktors ir iesaistīto pušu motivēšana. Iekšējā kvalitātes vadība ir attiecināma uz visām augstākās izglītības iestādes iesaistītajām pusēm. Pasniedzēji, studējošie, lēmumu pieņēmēji un pārējās iesaistīto pušu grupas ir jāmotivē interpretēt, atspoguļot un izmantot rezultātus personīgā mācīšanās procesa mērķiem.

Ieteicamā iesaistīto pušu motivēšanas metode ir to informēšana apvienojumā ar apmācībām.

Informatīva kampaņa

- Būtisko studējošo, pasniedzēju un citu iesaistīto pušu skaita svārstību dēļ paralēli IKV cikliem ieteikums nodrošināt iesaistīto pušu pastāvīgu informēšanu par IKV procedūru. Iesaistītajām pusēm ir jāsniedz pamatinformācija par IKV procedūru, tās ir jāmotivē, un tās ir jāinformē par plānoto kompetenču novērtēšanu, rezultātiem, kvalitātes uzlabošanas un kvalitātes nodrošināšanas pasākumiem un citiem aspektiem. Skat. nodaļu par procedūras īstenošanu, lai iegūtu vairāk informācijas par informatīvo kampaņu.
- Ir jāsniedz iesaistītajām pusēm nepieciešamā informācija par pētījuma rezultātiem (piemēram, ikviens studējošais ir informēts par atsevišķu kompetenču profilu, tostarp tā/tās pašnovērtēto izprasto kompetenču līmeņiem salīdzinājumā ar paredzētajiem līmeņiem. Skat. 2. etapu, lai iegūtu vairāk informācijas par iesaistītajām pusēm nepieciešamo ziņojumu sagatavošanu.

Iesaistīto pušu apmācība

- Iespējams nodrošināt studējošo apmācību, piemēram, organizējot kursus, kuros viņi tiek instruēti saistībā ar atsevišķu kompetenču profilu interpretēšanu un individuālu mērķu noteikšanu, piemēram, nosakot to kompetenču līmeņus, kurus viņi vēlas sasniegt. Turklāt studējošos iespējams apmācīt saistībā ar procedūras novērtēšanu un kvalitātes vadību⁹⁰.
- Studējošajiem ir jāiemācās, kā analizēt izglītību kritiskā skatījumā un veikt pašnovērtējumu, un jāzina, kā kurss ir strukturēts, lai uzlabotu atgriezeniskās saites kvalitāti un līdz ar to arī augstākās izglītības kvalitāti.
- Iespējams nodrošināt pasniedzēju apmācību, piemēram, personāldaļas attīstības nodaļas organizētosursos, kuros viņi iemācās interpretēt ziņojumu, kā arī izmantot kompetencēs

89. Pienākumu sadali ieteikums veikt arī no ārējās kvalitātes nodrošināšanas perspektīvas. Skat. nodaļu „Ārējā kvalitātes nodrošināšana” un jo īpaši sadaļu „IKV procedūras izstrāde un īstenošana”, lai iegūtu vairāk informācijas.

90. Iesaka studentu organizācija IVSA.

balstītas mācīšanas un novērtēšanas metodes⁹¹.Turklāt jūs kā par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgā persona varat apspriest rezultātus ar pasniedzējiem iepriekš plānotās fakultātes līmeņa sapulcēs vai līdzīgos pasākumos

Procedūras izvēšana

IKV procedūra ir jāīsteno kādā citā jūsu augstākās izglītības iestādes īstenotā studiju programmā. Attiecībā uz šo studiju programmu ir jāveic visas procedūras īstenošanas fāzes, proti, sagatavošanās fāze, kompetenču modeļa izstrāde, kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūtās informācijas apkopošana, kvalitātes pasākumu izstrāde un atskats uz paveikto. Jaunajiem lēmumu pieņēmējiem, piemēram, šādas papildu studiju programmas studiju plānu izstrādājošajai komisijai, ir jāsniedz detalizēta informācija, saistībā ar šo papildu studiju programmu ir jāizveido IKV grupa, un ir jāpiešķir resursi IKV procedūras izvēšanai.

Tomēr jūsu augstākās izglītības iestādes papildu studiju programmas var gūt būtiskas priekšrocības, balstoties uz pieredzi, kas jau ir gūta izmēģinājuma projekta īstenošanas gaitā. Tā rezultātā procedūras īstenošanas periods var būt īsāks. Ir izstrādāts informatīvs un semināru materiāls, kā arī gūta pieredze saistībā ar procedūras efektīvu īstenošanu, jo īpaši jūsu augstākās izglītības iestādes kontekstā. Lēmumu pieņēmēji, piemēram, rektorāts, jau atbalsta IKV procedūras īstenošanu, turklāt varat vērsties pie jau izveidotās atbalsta struktūras. Tāpat jauno IKV grupu iespējams papildināt ar pieredzējušiem izmēģinājuma projekta IKV grupas locekļiem, tādējādi nodrošinot zināšanu un prasmju pārnesi.

Izvēšot IKV procedūru pārējās jūsu iestādes īstenotajās studiju programmās, ir jāizlemj, vai iestādē ir viens iekšējās kvalitātes vadītājs, kurš ir atbildīgs par visu studiju programmu IKV procedūrām (centralizēto kvalitātes vadību), vai arī iestādē darbojas dažādas personas, kuras ir atbildīgas par iekšējo kvalitātes vadību dažādās studiju programmās (decentralizētā kvalitātes vadība). Turpmāk redzamajā informatīvajā sadaļā ir sniegta informācija par abu minēto iespēju priekšrocībām un trūkumiem.

Centralizētās un decentralizētās kvalitātes vadības pieejas salīdzinājums

Centralizētā kvalitātes vadības pieeja gūst labumu no procedūras īstenošanā gūtās pieredzes, ciešās sadarbības ar lēmumu pieņēmējiem, piemēram, rektorātu, kā arī jau izveidotās atbalsta struktūras, savukārt decentralizētā kvalitātes vadība - no ciešās sadarbības ar lēmumu pieņēmējiem, piemēram, studiju plānu izstrādājošo komisiju, un citām studiju programmā iesaistītajām pusēm, piemēram, studējošajiem un pasniedzējiem. Izmantojot decentralizēto pieeju, ieteikums sadarboties ar visām par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajām personām, lai apmainītos pieredzē un saskaņotu vienotu stratēģiju par komunikāciju ar lēmumu pieņēmējiem, piemēram, rektorātu, kā arī vienotu stratēģiju par pārvaldes nodaļu iesaistīšanu.

Visbeidzot, izvēšot IKV procedūru pārējās jūsu augstākās izglītības iestādes studiju programmās, ir jāņem vērā vēl viens aspekts, proti, ārējā kvalitātes nodrošināšana. Ieteikums apzināt visu iespējamo informāciju par ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūrām un ievērojamajiem standartiem un/vai kritērijiem, kā arī ņemt minēto vērā, izvēšot IKV procedūru. Turklāt iepriekš ar ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūru ir jānosaka pašnovērtējuma ziņojumā, pielikumos

91. Skat. 14. rīku, lai iegūtu vairāk informācijas.

u.c. dokumentos sniedzamā informācija un veids, kādā informācija ir norādāma (piemēram, izmantojot obligātās veidnes, ņemot vērā pamatnostādnes par saturu vai uz ziņojuma apjomu attiecināmos ierobežojumus).⁹² Ir jādomā arī par to, vai iespējams izmantot jau esošos informatīvos materiālus vai IKV procedūras ziņojumus.

Ņemot vērā iepriekšminēto, lai nodrošinātu ilgtspējīgu IKV procedūras īstenošanu, par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajai personai IKV procedūra ir jāievieš institūcijas līmenī. Līdz ar to par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajai personai ir jāorganizē lēmumu pieņemēju, kvalitātes vadības valdes, kā arī pārvaldes nodaļu sniegtais atbalsts. Turklāt ilgtspējīga procedūras nodrošināšana paredz arī IKV procedūras ieviešanu individuālā līmenī. Līdz ar to par iekšējo kvalitātes vadību atbildīgajai personai ir jāmotivē iesaistītās personas izprast IKV procedūras īstenošanas motivāciju, kā arī interpretēt un izmantot pētījuma rezultātus individuālam mācīšanās procesam.

Izvēršot IKV procedūru, ļoti būtiska ir izmēģinājuma projekta īstenošanas gaitā gūtā pieredze, un tā ir jāizmanto, īstenojot IKV procedūru papildu studiju programmās. Augstākās izglītības iestādei ir jāizlemj, vai tā vēlas izmantot centralizēto vai decentralizēto kvalitātes vadības pieeju. Neatkarīgi no izvēlētajā pieejas ieteikums atsaukties uz izmēģinājuma projektā gūto pieredzi.

Iepriekš rokasgrāmatā bija raksturota iekšējās kvalitātes vadība, taču turpmākajā sadaļā ir sniegta informācija par ziņojumu iesniegšanu ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām.

---

92. Skat. nodaļu „Ārējā kvalitātes nodrošināšana”, lai iegūtu vairāk informācijas.

Ziņojumu iesniegšana ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām

Šajā nodaļā:

- ➔ pašnovērtējuma ziņojumu būtība un konteksts kvalitātes nodrošināšanā;
- ➔ apsvērumi saistībā ar ziņojumu iesniegšanu kopumā un ziņojumu iesniegšanu par IKV procedūru pašnovērtējuma ziņojuma ietvaros.

Pašnovērtējuma ziņojumi

Attiecībā uz ziņojumu iesniegšanu ārējās kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām parasti izšķir divus ziņojumu veidus: 1) augstākās izglītības iestādes pašnovērtējuma ziņojums un 2) publicētais salīdzinošais vērtējums.

Šī nodaļa ir vērsta uz augstākās izglītības iestādes pašnovērtējuma ziņojumu, jo tas ir pieaicināto ekspertu galvenais informācijas avots. Balstoties uz ziņojumu, kā arī ekspertu vizītes laikā iegūto informāciju un pierādījumiem, eksperti novērtē subjekta (piemēram, programmas vai iestādes) atbilstību noteiktiem standartiem/kritērijiem.

Pašnovērtējuma ziņojuma prasības ir atkarīgas no kvalitātes nodrošināšanas aģentūras īstenotās politikas - tā var norādīt ziņojuma struktūras pamatnostādnes, obligāti izmantojamo veidni, teksta apjoma ierobežojumus vai vispārīgākus ieteikumus saistībā ar ziņojuma sagatavošanu, kā arī datumu, kurā ziņojums iesniedzams aģentūrai.

Pašnovērtējuma ziņojuma interešu joma būtībā ir atkarīga no ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūras subjekta, piemēram, iestādes studiju programmas vai kvalitātes vadības sistēmas. Tādējādi ziņošana par īstenoto IKV procedūru veidotu tikai vienu daļu no pašnovērtējuma ziņojuma.

Turpmāk ir raksturoti 1) daži vispārīgi aspekti, kas ņemami vērā, sagatavojot pašnovērtējuma ziņojumus ārējai kvalitātes nodrošināšanai, un 2) ar IKV procedūras dokumentāciju saistītie aspekti.

Vispārīgi apsvērumi, kas ņemami vērā, sagatavojot pašnovērtējuma ziņojumu

• **Kāds ir ziņojuma mērķis?**

Tā kā pašnovērtējuma ziņojums ir ekspertu komisijas locekļu galvenais informācijas avots, tajā ir jāsniedz īss un koncentrēts novērtējamā subjekta raksturojums. Izmantotais jēdziens „pašnovērtējums” liecina par to, ka ziņojumā ir jāsniedz pēc iespējas detalizētāka subjekta analīze un novērtējums, ņemot vērā ne tikai novērtējamā subjekta pašreizējo situāciju (ziņojuma aprakstošās daļas), bet arī ieteikumus uzlabojumu veikšanai, ja tādi veicami (ziņojuma pašnovērtējuma daļas).

• **Kas ir ziņojuma mērķgrupa?**

Ārējās kvalitātes nodrošināšanas kontekstā visbūtiskākās mērķgrupas ir ekspertu komisijas locekļi, aģentūru pārstāvošais koordinators, kā arī aģentūras valde, kas pieņem galīgo lēmumu. Ziņojumu ieteikums iekšēji iesniegt visām personām, kuras darbojas iestādē. Pārskatāmības apsvērumu dēļ ieteikums informēt pārējās ārējo iesaistīto pušu grupas un

publicēt ziņojumu tīmeklī.

- **Kāda informācija ir uzskatāma par būtisku?**

Ieteikums iejerties grupas locekļa lomā, nosakot, kas ir būtisks jūsu iestādei, studiju programmai u.c., un veikt novērtējumu atbilstoši noteiktajiem standartiem/kritērijiem. Tādējādi iespējams panākt līdzsvaru starp iekšējo procesu, sistēmu u.c. detalizēto un komplekso raksturojumu un to, kas grupas locekļiem ir pietiekami, lai iejustos attiecīgajā kontekstā. Tāpat apsveriet informācijas visaptverošas sniegšanas veidu, piemēram, attēla veidā sniegts pārskats par sistēmu vai procesu var būt daudz lietderīgāks nekā garš teksts.

- **Kādu pašreizējo informāciju un dokumentus iespējams izmantot?**

Pārliecinieties, vai jau ir pieejama jebkāda informācija un dokumenti (piemēram, ikgadējie ziņojumi vai iekšējie ziņojumi par kvalitātes vadības pasākumiem), lai samazinātu ziņojuma sagatavošanā ieguldāmā darba apjomu. Varat izlemt pievienot pielikumā, piemēram, pamata stratēģiskos dokumentus, studiju plānus, esošās iekšējās procedūras saistībā ar novērtēšanas subjektu, kā arī ietvert pašā ziņojumā visbūtiskāko informāciju.

- **Kas ir ziņojuma autors un kā ziņojumu paredzēts sagatavot (sagatavošanas process)?**

Domājiet par ziņojuma sagatavošanas procesa projektu vadību, piemēram, iepriekš nosakot ar satura veidošanu, rediģēšanu un pārskatīšanu saistītos pienākumus. Ieteikums sekmēt iesaistīto pušu (iestādes personāla un studējošo) dalību ziņojuma sagatavošanā, piemēram, pārskatot un apstiprinot pašnovērtējuma ziņojumā sniegto informāciju.

Ziņojumu iesniegšana par IKV procedūru pašnovērtējuma ziņojuma ietvaros

To aspektu aktualitāte, kas nav minēti saistībā ar ziņojumu iesniegšanu par IKV procedūru, var atšķirties atkarībā no ārējās kvalitātes nodrošināšanas pieejas, piemēram, akreditācijas vai kvalitātes audita.

IKV procedūras nozīme pašnovērtējuma ziņojumā

Iesniedzot ziņojumu par programmas akreditāciju, IKV procedūra var būt nepieciešama, lai norādītu, kā ir ievēroti noteiktas studiju programmas kvalitātes vadības vai kompetenču novērtēšanas kritēriji - visticamāk saistībā ar Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru (EKI) vai nacionālajām ietvarstruktūrām. Iekšējās kvalitātes vadības sistēmas kvalitātes audita ziņojumā IKV procedūru var izmantot kā būtisku līdzekli kopējā kvalitātes vadības sistēmā, lai nodrošinātu iestādē mācīšanas un mācīšanās kvalitāti.

- **Visaptverošs procedūras raksturojums** - tas raksturo studiju programmas kompetencēs balstītas novērtēšanas darbības principu. Ņemiet vērā kvalitātes ciklu (plāno-dari-pārbaudi-rīkojies), uzdodot sev jautājumus: Kas ir plānots? Kā notiek tā īstenošana? Kādi ir rezultāti/iznākumi? Kā procedūra nodrošina nepārtrauktu kompetencēs balstītas mācīšanas un mācīšanās procesa pilnveidi? Kādām vajadzībām ir jāpielāgojas? Ņemiet vērā mērķgrupu (ārējos konkurentus), saistībā ar kuriem jūs veicat dokumentēšanu. Vispirms iespējams izmantot 1. rīku „Informatīvs materiāls lēmumu pieņēmējiem“, minēto pēc tam papildinot ar specifisku informāciju par iestādi.
- **Anālie un atskats uz paveikto** - apdomājiet, kādēļ savā iestādē izmantojat šo procedūru, kādas ir tās stiprās un vājās puses, kā arī procedūras turpmākos pilnveides plānus. Skat.

nodaļas „Ievads“ un „Sagatavošanās fāze“, lai iegūtu vairāk informācijas par vispārīgajiem argumentiem.

- **Pierādījumi** - izmantojiet esošo informāciju un datus, lai sniegtu pierādījumus īstenotajai procedūrai un tam, kā tās rezultātā iespējams veikt uzlabojumus. Lai sniegtu pierādījumus, iespējams izmantot rīkkopā ietvertu informatīvo materiālu, kā arī citu iekšējo dokumentāciju, piemēram, rokasgrāmatas, pamatnostādnes un monitoringa rezultātus. Atbilstošie rīkkopas rīki ir 1. rīks, kā arī jūsu izstrādātais teorētisko kompetenču modelis, 2. etapa ietvaros sagatavotais ziņojums par kompetenču novērtēšanas rezultātā iegūto informāciju vai 3. etapa ietvaros nodrošinātais informatīvais materiāls, ar kuru informējāt iesaistītās puses par uzsāktajiem pasākumiem.
- **Rezultāti un sekas** - nodrošiniet IKV procedūras rezultātus un sniedziet turpmāko pasākumu pārskatu, piemēram, par izmaiņām mācīšanas metodēs, noteikumiem ar novērtēšanu saistītiem pasākumiem un turpmākajām plānotajām darbībām.
- **Ārējās kvalitātes nodrošināšanas rezultātu publicēšana** - ņemiet vērā, ka ārējās kvalitātes nodrošināšanas ietvaros pieņemtie lēmumi un sagatavotie ziņojumi parasti ir jāpublicē pašām aģentūrām vai augstākās izglītības iestādēm, ja vien tam nav noteikti valsts līmeņa ierobežojumi.

GŪTĀS
ATZINĀS

Rezultātu izmantošana un uz personām
un organizācijām attiecināmās izmaiņas

GŪTĀS ATZIŅAS

Rezultātu izmantošana un uz personām un organizācijām attiecināmās izmaiņas

Šīs rokasgrāmatas mērķis ir uzlabot un nodrošināt kvalitatīvu kompetencēs balstītu augstāko izglītību. IKV process sekmē „mācību organizāciju”, taču mācās nevis organizācija, bet gan personas. Rokasgrāmatas nobeiguma daļā vēlamies sniegt trīs par šo tēmu gūtās atziņas.

Pirmkārt, kā IKV procedūra var būt noderīga organizācijai un personām? Sniedzam četras atbildes, izdalot četras procedūras izmantošanas veidus.

Otrkārt, kā jūsu domāšanas veids ietekmē atgriezeniskās saites veidošanu? Ir sniegts īss ieskats psiholoģijā.

Treškārt, kā organizācijas mācās no atgriezeniskās saites? Ir sniegts īss ieskats organizācijas attīstībā.

IKV procedūras izmantošana

Kvalitātes vadības pasākumu izmantošana ir svarīga un plaši apspriesta tēma.⁹⁴Diskusiju centrā bieži vien ir **rezultātu** izmantošana jeb precīzāk - rezultātu **tieša izmantošana**, piemēram, jautājot sev, kā rezultātus izmanto pārbaudāmo teoriju izvirzīšanā, lēmumu pieņemšanā vai problēmu risināšanā. Šāda veida rezultātu izmantošanu dēvē arī par „zināšanu bāzi turpmākiem pasākumiem”, un iesaistītās puses vairāk vai mazāk var gūt kvalitātes vadības pasākumu rezultātu pārskatu. Tomēr rezultātus bieži vien **izmanto netieši**, jo tie ietekmē iesaistīto pušu domāšanas veidu un izpratni par subjektu, ko dēvē arī par „zināšanu bāzi izpratnes gūšanai”. Tā kā rezultātu netiešo izmantošanu atpazīt ir diezgan grūti, to bieži vien neapspriež. Trešais izmantošanas veids ir **likumīgā vai simboliskā izmantošana**. Rezultātus bieži vien izmanto pasākumu leģitimizēšanai un reputācijas uzlabošanai, piemēram, auditu vai akreditācijas gadījumā.

Iepriekš rokasgrāmatā bija apspriesta rezultātu izmantošana un izdarīts secinājums, ka būtisku ietekmi rada ne tikai rezultāti, bet arī kvalitātes vadības process, piemēram, iesaistītās puses apzināti atspoguļo kompetences, kā arī mācīšanas un mācīšanās procesus, vai arī iesaistītās puses pastiprināti komunicē saistībā ar kompetencēs balstītu mācīšanas procesu.

Nemot vērā iepriekšminēto, IKV procedūra organizācijai ir noderīga, jo iespējams veidot zināšanu bāzi turpmāku pasākumu veikšanai (tiešā izmantošana) un leģitimizēt pasākumus vai uzlabot reputāciju (likumīgā/simboliskā izmantošana). IKV procedūra ir noderīga arī atsevišķām personām, jo iesaistītās puses tādējādi var saņemt rezultātus (tiešā un netiešā izmantošana), turklāt pati procedūra rosina diskusijas par kompetencēs balstītu augstāko izglītību (procesa izmantošana).

94. Skat. Bergsmann un Spiel (2009).

Izmantošanas veidi		
Rezultātu izmantošana	Tiešā izmantošana	Zināšanu bāze turpmāku darbību veikšanai
	Netiešā izmantošana	Zināšanu bāze izpratnes vairošanai
	Likumīgā vai simboliskā izmantošana	Programmas leģitimizēšana un reputācijas uzlabošana
Procesa izmantošana	Procesa izmantošana	Kvalitātes vadības process pats par sevi ietekmē iesaistītās puses

Jūsu domāšanas veida ietekme uz atgriezeniskās saites veidošanu: atsauksmes personām

Saņemot **pozitīvu atsauksmi**, par ko vispirms iedomājaties?

- „Darbs vainagojās panākumiem, jo es esmu talantīgs(-a) šajā jomā.”
- „Darbs vainagojās panākumiem, jo es tajā ieguldīju daudz pūļu.”
- „Tas bija viegls uzdevums, un tas patiesībā nav no manis atkarīgs.”
- „Man paveicās, un tas patiesībā nav no manis atkarīgs.”

Pirmais no minētajiem uzskatiem ceļ jūsu pašapziņu, savukārt otrais liecina par mācīšanos un pozitīvu izaugsmi. Personas, kuras uzskata, ka tās darbā ir ieguldījušas daudz pūļu, parasti izmanto atgriezenisko saiti, lai atspoguļotu ieguldīto darbu. Šīs personas visticamāk arī turpmāk ieguldīs darbā daudz pūļu, lai viņu darbs vainagotos panākumiem. Trešais un ceturtais no minētajiem uzskatiem bieži vien neliecina par atgriezeniskās saites izmantošanu turpmākai pilnveidei, jo šīs personas uzskata, ka viņu rīcība nav saistīta ar pozitīvo rezultātu.

Tagad aplūkosim uzskatus par negatīvu viedokli. Ko šajā gadījumā jūs atbildētu?

- „Mans darbs nevainagojās panākumiem, jo es neesmu talantīgs(-a) šajā jomā.”
- „Mans darbs nevainagojās panākumiem, jo es tajā neieguldīju daudz pūļu.”
- „Šis bija grūts uzdevums, un tas patiesībā nav no manis atkarīgs (nepietiekamu finanšu līdzekļu, laika u.c. faktoru dēļ).”
- „Man nepaveicās, un tas patiesībā nav no manis atkarīgs.”

Pirmais uzskats neliecina par nekādiem uzlabojumiem, jo bieži vien mēs pat nemēģinām sasniegt mērķi un pat vēl ļaunāk - šis uzskats var mazināt mūsu pašapziņu, jo mēs, iespējams, uzskatām, ka mēs tā labā neko nevaram iesākt. Lai saglabātu pašapziņu, daži no mums ignorē rezultātus, apšaubā to derīgumu vai diskreditē visu kvalitātes vadības procedūru. Trešais un ceturtais uzskats bieži vien liecina par to, ka personas atgriezenisko saiti neizmanto turpmākiem uzlabojumiem, jo tās, iespējams, uzskata, ka to rīcība nav saistīta ar pozitīvo rezultātu.

Mācīšanos un pozitīvu attīstību visticamāk sekmē vienīgi otrais iepriekšminētais uzskats. Personas, kuras uzskata, ka tās neieguldīja darbā pietiekami daudz pūļu, parasti izmanto atgriezenisko

saiti, lai atspoguļotu savus rezultātus un domātu par uzlabojumiem, ievērojot priekšnoteikumu, ka viņiem attiecīgā tēma ir tuva.

Šīs atbildes var šķīst kā parasts piemērs, taču tas liecina par sistemātisku pieeju, sasaistot iemeslus ar rezultātu vai šajā kontekstā - atgriezenisko saiti. Šo pieeju dēvē arī par **atribūcijas teoriju**.⁹⁴ Skat. tabulu „Veinera atribūcijas teorija“, lai iegūtu vairāk informācijas.

Ja personas kāda iemesla dēļ nevēlas izmantot rezultātus, kas iegūti, īstenojot IKV procedūru kvalitātes uzlabošanas nolūkos, ieteikums atsaukties uz iepriekšminēto atribūcijas teoriju, kā arī apsvērt, kā palīdzēt šīm personām attiecināt rezultātus uz viņu ieguldītajām pūlēm un sasaistīt viņu rīcību ar attiecīgo atsauksmi. Dažkārt nepieciešams vien atsaukties uz minēto atribūcijas teoriju, lai palīdzētu šīm personām atspoguļot šādu atribūcijas veidu.

Veinera atribūcijas teorija			
		Stabilitāte	Stabilitātes trūkums
Kontroles sfēra	Iekšējie cēloņi	Spēja „Es esmu talantīgs(-a).” „Es neesmu talantīgs(-a).”	Pūles „Es darbā ieguldīju daudz pūļu.” „Es darbā neieguldīju daudz pūļu.”
	Ārējie cēloņi	Uzdevuma sarežģītība „Tas ir viegls uzdevums.” „Tas ir grūts uzdevums.”	Veiksme/neveiksme „Man paveicās.” „Man nepaveicās.”

Organizācijas mācīšanās no atgriezeniskās saites: atsauksmes organizācijai

Ja organizācijas saņem negatīvu atsauksmi un saskaras ar jebkādam problēmām (piemēram, studējošie neapguva plānotās kompetences), tās cenšas rast atbilstošu risinājumu. Citiem vārdiem - ir divas problēmu risināšanas perspektīvas.⁹⁵

Pirmā perspektīva paredz koncentrēšanos uz personām un viņu vainas sajūtu: „Noskaidrosim, kurš par šo problēmu ir atbildīgs.” Minētā iznākums ir sods. Kļūdas visticamāk noklusēs, savukārt inovāciju īstenošana būs kavēta, jo personas nevēlas uzņemt papildu risku.

Otra perspektīva paredz koncentrēšanos uz sistēmu un sistēmas kvalitāti: „Kas ir noticis? Analizēsim atgriezenisko saiti un mācīsimies no tās.” Minētā iznākums ir risinājums. Atgriezenisko saiti visticamāk apspriedīs, un uzmanības centrā būs gūtās atziņas. Personas izjūt atbildību par sistēmas kvalitāti.

94. Weiner (1985); Weiner u.c. (1971).

95. Spindler (2009, 273. lpp.)

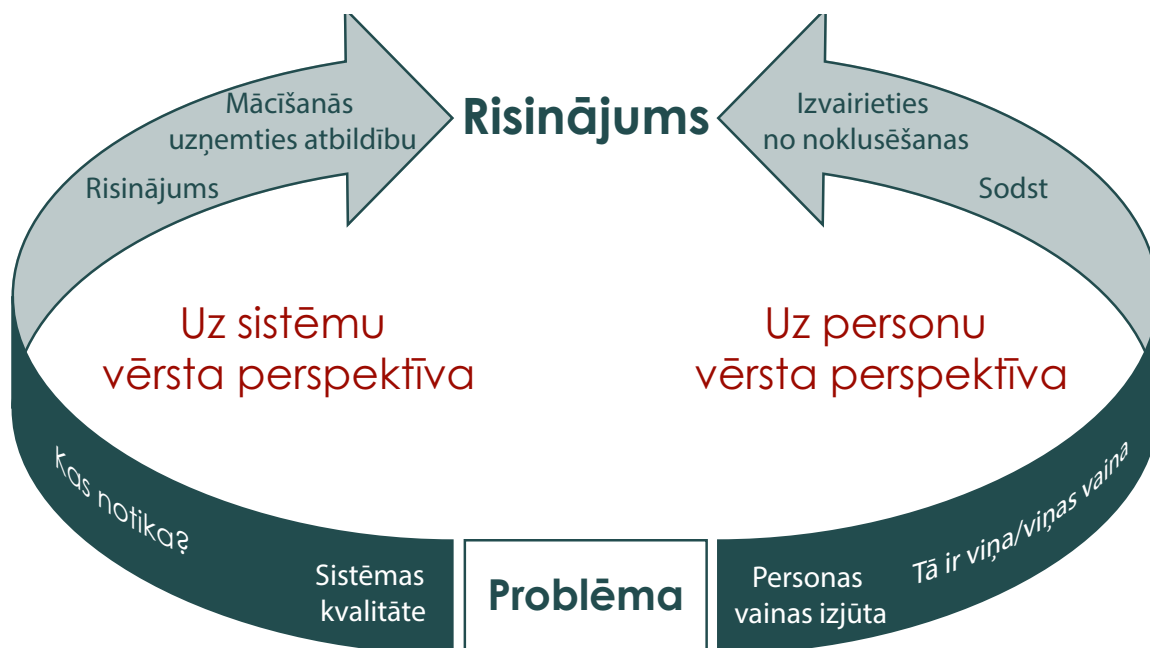
Ja jūs vadāt kādu apspriedi, jūs varat izmantot turpmāk minētos jautājumus un formulējumus, lai sekmētu sistēmas perspektīvu un atbildību:

- Vai ir jebkādi ar sistēmu vai struktūru saistīti jautājumi, kas sekmē problēmu/kļūmju rašanos? (Orientēšanās uz sistēmu)
- Kas tieši notika? Analizēsim situāciju!
- Kā mēs varam rīkoties?
- Apspriedīsim problēmu un mācīsimies no tās!

Ieteikums neizmantot turpmāk minētos jautājumus un formulējumus, kā rezultātā veidojas personīga perspektīva, un nerunāt par individuālo vainas sajūtu:

- Kurš ir atbildīgs par problēmu/kļūdu? (Orientēšanās uz personu);
- Ko jūs saistībā ar to varat iesākt?
- Kādēļ jūs mums to neminējāt iepriekš?

Sapulcē varat atsaukties arī uz turpmāk redzamo attēlu, lai raksturotu abas perspektīvas, kuras vēlaties izmantot, lai uzlabotu sistēmas kvalitāti.

9. attēls: Atsauksmes organizācijai (saskaņā ar Spindler, 2009, 273. lpp.)

ABREVIATŪRAS
LITERATŪRAS
SARAKSTS
PIELIKUMS

ABREVIATŪRAS

- **DeGEval** – Vērtēšanas institūcija
- **ECTS** – Eiropas kredītpunktu pārnese un uzkrāšanas sistēma
- **EAIT** – Eiropas Augstākās izglītības telpa
- **EI** – Starptautiskā izglītība
- **ENQA** – Eiropas Asociācija kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā
- **EQAR** – Eiropas Augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrs
- **ESG** – Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā
- **ESA** – Eiropas Studentu apvienība
- **ETER** – Eiropas Terciārās izglītības reģistrs
- **EUA** – Eiropas Universitāšu asociācija
- **EURASHE** – Eiropas Augstākās izglītības institūciju asociācija
- **IKN** – Iekšējā kvalitātes nodrošināšana
- **IKV** – Iekšējā kvalitātes vadība
- **INSAK** (standarti) – Izglītības novērtēšanas standartu apvienotā komiteja
- **PDPR cikls** – Plāno-dari-pārbaudi-rīkojies cikls
- **SOLO** (taksonomija) – Novēroto studiju rezultātu struktūra
- **VET** – Profesionālā izglītība un apmācība

LITERATŪRAS SARAKSTS

- Amerikas Vērtēšanas asociācija. (AVA). (2004). Pamatprincipi vērtētājiem [Guiding Principles for Evaluators]. Fairhaven,- MA: Amerikas Vērtēšanas asociācija.
<http://www.eval.org/p/cm/ld/fid=51>
- Anderson, J.R. (2000). Mācīšanās un atmiņa: integrētā pieeja [Learning and memory: An integrated approach]. 2. izdevums, John Wiley & Sons.
<http://eu.wiley.com/WileyCDA/WileyTitle/productCd-0471249254.html>
- Bergsmann, E., Schultes, M. T., Winter, P., Schober, B. un Spiel, C. (2015). Kompetencēs balstīta mācīšanas procesa novērtēšana augstākajā izglītībā: no teorijas līdz praksei. Novērtēšana un programmu plānošana [Evaluation of competence-based teaching in higher education: From theory to practice. Evaluation and program planning], 52, 1-9. izdots:10.1016/j.evalprogplan.2015.03.001
<http://docplayer.fr/17811013-L-evaluation-des-politiques-publiques-en-europe-cultures-et-futurs-policy-j91d-progrimme-evij-u-on-in-europe-cultures-j91d-prospects.html>
- Bergsmann, E., Schultes, M. T., Winter, P., Schober, B. un Spiel, C. (2015). Kompetencēs balstīta mācīšanas procesa novērtēšana augstākajā izglītībā: no teorijas līdz praksei. Novērtēšana un programmu plānošana [Evaluation of competence-based teaching in higher education: From theory to practice. Evaluation and program planning], 52, 1-9. izdots:10.1016/j.evalprogplan.2015.03.001
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0149718915000270>
- Biggs, J. B. un Collis, K. F. (1982). Mācīšanās kvalitātes novērtēšana: SOLO taksonomija (novēroto studiju rezultātu struktūra) [Evaluation the quality of learning: the SOLO taxonomy (structure of the observed learning outcome)]. Ņujorka: Academic Press.
<http://www.sciencedirect.com/science/book/9780120975525> (pati grāmata)
<http://www.uq.edu.au/teach/assessment/docs/biggs-SOLO.pdf> (grāmatas un SOLO principa skaidrojums)
- Blasé, K. A., Van Dyke, M., Fixsen, D. L. un Wallace Bailey, F. (2012). Procesā īstenošanas izpēte: galvenās koncepcijas, tēmas un pierādījumi izglītības psiholoģijas praktiķiem (Implementation science: Key concepts, themes, and evidence for practitioners in educational psychology). B. Kelly un D. Perkins (Eds.), Procedūras īstenošanas vajadzību izpētes rokasgrāmata izglītības psiholoģijā [Handbook of implementation science for psychology in education] (13.–34. lpp.). Londona: Cambridge University Press.
http://hust.edu.oak.arvix.com/media/197963/-John_Biggs_and_Catherine_Tang-Teaching_for_Quali-BookFiorg-.pdf
- Blasé, K. A. un Fixsen, D. (2013). Procesā īstenošanas vajadzību analīze: Kur mēs atrodamies? [Stages of implementation analysis: Where are we?] Chapel Hill, NC: Nacionālais Procedūras īstenošanas vajadzību izpētes tīkls.
<http://ebooks.cambridge.org/chapter.jsf?bid=CBO9781139013949&cid=CBO9781139013949A010>

- Blasé, K. A. un Fixsen, D. (2013). Procesa īstenošanas vajadzību analīze: Kur mēs atrodamies? [Stages of implementation analysis: Where are we?] Chapel Hill, NC: Nacionālais Procedūras īstenošanas vajadzību izpētes tīkls.
<http://implementation.fpg.unc.edu/sites/implementation.fpg.unc.edu/files/NIRN-StagesOfImplementationAnalysisWhereAreWe.pdf>
- Blömeke, S., Gustafsson, J. E. un Shavelson, R. J. (2015). Ārpus dihotomijas [Beyond Dichotomies]. Zeitschrift für Psychologie/Laikraksts psiholoģijas jomā 223(1), 3-13.
izdots:10.1027/2151-2604/a000194
<http://econtent.hogrefe.com/doi/abs/10.1027/2151-2604/a000194>
- Blömeke, S. un Zlatkin-Troitschanskaia, O. (izd.) (2013). Vācijas finansēšanas iniciatīva „Kompetenču modelēšana un noteikšana augstākajā izglītībā”: 23 pētniecības projekti par augstākās izglītības studējošo prasmēm inženierzinātņu, ekonomikas un sociālo zinātņu jomā, kā arī vispārīgajām prasmēm. (KoKoHs darba dokumenti, 3. Berlin & Mainz: Humboldt University & Johannes Gutenberg University
http://www.bcp.fu-berlin.de/biologie/arbeitsgruppen/didaktik/mitarbeitende/mathesis/KoKoHs_WP3_Bloemeke_Zlatkin-Troitschanskaia_2013_kurz-2.pdf
- Boloņas process(2005), Eiropas Augstākās izglītības telpa - mērķu sasniegšana [The European Higher Education Area – Achieving the Goals], Bergena
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf
- Boloņas process (2007-2010). EAIT kvalifikāciju ietvarstruktūras [Qualifications Frameworks in the EHEA]. Izgūts no:
<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/af/af.asp>
<http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=65>
- Boloņas process (2007), Pretim Eiropas Augstākās izglītības telpai: reaģēšana uz izaicinājumiem globalizētā pasaulē [Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world], Londona
http://www.eurashe.eu/library/bologna_2007_london-communicue-pdf/
- Boloņas process (2012), Maksimāla mūsu potenciāla izmantošana: Eiropas Augstākās izglītības telpas konsolidācija [Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area], Bukareste
<http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bucharest%20Communique%202012%281%29.pdf>
- Boloņas process (2015), ECTS lietotāja rokasgrāmata [The ECTS Users' Guide] 2015. Izgūts no:
http://ec.europa.eu/education/ects/users-guide/docs/ects-users-guide_en.pdf
- Boloņas process (2015), Erevānas komunikē [Yerevan Communique'], Erevāna
http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/112705.pdf

- Braun, E., Gusy, B., Leidner, B. un Hannover, B. (2008). Berlīnes studentu pašnovērtēto kompetenču novērtēšanas instruments [Das Berliner Evaluationsinstrument für selbsteingeschätzte, studentische Kompetenzen] (BEvaKomp). *Diagnostica*, 54(1), 30-42. izd ots:10.1026/0012-1924.54.1.30
<http://econtent.hogrefe.com/doi/10.1026/0012-1924.54.1.30>
- Brookhart, S. M., (2013). Kā izveidot un izmantot rubrikas veidojošai novērtēšanai un klasifikācijai? [How to Create and Use Rubrics for Formative Assessment and Grading]. Izgūts no:
<http://www.ascd.org/publications/books/112001/chapters/What-Are-Rubrics-and-Why-Are-They-Important%C2%A2.aspx>
- Burke K. (2011). Seši etapi no standartiem līdz rubrikai: studējošo mācīšanās procesa novērtēšanas rīki [From Standards to Rubrics in Six Steps: Tools for Assessing Student Learnin]). TO, CA, USA: Sage
<https://us.corwin.com/en-us/nam/from-standards-to-rubrics-in-six-steps/book234990>
- Fakultātes attīstības centrs - Kolorādo Universitāte Denverā (2006). Rubrikas izveide - tiešsaistes apmācības fakultātei [Creating a Rubric – An Online Tutorial for Faculty]. Izgūts no:
http://www.ucdenver.edu/faculty_staff/faculty/center-for-faculty-development/Documents/Tutorials/Rubrics/index.htm
- Cousins, J. B. un Chouinard, J. A. (2012). Uz dalību vērsta novērtēšanas pieejas raksturojums: pētniecībā balstītu zināšanu integrēšana [Participatory evaluation up close: An integration of research-based knowledge]. Charlotte, NC: Information Age Press.
<http://www.infoagepub.com/products/Participatory-Evaluation-Up-Close>
- Elias, M. J., Zins, J. E., Graczyk, P. A. un Weissberg, R. P. (2003). Sociāli emocionālo un akadēmisku inovāciju īstenošana, ilgtspējīgums un uzlabošana [Implementation, sustainability, and scaling up of social-emotional and academic innovations in public schools]. *Skolas psiholoģiskais pētījums*, 32(3), 303-319.
http://www.effectiveservices.org/downloads/Implementation__Sustainability__and_Scaling_Up_of_Social-Emotional_and_Academic_Innovations_in_Public_Schools.pdf
- ESG – Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā (2015). Brisele, Beļģija
<http://www.enqa.eu/index.php/home/esg/>
- Eiropas asociācija kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā (ENQA), Eiropas studentu apvienība (ESA), Eiropas Universitāšu asociācija (EUA), Eiropas augstākās izglītības iestāžu asociācija (EURASHE). (2005). Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā. ENQA
Jauno 2015. gada versiju skatīt iepriekš.

- Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs (2014). Neformālu un ikdienas studiju rezultātu atzīšana. Izgūts no:
<http://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/projects/validation-non-formal-and-informal-learning/european-inventory>
- Eiropas Komisija (2008). Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra mūžizglībībai. Eiropas Kopienas, 2008
http://www.ecompetences.eu/site/objects/download/4550_EQFbroch2008en.pdf
- Eiropas Komisija (2008). Informācijas meklēšana saistībā ar EKI un NKI. Izgūts no:
[https://ec.europa.eu/ploteus/search/site?f\[0\]=im_field_entity_type%3A97](https://ec.europa.eu/ploteus/search/site?f[0]=im_field_entity_type%3A97)
- Eiropas Komisija (2009). Eiropas kredītpunktu pārneses un uzkrāšanas sistēma (ECTS). Izgūts no: http://ec.europa.eu/education/ects/ects_en.htm
- Eiropas Komisija (2013-2015). Eiropas Terciārās izglītības reģistrs. Izgūts no:
http://ec.europa.eu/education/tools/education-register_en.htm
- Eiropas Komisija (2014). Valstu Akadēmiskie atzīšanas informācijas centri. Izgūts no: http://ec.europa.eu/education/tools/naric_en.htm
- Eiropas Komisija (2014). U-Multirank. Izgūts no:
http://ec.europa.eu/education/tools/u-multirank_en.htm
- Fixsen, D. L., Naoom, S. F., Blase, K. A., Friedman, R. M. un Wallace, F. (2005). Procedūras īstenošanas vajadzību izpēte: literatūras sintēze [Louis de la Parte Floridas Garīgās veselības institūta publikācija Nr. 231]. Tampa: Dienvidfloridas Universitāte, Louis de la Parte Floridas Garīgās veselības institūts, Nacionālais Procedūras īstenošanas vajadzību izpētes fīkls.
<http://nirn.fpg.unc.edu/resources/implementation-research-synthesis-literature>
- Gesellschaft für Evaluation e. V. (DeGEval) (2008). Novērtēšanas standarti. Alfter: DeGEval.
<http://www.degeval.de/degeval-standards>
- Greiff, S., Martin, R. un Spinath, B. (2014). Ieskats īpašā nodaļā par datorizētu starpdisciplīnu prasmju un procesu novērtēšanu [Introduction to the special section on computer-based assessment of cross-curricular skills and processes]. Žurnāls izglītības psiholoģijas jomā, 106(3), 605-607. izdots:10.1037/a0035607
https://www.researchgate.net/publication/266326707_Introduction_to_the_Special_Section_on_Computer-Based_Assessment_of_Cross-Curricular_Skills_and_Processes
- Hansen, M., Alkin, M. C. un Wallace, T. L. (2013). Trīs novērtēšanas teoriju loģikas raksturojums. Novērtēšana un programmu plānošana [Depicting the logic of three evaluation theories. Evaluation and Program Planning], 38, 34-43. izdots:10.1016/j.evalprogplan.2012.03.012
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0149718912000316>

- Hartig, J. un Klieme, E. (2006). Kompetenz und kompetenču diagnostika [Kompetenz und Kompetenzdiagnostik]. K. Schweizer (Ed.), Sniegums un snieguma diagnostika [Achievement and Achievement-Diagnostic] (127.-143. lpp.). Berlīne: Springer Berlin Heidelberg. doi:10.1007/3-540-33020-8_9
http://link.springer.com/chapter/10.1007/3-540-33020-8_9
- INSAK - Izglītības novērtēšanas standartu apvienotā komiteja (2011). Programmu novērtēšanas standarti (3. izd.). Thousand Oaks, CA: Sage.
<http://www.jcsee.org/program-evaluation-standards>
- Klieme, E., Maag Merki, K. un Hartig, J. (2007). Kompetenču jēdziens un nozīme izglītības jomā [Kompetenzbegriff und Bedeutung von Kompetenzen im Bildungswesen]. J. Hartig, un E. Klieme (izd.), Iespējas un priekšnoteikumi tehnoloģijā bāzētu kompetenču diagnostikā. [Möglichkeiten und Voraussetzungen technologiebasierter Kompetenzdiagnostik] (1.-15. lpp.). Bonna/Berlīne: Izglītības un zinātnes ministrija
https://www.bmbf.de/pub/Bildungsforschung_Band_20.pdf
- KMK (Vācijas federālo zemju kultūras ministru pastāvīgā konference [Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder Bundesrepublik Deutschland]. (2011). Handreichung für die Erarbeitung von Rahmenlehrplänen der Kultusministerkonferenz für den berufsbezogenen Unterricht in der Berufsschule und ihre Abstimmung mit Ausbildungsordnungen des Bundes für anerkannte Ausbildungsberufe. Berlīne: KMK.
http://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/veroeffentlichungen_beschluesse/2011/2011_09_23_GEP-Handreichung.pdf
- Koeppen, K., Hartig, J., Klieme, E. un Leutner, D. (2008). Aktuālās problēmas kompetenču modelēšanā un novērtēšanā [Current issues in competence modeling and assessment]. Laikraksts psiholoģijas jomā, 216(2), 61-73. Izdots:10.1027/0044-3409.216.2.61
<http://econtent.hogrefe.com/doi/abs/10.1027/0044-3409.216.2.61>
- Kromrey, H. (2001). Mācīšanas un mācīšanās novērtēšana. [Evaluation von Lehre und Studium]. C. Spiel (Ed.) Evaluation universitärer Lehre. Zwischen Qualitätsmanagement und Selbstzweck (21.-60. lpp.). Münster: Waxmann.
<http://link.springer.com/article/10.1007/s11618-002-0042-6?view=classic>
- Linn, R. L. & Miller, M. D. (2005). Mērišana un novērtēšana mācīšanas jomā, 11. izd., Ņūdžērsija Pearson Prentice Hall
<https://www.pearsonhighered.com/program/Miller-Measurement-and-Assessment-in-Teaching-11th-Edition/PGM30380.html>
- Lysaght, R. M. & Altschuld, J. W. (2000). Ārpus sākotnējas sertifikācijas: kompetenču novērtēšana un uzturēšana saistībā ar profesijām, novērtēšanu un programmu plānošanu [Beyond initial certification: the assessment and maintenance of competency in professions, Evaluation and Program Planning. 23(1) Februāris, 95-104.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0149718999000439>

- McKeachie, W., Svinicki, M. (2012). McKeachie mācīšanas ieteikumi: stratēģijas, pētniecība un teorija koledžu un universitāšu pasniedzējiem [McKeachie's Teaching Tips: Strategies, Research, and Theory for College and University Teachers].
<http://www.goodreads.com/book/show/7538066-mckeachie-s-teaching-tips>
- OECD (2014). PISA 2012 Rezultāti: Ko studējošie zina un prot - studējošo rezultāti matemātikā, lasīšanā un zinātnē [Results: What students know and can do – Student performance in Mathematics, Reading and Science] (1. sēj., pārskatīta versija). Parīze: OECD publikācija
<http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-volume-I.pdf>
- Reddy, Y. M. un Andrade, H. (2010). Pārskats par rubrikas izmantošanu augstākajā izglītībā. [A review of rubric use in higher education]. Noteikšana un novērtēšana augstākajā izglītībā [Assessment & Evaluation in Higher Education], (35), 435-448. Izdots: 10.1080/02602930902862859
<http://class.web.nthu.edu.tw/ezfiles/669/1669/img/1381/6.Areviewofrubricuseinhighereducation.pdf>
- Russell, M. K., Airasian P. W. (2012). Auditorijas novērtējums: koncepcijas un pielietojums [Classroom Assessment: Concepts and Applications]. 7. izd. Ņujorka: McGrawHill
<http://www.mheducation.com/highered/product/classroom-assessment-russell-airasian/M0078110211.html>
- Scheibe, A., Trittel, M., Klug, J. un Schmitz, B. (2014). Zināšanu apguves stratēģijas un metodes (pētniecības metodes) [Strategien und Methoden der Erkenntnisgewinnung (Forschungsmethoden)]. T. Seidel un A. Krapp (Eds.), Mācību grāmata pedagogijā un psiholoģijā [Lehrbuch Pädagogische Psychologie] (83.–106. lpp.). Weinheim: Beltz.
https://www.beltz.de/produkt_produktdetails/3903-paedagogische_psychologie.html
- Spiel, C., Schober, B., & Bergsmann, E. (2015). Programmu novērtēšana [Program Evaluation]. J. D. Wright (Ed.), Starptautiskā enciklopēdija sociālo un uzvedības zinātnju jomā [International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences] (2. izd., 19. sēj., 117.-122. lpp.). Oksforda: Elsevier.
<http://www.sciencedirect.com/science/referenceworks/9780080970875>
- Spindler, M. (2009) Projektu kulturāla ieviešana un strukturāli inovāciju potenciāli. [Über kulturelle Einbettung und strukturelle Innovationspotenziale von Projekten. In: Zeitschrift für Gruppendynamik und Organisationsberatung] 3/2009, 257.-278. lpp.
<http://link.springer.com/article/10.1007/s11612-009-0083-x?no-access=true>
- Tabak, R. G., Khoong, E. C., Chambers, D. A., un Brownson, R. C. (2012). Pētniecības un prakses sasaiste: modeļi datu izplatīšanai un procedūras īstenošanas vajadzību izpētei [Bridging research and practice: models for dissemination and implementation research]. Amerikas Preventīvās medicīnas žurnāls, 43(3), 337-350. Izdots:10.1016/j.amepre.2012.05.024
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3592983/>

- Tuchmann-Glass, K. (2005). Studiju plāna izstrāde norādījumu sagatavošanai: uz standartiem balstītu mācību plānu un rubriku izveide [Curriculum Design for Writing Instruction: Creating Standards- Based Lesson Plans and Rubrics]. TO, CA, USA: Corwin Press. <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/curriculum-design-for-writing-instruction/book226596>
- Weiner, B. (1985). Atribūcijas teorija saistībā ar gūto motivāciju un emocijām [An attributional theory of achievement motivation and emotion]. Psihologisks pārskats, 92(4), 548-573. http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-1-4612-4948-1_6
- Weiner, B., Frieze, I., Kulka, A., Reed, L., Rest, S. un Rosenbaum, R. M. (1971). Izpratne par panākumu un neveiksmju cēloņiem [Perceiving the causes of success and failure]. Edward E. Jones, David E. Kanouse, Harold H. Kelley, Richard E. Nisbett, Stuart Valins, Bernard Weiner (editori), Attiecināšana: izpratne par uzvedības cēloņiem [Perceiving the Causes of Behavior]. (pp. 95.-120. lpp.). Morristown, New Jersey: General Learning Press. <http://www.worldcat.org/title/attribution-perceiving-the-causes-of-behavior/oclc/516505>
- Weinert, Franz E. (2001): Salīdzinošā snieguma noteikšana skolās - neapstrīdams pats par sevi saprotams fakts [Vergleichende Leistungsmessung in Schulen – Eine umstrittene Selbstverständlichkeit]. Weinert, Franz E. (izd.): Snieguma noteikšana skolās [Leistungsmessungen in Schulen]. Weinheim un Bāzele, 27. lpp. https://www.beltz.de/fachmedien/paedagogik/buecher/produkt_produktdetails/4635-leistungsmessungen_in_schulen.html
- Zlatkin-Troitschanskaia, O., Shavelson, R. J. un Kuhn, C. (2015). Starptautiskā pētniecības situācija saistībā ar kompetenču noteikšanu augstākajā izglītībā [The International State of Research on Measurement of Competency in Higher Education. Studies in Higher Education], 40(3), 393-411. Izdots: 10.1080/03075079.2015.1004241 <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03075079.2015.1004241>

PIELIKUMS

1. PIELIKUMS: ESG KOPSAVILKUMS

Turpmāk ir sniegts standartu kopsavilkums, balstoties uz Standartiem un vadlīnijām kvalitātes nodrošināšanai Eiropas Augstākās izglītības telpā (ESG, 2015, 25.-27. lpp.).

1. daļa: Standarti un vadlīnijas iekšējai kvalitātes nodrošināšanai

1. Kvalitātes nodrošināšanas politika

Augstskolām/ koledžām jābūt kvalitātes nodrošināšanas politikai. Tai jābūt publiskotai, un tā ir daļa no stratēģiskās vadības. Politika jāizstrādā un jāievieš iekšējām iesaistītajām pusēm, izmantojot atbilstošas struktūras un procedūras un iesaistot ārējās iesaistītās puses.

2. Programmu izstrāde un apstiprināšana

Augstskolām/ koledžām jābūt procedūrām studiju programmu izstrādei un to apstiprināšanai. Programmas jāizstrādā tā, lai tās atbilstu tām izvirzītajiem mērķiem, tajā skaitā sagaidāmajiem mācīšanās rezultātiem. Programmas apguves rezultātā iegūstamajai kvalifikācijai jābūt skaidri noteiktai un raksturotai, un attiecinātai uz atbilstošo augstākās izglītības līmeni nacionālajā kvalifikāciju ietvarstruktūrā, kā rezultātā tā tiek attiecināta arī uz Eiropas Augstākās izglītības telpas kvalifikāciju ietvarstruktūras atbilstošo līmeni.

3. Studentcentrēta mācīšanās, mācīšana un novērtēšana

Augstskolām/ koledžām jānodrošina, ka programmas tiek īstenotas tā, lai iedrošinātu studentus aktīvi iesaistīties studiju procesa veidošanā, un ka studentu sekmju vērtēšana atbilst šai pieejai.

4. Studentu imatrikulācija, studiju gaita, kvalifikāciju atzīšana un sertifikācija

Augstskolām/ koledžām konsekventi jāpielieto iepriekš noteiktus un publicētus noteikumus, kuri apraksta visu studenta „studiju dzīvi”, piemēram, studenta uzņemšanu, studiju gaitu, viņa kvalifikāciju atzīšanu un sertifikāciju.

5. Mācībspēki

Augstskolām/ koledžām jānodrošina savu mācībspēku kompetence. Procedūrām mācībspēku pieņemšanai darbā un personāla attīstībai jābūt taisnīgām un atklātām.

6. Mācību resursi un atbalsts studentiem

Augstskolām/ koledžām jābūt atbilstošam finansējumam, lai nodrošinātu mācīšanās un mācīšanas darbības un garantētu atbilstošu un viegli pieejamu mācīšanās resursu klāstu un studentu atbalsta nodrošināšanu.

7. Informācijas vadība

Augstskolām/ koledžām jāvāc, jāanalizē un jāizmanto nepieciešamā informācija efektīvai programmu pārvaldei un citām aktivitātēm.

8. Sabiedrības informēšana

Augstskolām/ koledžām regulāri jāpublicē skaidra, precīza, objektīva, aktuāla un viegli pieejama informācija par savu darbību, tajā skaitā arī par piedāvātajām programmām.

9. Programmu apsekošana un regulāra pārbaude

Augstskolām/ koledžām nepārtraukti jāapseko un periodiski jāizvērtē savas programmas, lai pārliecinātos, ka nospraustie mērķi tiek sasniegti un tie atbilst studentu un sabiedrības vajadzībām. Pārskatīšana nodrošina programmu nepārtrauktu pilnveidošanu. Par visiem plānotajiem vai īstenotajiem pasākumiem jāinformē visas iesaistītās puses.

10. Cikliska ārējā kvalitātes nodrošināšana

Augstskolām/ koledžām ir pakļautas cikliskai ārējai kvalitātes nodrošināšanai saskaņā ar ESG.

2. daļa: Standarti un vadlīnijas ārējai kvalitātes nodrošināšanai

1. Iekšējo kvalitātes nodrošināšanas procedūru ievērošana

Ārējā kvalitātes nodrošināšanā jāņem vērā iekšējo kvalitātes nodrošināšanas procedūru efektivitāti, kuras ir aprakstītas ESG 1. daļā.

2. Mērķim atbilstošu procedūru izveide

Ārējās kvalitātes nodrošināšanai jābūt definētai un izveidotai specifiski, lai tā nodrošinātu spēju sasniegt nospraustus mērķus un uzdevumus, un vienlaikus ievērotu attiecīgo likumdošanu. Ārējās kvalitātes nodrošināšanas izveidē un tās nepārtrauktā pilnveidē jāiesaista visas iesaistītās puses.

3. Procedūru īstenošana

Ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūrām jābūt uzticamām, lietderīgām, iepriekš noteiktām, konsekventi īstenotām un publiskotām. Procedūras ietver:

- pašnovērtējumu vai tā ekvivalentu;
- ārējo novērtējumu, kas parasti ietver vizīti;
- ziņojumu, kas balstās uz ārējo novērtējumu;
- konsekventi pēcnovērtējuma pasākumi.

4. Novērtēšanas eksperti

Ārējā kvalitātes nodrošināšana jāveic ārējo ekspertu grupām, kurās ir iekļauts vismaz viens students.

5. Rezultātu kritēriji

Neatkarīgi no tā, vai [novērtēšanas] process noslēdzas ar oficiālu lēmumu, visiem ārējās kvalitātes nodrošināšanas rezultātā pieņemtajiem slēdzieniem vai lēmumiem jābalstās uz skaidriem un publicētiem kritērijiem, kuri tiek konsekventi piemēroti.

6. Ziņojumi

Ekspertu ziņojums jāpublicē pilnībā, tam jābūt skaidram un viegli pieejamam akadēmiskajai sabiedrībai, ārējiem partneriem un citām ieinteresētajām personām. Ja aģentūra pieņem jebkādu uz ziņojuma balsītu oficiālu lēmumu, šis lēmums jāpublicē kopā ar ziņojumu.

7. Sūdzības un apelācijas

Sūdzību un apelāciju izskatīšanas procedūrām ir jābūt skaidri noteiktām kā ārējās kvalitātes nodrošināšanas procedūru sastāvdaļai, un tām jābūt izziņotām augstskolām/ koledžām.

3. daļa: Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanas aģentūrām

1. Darbības, politika un procedūras kvalitātes nodrošināšanai

Aģentūrām regulāri jāveic ESG 2. daļā ietvertās ārējās kvalitātes nodrošināšanas darbības. Aģentūrām jābūt skaidriem un saprotamiem darba mērķiem un uzdevumiem, kuri ir daļa no sabiedrībai pieejama aģentūras misijas paziņojuma. Tiem jāsaprot ar aģentūras ikdienas darbu. Aģentūrām jānodrošina iesaistīto pušu dalība aģentūru pārvaldībā un darbībā.

2. Oficiālais statuss

Aģentūrām jābūt likumdošanas pamatam, un tām jābūt valsts institūciju oficiāli atzītām kā kvalitātes nodrošināšanas aģentūras.

3. Neatkarība

Aģentūrām jābūt neatkarīgām un jāstrādā autonomi. Tām jābūt pilnīgai atbildībai par savām darbībām un šo darbību rezultātiem, un bez trešo personu ietekmes.

4. Tematiskā analīze

Aģentūrām regulāri jāpublicē ziņojumi, kuros aprakstīti un analizēti galvenie secinājumi par viņu darbību ārējā kvalitātes nodrošināšanā.

5. Resursi

Aģentūrām jābūt pietiekamiem un atbilstošiem cilvēku un finanšu resursiem savu darbu veikšanai.

6. Iekšējā kvalitātes nodrošināšana un profesionāla vadība

Aģentūrām ir jābūt savām iekšējās kvalitātes nodrošināšanas procedūrām, lai definētu, nodrošinātu un pilnveidotu pašu aģentūru darbību kvalitāti un taisnīgumu.

7. Ciklisks aģentūru ārējais izvērtējums

Aģentūrām vismaz reizi piecos gados jāiziet ārējais izvērtējums, lai apliecinātu savu atbilstību ESG.

2. PIELIKUMS: KOMPETENČU LĪMEŅI

Lūdzu, ņemiet vērā!

Kompetenču līmeņu formulējums ir daļa no darba grafika, kas tika iesniegts zinātniski recenzētam žurnālam.

Atsauce uz darba grafiku:

Bergsmann, E., Klug, J., Först, N., Burger, C. un Spiel, C. (iesniegts). Aptauja par kompetenču novērtēšanu augstākajā izglītībā: daudzdisciplīnu ietvarstruktūra. [Questionnaire for Higher Education: A framework for multiple domains].

Kompetenču līmeņi būs pieejami pēc to publicēšanas zinātniski recenzētā žurnālā.

3. PIELIKUMS: Procedūras īstenošanas grafiki

Šajā pielikumā ir raksturoti ieteicamie IKV procedūras un turpmāko periodisko procedūru īstenošanas grafiki. Tā kā tie katrā iestādē var būt atšķirīgi, vēlamies sniegt piemēru, ko varat izmantot par paraugu, plānojot IKV procedūru un turpmāko periodisko procedūru īstenošanas grafikus jūsu augstākās izglītības iestādē.

Procedūras īstenošanas grafiks

Šis grafiks ilgst apmēram divus gadus procedūras īstenošanas procesa gadījumā un apmēram gadu turpmāko periodisko IKV procedūru gadījumā.

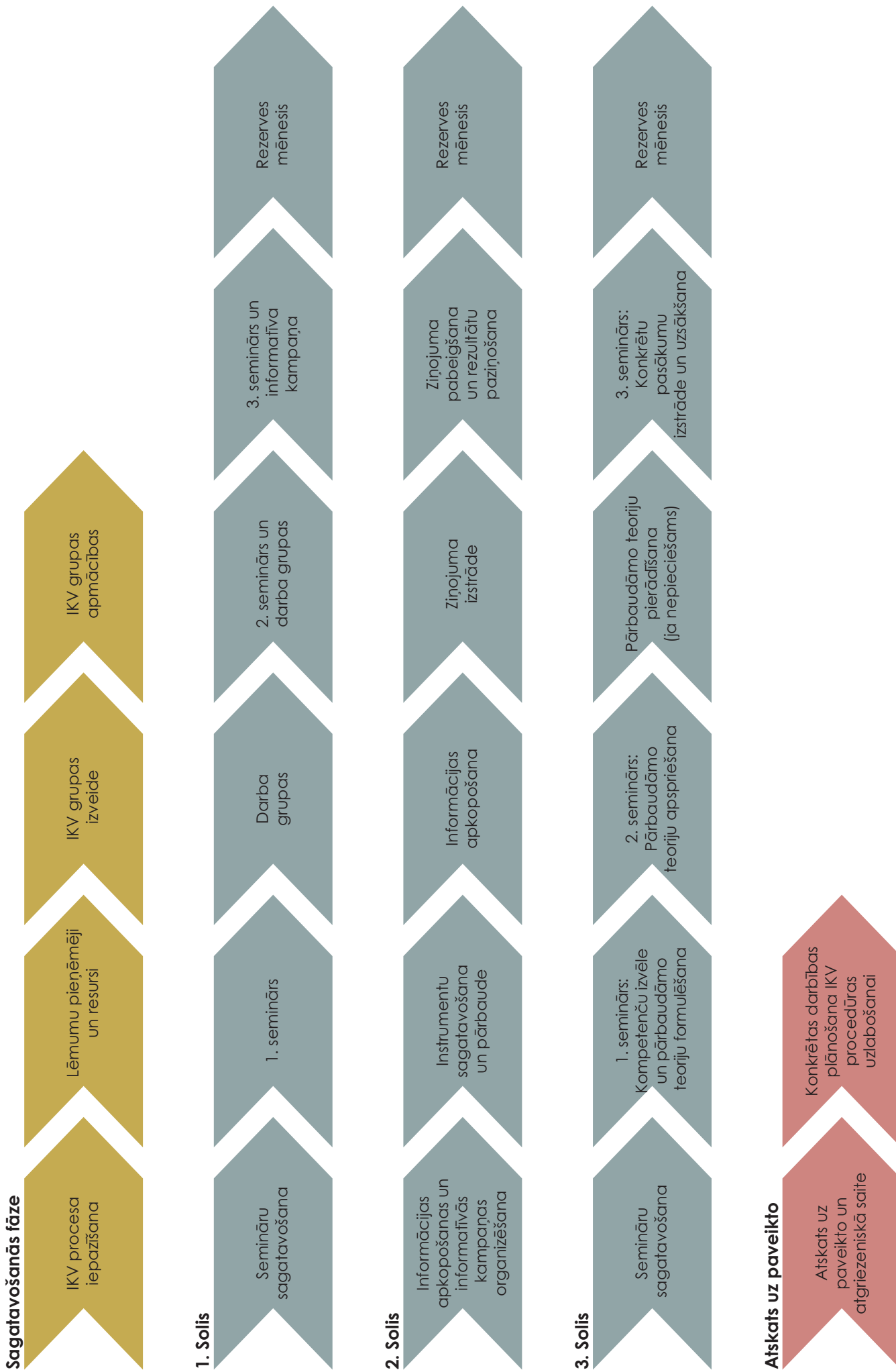
Aptuvenais procedūras īstenošanas ilgums ir apmēram četri mēneši sagatavošanās fāzei, seši mēneši ikvienam no trim IKV procedūras etapiem un apmēram divi mēneši atskatam uz paveikto.

10. attēlā ir pārskats, kurā ikviens lauciņš apzīmē vienu mēnesi. Tajos norādītā informācija detalizēti ir raksturota nodaļās, kurās ir apspriesta IKV procedūras īstenošana.

Periodiskās IKV procedūras īstenošanas grafiks

Turpmāko periodisko IKV procedūru īstenošanas ietvaros viens mēnesis nepieciešams sagatavošanās fāzei un 1. etapam, pieci mēneši - 2. un 3. etapam, un viens mēnesis - atskatam uz paveikto. Salīdzinājumā ar procedūras īstenošanas fāzi sagatavošanās fāzes un 1. etapa periodiskajai īstenošanai ir nepieciešams krietni mazāk laika, jo galvenie sagatavošanās darbi un teorētisko kompetenču modeļa izstrāde jau ir veikta procedūras īstenošanas procesā. Sagatavošanās fāzei un 1. etapam var būt vajadzīgs vairāk laika, ja mainās lēmumu pieņēmēji vai ja kompetences ir jāpielāgo jaunajām attīstības tendencēm. 2. un 3. etapam, kā arī atskatam uz padarīto turpmākajos gados var būt nepieciešams mazāk laika nekā īstenošanas fāzē, jo iestāde jau ir guvusi nepieciešamo pieredzi (piemēram, saistībā ar aptaujām vairs nav jāriko izmēģinājuma pārbaude).

10. attēls: Ieteicamais IKV procedūras īstenošanas grafiks

Vīnes Veterinārmedicīnas universitāte (Vetmeduni
Vienna)
Veterinaerplatz 1, 1210 Vīne Austrija